

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นกับการปรับปรุงสภาพทางกายภาพ
ของชุมชนริมคลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวพัชรินทร์ โยธากิติ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
มหาดบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นกับการปรับปรุงสภาพ
ทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
มหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

A STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LOCAL TOURISM PROMOTION
AND PHYSICAL IMPROVEMENT OF KLONG BANG-LUANG COMMUNITIES,
BANGKOK

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Urban and Environmental Planning (MASTER OF URBAN AND
ENVIRONMENTAL PLANNING)

Department of Urban Design and Planning
Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2018

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่น
กับการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง
กรุงเทพมหานคร

โดย พัทรินทร์ โยธาภักดี

สาขาวิชา หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดิน
แผน ก แบบ ก 2

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดิน

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิงหนาท แสงสีหนาท)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฤทธิรงค์ จุฑาทาพฤตนิกร)

57058305 : หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพัตติต แผน ก แบบ ก 2

คำสำคัญ : ชุมชนริมคลองบางหลวง, การส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่น, องค์ประกอบทางกายภาพชุมชน

นางสาว พัชรินทร์ โยธาภักดี: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นกับการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ตำนกิตติกุล

บริเวณคลองบางหลวงเป็นที่ตั้งชุมชนริมน้ำดั้งเดิมตั้งแต่สมัยอยุธยา ปัจจุบันคนในชุมชนร่วมกันส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง 2. ศึกษาข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง 3. เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีสังเกตการณ์และสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนจำนวน 3 ราย และเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยในชุมชนจำนวน 32 ราย และนักท่องเที่ยว 110 ราย

ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนมีแนวคิดที่จะปรับปรุงพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน โดยมีรูปแบบที่กลมกลืนไม่แตกต่างจากสภาพเดิมของชุมชน ซึ่งเป็นข้อดีที่ควรส่งเสริมและรักษาไว้เพื่อเป็นเอกลักษณ์ในด้านวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำดั้งเดิม อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีข้อจำกัดคือ การพบขยะในแม่น้ำลำคลอง ทางเดินริมน้ำส่วนที่เป็นขานไม้ค้ำแคบไม่พอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวและชำระดูบอย พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ ป้ายบอกทางมีขนาดเล็ก จึงได้เสนอแนวทางที่เหมาะสมต่อการพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ชุมชนริมคลองบางหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) รมรงค์ให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำคลองบางหลวงอย่างต่อเนื่อง 3) การจัดทำป้ายบอกทางควรออกแบบขนาดให้เหมาะสมกับบริเวณที่ทำการติดตั้งและมีระยะทางกำกับ 4) ปรับปรุงบริเวณทางเดินริมน้ำส่วนที่เป็นคอนกรีตและปรับปรุงชอยภายในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เป็นเส้นทางเดินท่องเที่ยวภายในชุมชน 5) จัดระเบียบบริเวณพื้นที่จอดรถและพื้นที่ติดต่อกับสวนสมุนไพรให้เป็นสัดส่วนชัดเจนเพื่อให้เกิดทัศนียภาพความงามทางสายตาและเพิ่มพื้นที่จอดรถได้มากขึ้น

57058305 : Major (MASTER OF URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING)

Keyword : Klong Bang Luang Waterfront Community, Local Tourism Promotion, Physical Element of The Community

MISS PACHARINPORN YOTHAPAKDEE : A STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LOCAL TOURISM PROMOTION AND PHYSICAL IMPROVEMENT OF KLONG BANG-LUANG COMMUNITIES, BANGKOK THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR CHAISIT DANKITIKUL, Ph.D.

Klong Bang Luang Waterfront Community was a historic community since Ayuthaya period. Nowadays, the community people encourage their tourist attraction. Objective of the research were 1. to study the physical element development at Klong Bang Luang Waterfront. 2. to study the advantages and disadvantages of physical element development at Klong Bang Luang Waterfront. 3. to recommend how to develop appropriate guidelines for improving the community development.

The research has found that tourism promotion has resulted the community people to develop their community harmoniously to the original state of the community. These are the advantages that should be promoted and conserved in order to be unique for their traditional waterfront lifestyle. However, It was found some problems such as too much solid waste floated in the canal while community' s boardwalk was too narrow and often be damaged, moreover it was lack of parking area, lastly the direction signs are not clear for visibility. Therefore, the study has proposed some appropriate way to develop the physical elements of the community for the tourist attraction. 1. Encourage the community along the Klong Bang Luang waterfront to be the attraction in art, culture and local history. 2. Develop campaign for the community people and tourists to help maintain the canal continually including public relation, community waste and wastewater management. 3. Redesign direction sign and information sign to be fitted in installation area with appropriate distance. 4. Improve concrete boardwalk, community's alleys area decayed areas. Promote the tourist walking track within the community to relieve the congestion along the waterfront walk way. 5. Reorganize parking area and contact area with herbal garden. Make sure to have a clear view of the scenery for visual aesthetics and parking space increase.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นกับการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอ

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ด้วยความใส่ใจมาตลอด รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิงหนาท แสงสีหนาท และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพถุฒิกร คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาแนะนำให้ข้อคิดเห็นสำหรับการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ เจ้าอาวาสวัดกำแพง (พระครูศรีปริยัตยานุรักษ์) พระพิณิจ อสุณี ณ อยุธยา และประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา (นายสมชาย พิงศิลป์) ที่สละเวลาด้วยความเต็มใจให้ข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์กับการวิจัยอย่างยิ่ง รวมทั้งผู้ที่อาศัยในชุมชนริมคลองบางหลวงทุกท่านที่ให้ความเป็นมิตรและข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเพิ่มเติม

ขอบคุณกำลังใจจากครอบครัว เพื่อนสนิทและเพื่อนร่วมงาน ผู้วิจัยซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งขอบคุณอาจารย์สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้วิจัยมีพื้นฐานความรู้ทางการวางแผนชุมชนเมืองและมีแนวคิดที่สร้างสรรค์

พัชรินภรณ์ โยธาภักดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
2. ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
4. คำถามของการวิจัย.....	3
5. ขอบเขตของการวิจัย.....	3
6. กระบวนการวิจัย.....	4
7. วิธีการวิจัย.....	5
8. ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
9. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	6
10. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2	8
การศึกษาแนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	8

1.1 ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว	8
1.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว	9
1.3 พฤติกรรมการท่องเที่ยว	12
1.4 แหล่งท่องเที่ยวและประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	13
1.5 ความสำคัญของการท่องเที่ยว	16
1.6 ผลกระทบของการท่องเที่ยว	18
1.7 การส่งเสริมการท่องเที่ยว	20
2. การออกแบบและวางแผนกับกระบวนการทางพฤติกรรม	20
3. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง	21
3.1 องค์ประกอบหลักของเมืองที่มองเห็นได้	21
3.2 การพัฒนาเมืองให้เกิดประโยชน์กับการท่องเที่ยว	23
4. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนริมน้ำ	27
5. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่	28
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
บทที่ 3	33
การออกแบบการวิจัย	33
1. กรอบแนวคิดหลักการในการวิจัย	33
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
3. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	37
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	38
5. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	40
6. การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	40
บทที่ 4	42
การศึกษาพื้นที่วิจัย	42

1. ข้อมูลทั่วไป	42
2. ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์	43
3. ข้อมูลด้านกายภาพ.....	44
4. การคมนาคมและการเข้าถึงพื้นที่ชุมชน	47
4.1 โดยรถยนต์.....	47
4.2 โดยเรือ (เรือรับจ้าง เรือท่องเที่ยว).....	47
4.3 โดยรถไฟฟ้า BTS.....	47
5. การท่องเที่ยว	48
5.1 จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ (Attraction).....	48
5.2 สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities).....	50
6. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ (Activities).....	52
7. ประเพณีและการละเล่นของท้องถิ่น	53
8. สรุป.....	54
บทที่ 5	55
การดำเนินการวิจัย	55
1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	55
2. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	56
2.1 การสัมภาษณ์.....	56
2.1.1 ผลการสัมภาษณ์พระครูศรีปริยัติยานุรักษ์	56
2.1.2 ผลการสัมภาษณ์พระพิณิจ อสุนี ณ อยุธยา	57
2.1.3 ผลการสัมภาษณ์ประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา (นายสมชาย พึ่งศิลป์).....	58
2.2 การแจกแบบสอบถาม.....	59
2.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามประชาชนที่อาศัยในชุมชน.....	59
ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล.....	59

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อการปรับปรุง องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน	62
ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริม คลองบางหลวง.....	66
ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของประชาชนที่อาศัยในชุมชน	67
2.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว.....	68
ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล.....	68
ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยว.....	70
ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริม คลองบางหลวง.....	74
ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของนักท่องเที่ยว	76
บทที่ 6	77
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	77
1. แนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว.....	77
2. ข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว.....	82
3. แนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว	82
4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	92
รายการอ้างอิง	93
ภาคผนวก.....	95
ประวัติผู้เขียน.....	105

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน).....	60
ตารางที่ 2 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน).....	60
ตารางที่ 3 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน).....	61
ตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน).....	62
ตารางที่ 5 ระดับการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง.....	63
ตารางที่ 6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว.....	65
ตารางที่ 7 การเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชน.....	65
ตารางที่ 8 องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน).....	66
ตารางที่ 9 รูปแบบการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)..	67
ตารางที่ 10 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยว).....	68
ตารางที่ 11 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยว).....	68
ตารางที่ 12 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยว).....	69
ตารางที่ 13 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยว).....	70
ตารางที่ 14 การรู้จักชุมชนริมคลองบางหลวง.....	71
ตารางที่ 15 จำนวนครั้งที่เคยมาชุมชนริมคลองบางหลวง.....	71
ตารางที่ 16 วิธีการเดินทางมาชุมชนริมคลองบางหลวง.....	72
ตารางที่ 17 กิจกรรมที่ทำในชุมชนริมคลองบางหลวง.....	73
ตารางที่ 18 องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก (นักท่องเที่ยว).....	74
ตารางที่ 19 รูปแบบการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน (นักท่องเที่ยว).....	75
ตารางที่ 20 ข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงสภาพทางกายภาพและสภาพแวดล้อม.....	82

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการวิจัย.....	3
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	32
ภาพที่ 3 กรอบการศึกษาแนวคิดหลักการใช้ในการวิจัย	35
ภาพที่ 4 ขอบเขตพื้นที่วิจัยโดยอาศัยการปิดล้อมถนนสายหลัก (Superblock).....	42
ภาพที่ 5 การตั้งอาคารบ้านเรือนของชุมชนบริเวณคลองบางหลวง (บริเวณริมน้ำ).....	44
ภาพที่ 6 การตั้งอาคารบ้านเรือนของชุมชนบริเวณคลองบางหลวง (บริเวณตอนในของชุมชน)	44
ภาพที่ 7 ถนน ตรอก ซอย ภายในชุมชน	45
ภาพที่ 8 สะพานข้ามคลอง 3 แห่ง	45
ภาพที่ 9 ชานเดินไม้ริมน้ำ	46
ภาพที่ 10 กลุ่มสื่อประชาสัมพันธ์และป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ.....	46
ภาพที่ 11 การติดตั้งกล่องวงจรปิดและตู้สัญญาณ Emergency อุปกรณ์ชูชีพต่าง ๆ	47
ภาพที่ 12 ภูมิทัศน์ บรรยากาศ บริเวณคลองบางหลวง	47
ภาพที่ 13 บ้านศิลปิน.....	48
ภาพที่ 14 วัดกำแพงบางจาก แขวงปากคลองภาษีเจริญ.....	48
ภาพที่ 15 วัดวัดคูหาสวรรค์ แขวงคูหาสวรรค์	49
ภาพที่ 16 ตลาดน้ำคลองบางหลวง.....	49
ภาพที่ 17 ร้านอาหาร ร้านกาแฟและเครื่องดื่มต่าง ๆ.....	50
ภาพที่ 18 ร้านขายของที่ระลึกและแหล่งแสดงผลงานศิลปะ	50
ภาพที่ 19 บ้านพักริมน้ำสำหรับค้างคืน.....	50
ภาพที่ 20 ที่จอดรถ.....	51
ภาพที่ 21 บริเวณท่าเรือ.....	51

ภาพที่ 22 การแสดงหุ่นละครเล็ก	52
ภาพที่ 23 กิจกรรมการทำงานศิลปะต่างๆ.....	52
ภาพที่ 24 กิจกรรมให้อาหารปลา.....	53
ภาพที่ 25 กิจกรรมวันลอยกระทง	53
ภาพที่ 26 การเล่นเกมกระต๊วแทงเสือ.....	53
ภาพที่ 27 แผนผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ในปัจจุบัน	85
ภาพที่ 28 แผนผังแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพพื้นที่ชุมชน	86
ภาพที่ 29 แสดงทัศนียภาพการก่อนการปรับปรุงบริเวณทางเดินริมน้ำคอนกรีต.....	87
ภาพที่ 30 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงบริเวณทางเดินริมน้ำคอนกรีตมุมมองที่ 1.....	87
ภาพที่ 31 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงบริเวณทางเดินริมน้ำคอนกรีตมุมมองที่ 2.....	88
ภาพที่ 32 แสดงทัศนียภาพก่อนการปรับปรุงและจัดระเบียบบริเวณซอยภายในชุมชน.....	88
ภาพที่ 33 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงและจัดระเบียบบริเวณซอยภายในชุมชน	89
ภาพที่ 34 แสดงทัศนียภาพบริเวณที่จอดรถก่อนการปรับปรุง	89
ภาพที่ 35 แสดงทัศนียภาพบริเวณที่จอดรถหลังการปรับปรุงมุมมองด้านหน้าโบสถ์วัดกำแพง.....	90
ภาพที่ 36 แสดงทัศนียภาพบริเวณที่จอดรถหลังการปรับปรุงมุมมองฝั่งริมน้ำ.....	90
ภาพที่ 37 แสดงทัศนียภาพก่อนการปรับปรุงบริเวณสวนสมุนไพร	91
ภาพที่ 38 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงบริเวณสวนสมุนไพร	91

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

บริเวณคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่เป็นที่ตั้งของชุมชนมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยสมเด็จพระชัยราชาธิราช (พ.ศ.2077 - 2089) โปรดเกล้าให้ขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่ออำนวยความสะดวกและระยะเวลาสำหรับพ่อค้าชาวต่างชาติที่มาค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรี จากปากคลองบางกอกน้อย (ตั้งแต่โรงพยาบาลศิริราช) มาบรรจบบริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ (ฝั่งป้อมวิไชยประสิทธิ์) จนขยายเป็นแม่น้ำลัดตรงสายใหม่ขึ้น ส่วนคั้งแม่น้ำเก่าต้นและแคบลงกลายเป็นคลองและที่เรียกว่า “คลองบางหลวง” เนื่องจากพระเจ้าตากสินมาสร้างราชธานีใหม่ที่กรุงธนบุรี ข้าราชการบริพารจึงมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณริมน้ำคลองบางกอกใหญ่ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อคลองว่า “คลองบางข้าหลวง” หรือ “คลองบางหลวง” (มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม, 2556)

ปัจจุบันบริเวณคลองบางหลวงเป็นที่ตั้งชุมชนบ้านเรือนบริเวณริมน้ำเป็นเรือนแถวไม้ดั้งเดิม ส่วนบริเวณภายในชุมชนเป็นบ้านคอนกรีตเสริมเหล็ก องค์กรประกอบภายในชุมชนมีตรอกตามซอย ถนนเชื่อมระหว่างชุมชนเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กกว้างประมาณ 5 เมตร ถนนภายในชุมชนเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กกว้างประมาณ 2-3 เมตร ทางเดินริมคลองสร้างด้วยไม้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเรือนแถว กว้างประมาณ 2 เมตร สะพานข้ามคลองมีการยกสูงสำหรับเรือผ่านได้และมีความลาดชันเป็นจุดเด่นของชุมชน การใช้ประโยชน์แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ชั้นบันไดสำหรับคนเดินและส่วนรถจักรยานยนต์หรือรถจักรยานข้ามได้

สภาพอาคารบ้านพักอาศัยมีการปรับปรุงตกแต่งให้ดูสวยงามเป็นระเบียบตามแนวคลองบางหลวงโดยเฉพาะบริเวณที่ติดกับริมน้ำเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยผู้ที่มาท่องเที่ยวพื้นฐานเป็นคนในท้องถิ่นซึ่งอาศัยบ้านศิลปินเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจอีกทั้งมีผู้มาเยือนภายนอกชุมชน มาชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่ทำการแสดง ณ บ้านศิลปินเป็นประจำ นอกจากนี้ยังมีชาวต่างชาตินั่งเรือผ่านไปมาและมีบางส่วนมาเป็นกลุ่ม นับว่าชุมชนบริเวณคลองบางหลวงนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยพัฒนาจากแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่นมาจนถึงระดับกรุงเทพมหานคร เนื่องด้วยมีองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) คือ บ้านศิลปิน วัดกำแพงและวัดคุหาสวรรค์ซึ่งเป็นวัดโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยา รวมทั้งตลาดน้ำคลองบางหลวง ความสะดวกในการเดินทาง (Access) สามารถเข้าถึงได้ทั้งทางรถและทางเรือ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities) มีร้านอาหาร บริการ ห้องน้ำสะอาด ร้านขายของที่ระลึกและแหล่งแสดงผลงานศิลปะ ที่พัก (Accommodation)

มีบ้านพักริมน้ำสำหรับค้างคืน อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ (Activities) โดยมีการแสดงหุ่นละครเล็ก ซึ่งเป็นรายการเด่นของสถานที่แห่งนี้

นับจากปี พ.ศ. 2552 คลองบางหลวงเริ่มเป็นที่รู้จักในนามแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และยังได้รับความนิยมจากผู้มาเยือนมากขึ้น มีการก่อสร้างสะพานและทางเดินริมน้ำ โดยสำนักงานเขตภาษีเจริญ การโฆษณาประชาสัมพันธ์จากสื่อต่าง ๆ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยว หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ท่องเที่ยว รายการโทรทัศน์ อีกทั้งการขยายพื้นที่เป็นตลาดน้ำ ต่อเติมอาคารบ้านเรือนและปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบอย่างสวยงาม สังเกตเห็นเด่นชัดเฉพาะบริเวณที่ติดริมน้ำแต่ยังไม่ครอบคลุมถึงบริเวณตอนในชุมชน ดังนั้นจึงสนใจศึกษาการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน ตั้งแต่เริ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อวิเคราะห์และสรุปเป็นแนวทางพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง ผลของการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ชุมชนริมคลองบางหลวง และชุมชนที่มีลักษณะคล้ายกันสำหรับพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความเป็นระเบียบสวยงามและน่าอยู่ต่อไป

2. ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เริ่มเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ด้านที่เป็นข้อดีจะส่งเสริมและรักษาไว้ ด้านที่เป็นข้อจำกัดจะเสนอแนวทางปรับปรุงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนริมคลองบางหลวง และชุมชนที่มีลักษณะคล้ายกันสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเป็นระเบียบสวยงามและน่าอยู่ต่อไป

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

3.2 เพื่อศึกษาข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

3.3 เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

4. คำถามของการวิจัย

4.1 นับแต่ปี พ.ศ. 2552 ชุมชนริมคลองบางหลวงมีการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างไร

4.2 การปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวงมีข้อดีและข้อจำกัดอย่างไร

4.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวงควรเป็นอย่างไร

5. ขอบเขตของการวิจัย

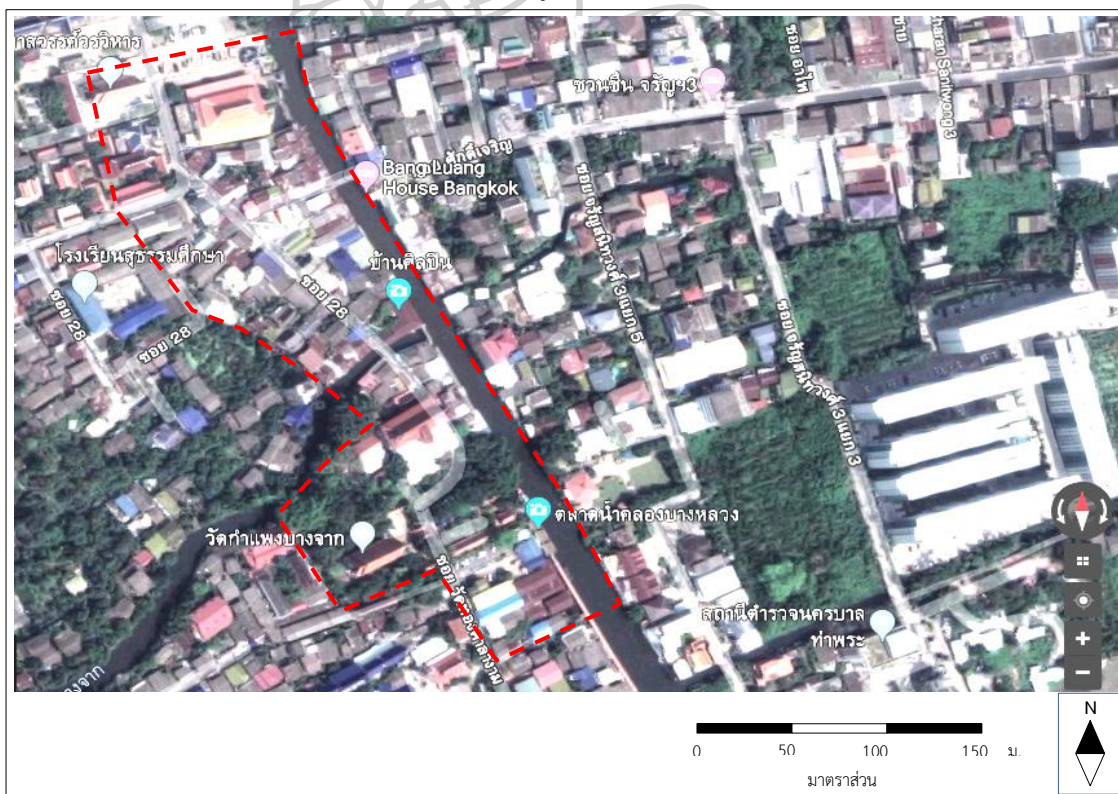
5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ทิศเหนือ ติดกับ วัดคูหาสวรรค์ แขวงคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ

ทิศใต้ ติดกับ วัดทองศาลางาม แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ

ทิศตะวันออก ติดกับ คลองบางหลวง (คลองบางกอกใหญ่)

ทิศตะวันตก ติดกับ พื้นที่แขวงคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ

ภาพที่ 1 ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการวิจัย

ที่มา: ปรับปรุงจาก Google Map เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2561

5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

5.2.1 การศึกษาแนวคิดหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของเรื่องการท่องเที่ยว ได้แก่ ความหมายของการท่องเที่ยว องค์ประกอบของการท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ความสำคัญของการท่องเที่ยว ผลกระทบของการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยว เรื่องการออกแบบและวางแผนกับกระบวนการทางพฤติกรรม เรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง ได้แก่ องค์ประกอบหลักของเมืองที่มองเห็นได้ และการพัฒนาเมืองให้เกิดประโยชน์กับการท่องเที่ยว เรื่องการพัฒนาชุมชนริมน้ำ เรื่องเมืองน่าอยู่ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.2.2 การศึกษาเกี่ยวกับชุมชนริมคลองบางหลวงเรื่องการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ จุดดึงดูดหรือสิ่งที่น่าสนใจในการท่องเที่ยวของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ประโยชน์ที่คนในชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยว

5.2.3 การศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพตั้งแต่เปิดพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในประเด็นการเพิ่มเติมหรือการปรับปรุงอย่างไร แนวทางและรูปแบบการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว รวมทั้งปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัดต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

6. กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยประกอบด้วยการทำงาน 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดหัวข้อเรื่องที่สนใจ ตั้งคำถามการวิจัย ร่างเค้าโครงการวิจัย และเสนอขออนุมัติโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวความคิดหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เรื่องการออกแบบและวางแผนกับกระบวนการทางพฤติกรรม เรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง เรื่องการพัฒนาชุมชนริมน้ำ เรื่องเมืองน่าอยู่ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบการวิจัย (Research Design) โดยกำหนดกรอบแนวคิดหลักการในการวิจัย ศึกษาข้อมูลและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ออกแบบเครื่องมือในการวิจัย และช่วงระยะเวลาในการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและการอภิปรายผลการวิจัย การเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง รวมทั้งข้อเสนอแนะในการวิจัยเกี่ยวกับชุมชนริมคลองบางหลวงในอนาคต

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำรายงานสรุปผลการวิจัย

7. วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยที่ใช้ทำงานในขั้นตอนที่สำคัญ มีดังนี้

7.1 วิธีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

7.1.1 การศึกษาแนวคิดหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจในประเด็นที่จะศึกษาและใช้เป็นแนวทางจัดทำกรอบแนวคิด การออกแบบการวิจัยและสร้างเครื่องมือในการวิจัย ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1.2 การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและใช้แบบสอบถาม

7.1.3 การศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง ใช้วิธีลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบเจาะจง

7.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

7.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารโดยการพิจารณาและคัดเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย แบ่งประเภทข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล และสรุปสาระสำคัญ

7.2.2 ข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แสดงผลแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD)

7.2.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยการตีความหมายจากคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ จัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นคำถาม สรุปผลการสัมภาษณ์โดยการเขียนบรรยาย

7.2.4 นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ตอบคำถามการวิจัย เสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

7.3 แหล่งข้อมูลการวิจัย

7.3.1 เอกสาร ข้อมูลจากหนังสือ วารสาร บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.3.2 หน่วยงาน/สถานที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเขตภาษีเจริญ ศูนย์วิจัย เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสยาม หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ การสำรวจภาคสนาม ได้แก่ ชุมชนกำแพงทองพัฒนา แขวงปากคลองภาษีเจริญ และชุมชนคูหาสวรรค์ แขวงคูหาสวรรค์

7.3.3 บุคคล ได้แก่ การสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก (พระครูศรีปริยัติ ยานุรักษ์) พระพิณิจ อสุณี ณ อยุธยา และประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา (นายสมชาย พึ่งศิลป์) ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญและผู้นำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง การแจก แบบสอบถามให้แก่คนที่อาศัยในชุมชนริมคลองบางหลวงและนักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนริมคลอง บางหลวง

8. ข้อตกลงเบื้องต้น

ชุมชนริมคลองบางหลวงในวิจัยนี้ คือ อาคารบ้านเรือนที่ตั้งอยู่บริเวณคลองบางหลวง โดยมีพื้นที่คาบเกี่ยวระหว่างชุมชนที่อยู่ในเขตการปกครองของแขวงคูหาสวรรค์ และแขวงปากคลอง ภาษีเจริญเขตภาษีเจริญ

9. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

9.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่น หมายถึง การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีคนใน ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก

9.2 องค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของชุมชน หมายถึง องค์ประกอบ ทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของชุมชนริมคลองบางหลวง ได้แก่ อาคาร (บ้าน เรือนแถวไม้) สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ (รั้ว กำแพง ป้ายประกาศโฆษณาต่าง ๆ ม้านั่ง โคมไฟ ไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ กระบะต้นไม้ ผิวพื้นถนน) ทางสัญจรต่าง ๆ (ถนน ตรอก ซอย ทางเดินเท้า ทางจักรยาน ทางเดินริมน้ำ สะพานข้ามคลอง) สิ่งอำนวยความสะดวก (ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา ไฟฟ้าและแสงสว่าง พื้นที่จอดรถ) และแม่น้ำลำคลอง

9.3 บ้านศิลปิน หมายถึง บ้านไม้สองชั้นทรงมะนิลา ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดคูหาสวรรค์ บริเวณริมคลองบางหลวง ปัจจุบันเป็นสถานที่แสดงผลงานและกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม การแสดงหุ่นละครเล็ก ร้านจำหน่ายเครื่องดื่มและของที่ระลึกต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดดึงดูดของการมาเที่ยว คลองบางหลวง

10. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

10.1 ทราบแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

10.2 ทราบข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

10.3 แนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

10.4 ชุมชนริมคลองบางหลวง สำนักงานเขตภาษีเจริญ รวมทั้งชุมชนริมน้ำแห่งอื่น ๆ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการวางแผนพัฒนาปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของชุมชนให้เกิดความเป็นระเบียบสวยงามและเหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

บทที่ 2

การศึกษาแนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ เป็นการศึกษาแนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นกับการปรับปรุงสภาพกายภาพชุมชนริมคลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และเป็นแนวทางในการจัดทำกรอบแนวคิด การออกแบบวิธีวิจัย รวมทั้งการสร้างเครื่องมือในการวิจัยต่อไป โดยศึกษาจากหนังสือบทความ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำแนกตามประเด็น ดังนี้

1. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว องค์ประกอบของการท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวและประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ความสำคัญของการท่องเที่ยว ผลกระทบของการท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยว
2. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการออกแบบและวางแผนกับกระบวนการทางพฤติกรรม
3. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง ได้แก่ องค์ประกอบหลักของเมืองที่มองเห็นได้ และการพัฒนาเมืองให้เกิดประโยชน์กับการท่องเที่ยว
4. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนริมน้ำ
5. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อธิบายว่า คำว่า “การท่องเที่ยว” (Tourism) มีความหมายกว้างขวางมิได้หมายเฉพาะเพียงการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิงที่ส่วนมากเข้าใจกัน การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา ศึกษาหาความรู้ การกีฬา การติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมญาติก็นับว่าเป็นการท่องเที่ยว

ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวในหลักการแล้วกำหนดได้โดยเงื่อนไข 3 ประการ (กรมการฝึกหัดครู, 2533)

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary)
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary)
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

ปี พ.ศ. 2506 องค์การสหประชาชาติ จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลีพิจารณาว่า คำว่าการท่องเที่ยวมีความหมายกว้างขวาง จึงสมควรกำหนดคำจำกัดความของคำว่านักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน (International Tourist) ให้เป็นคำที่กินความกว้างขวางขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จะสามารถใช้เปรียบเทียบซึ่งกันและกันต่อไป โดยเสนอแนะให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า “ผู้มาเยือน (Visitors)” แทนคำว่า “นักท่องเที่ยวค้างคืน (Tourist)” ซึ่งคำว่าผู้มาเยือนให้หมายถึงบุคคลที่เดินทางไปยังประเทศที่ตนมิได้พักอาศัยอยู่เป็นประจำด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามที่มิใช่ไปประกอบอาชีพหารายได้ คำว่า “ผู้มาเยือน” หมายถึงผู้เดินทาง 2 ประเภท ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวซึ่งพักอยู่ในประเทศที่มาเยือน ตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไปและเดินทางมาเยือนเพื่อพักผ่อน พักฟื้น ทัศนศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจ ร่วมการประชุมสัมมนา ฯลฯ
2. นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวและอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

1.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549) จำแนกองค์ประกอบที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 3 องค์ประกอบ หรือ 3As ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเดินเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ อาจเป็นสิ่งที่ให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวย่อมมีความแตกต่างกันไปตามความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคนแต่ละกลุ่ม สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมี 6 ประการ คือ

1.1 ทิวทัศน์หรือทัศนียภาพอันสวยงามตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำลำคลอง ทะเล น้ำตก หน้าผา บ่อน้ำพุร้อน เกาะแก่ง อุทยาน

1.2 ความประทับใจในลมฟ้าอากาศ เช่น อากาศบริสุทธิ์สดชื่น อากาศเย็นสบายปลอดโปร่ง ไม่หนาวจัดหรือร้อนจัดจนเกินไป

1.3 คุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น มีสิ่งที่น่าสนใจด้านประวัติศาสตร์หรือมรดกทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สถาบันทางการเมือง สถาบันทางการศึกษา วัดหรือศาสนสถาน คูเมือง กำแพงเมือง อนุสรณ์สถาน ชุมชนโบราณ

1.4 วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น มีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม งานเทศกาลหรืองานประเพณี การละเล่นพื้นเมืองหรือพื้นบ้าน พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน การประกอบอาชีพ ศูนย์วัฒนธรรม การทำนา ทำไร่

1.5 สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสนุก สวนสัตว์ โรงละคร ชีวิตยามราตรี โรงแรมหรู สนามกีฬา สถานเริงรมย์ การแสดงต่าง ๆ ศูนย์การค้า สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส โบสถ์ สวนพฤกษศาสตร์ สวนหย่อม ศูนย์สุขภาพอนามัย สวนสาธารณะ

1.6 กิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การขี่ช้าง การดูนก การปีนเขา การเที่ยวถ้ำ การเที่ยวน้ำตก การร่อนแพ การพายเรือ การดำน้ำ การขี่จักรยาน การชมสวนดอกไม้ การชมสวนผลไม้ การชมพื้นที่ปลูกพืชไร่

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ซึ่งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องพิจารณา 6 ด้าน คือ ประเภทของการคมนาคมขนส่งที่จะให้บริการเข้าถึงแหล่งเที่ยวนั้น ๆ จึงจะเหมาะสมหรือจะใช้ขนส่งหลายประเภทร่วมกันไป เช่น การขนส่งทางรถยนต์ การขนส่งทางรถไฟ การขนส่งทางเรือ การขนส่งทางเครื่องบิน

2.1 เส้นทางขนส่งเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงสภาพการเดินทาง ความสะดวกสบาย รวดเร็ว ปลอดภัย และมีมาตรฐานดีในระดับสากลของเส้นทางที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2.2 การคมนาคมขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงจำนวนที่เพียงพอ คุณภาพ และมาตรฐาน ตลอดจนความสะดวกสบาย รวดเร็ว และความปลอดภัยของรถสาธารณะและรถนำเที่ยวที่จะให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยว

2.3 แบบแผนการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักแรมเป็นหมู่คณะ ทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ทั้งการเดินทางของนักท่องเที่ยวแบบส่วนตัวและครอบครัว

2.4 บริเวณที่อำนวยความสะดวกให้แก่ยานพาหนะ เช่น สถานีขนส่ง ที่จอดรถ ที่ล้างรถ ที่ซ่อมแซมบำรุงรักษารถ

2.5 ปัญหาการจราจรที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงปัญหาการจราจรที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปัญหาที่จอดรถ ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาเรื่องเสียงรบกวนนักท่องเที่ยว ปัญหาอากาศเป็นพิษ

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งเที่ยวนั้นอย่างประทับใจ เพื่อให้

นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยววันขึ้นหรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยว มี 4 ด้าน คือ

3.1 ด้านอาคารและสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย สำนักงานที่ทำการท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ที่พักนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะ ศาลาหรือซุ้มนั่งคอย ร้านค้า ร้านอาหาร บ้านพักพนักงาน

3.2 ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ซุ้มเข้าป้ายเครื่องหมาย ลานกิจกรรม สวนหย่อม กระถางและที่ปลูกต้นไม้ ม้านั่ง โต๊ะ เก้าอี้ ระบบแสงสว่าง ระบบน้ำใช้ ระบบกำจัดของเสีย และน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะมูลฝอย รั้ว กำแพง สะพาน ขึ้นบันได

3.3 ด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากพืชและสัตว์ภายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากการหลงทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

3.4 ด้านป้ายในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงจุดที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายชี้ทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายเตือนอันตรายนักท่องเที่ยว ป้ายประกาศอื่น ๆ ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวทราบ

กรมการฝึกหัดครู (2533) จำแนกองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การคมนาคมขนส่ง ได้แก่ ทางบก ทางเรือ และทางอากาศ
2. ที่พักแรม โรงแรม
3. ร้านอาหาร ภัตตาคาร
4. บริการนำเที่ยว มัคคุเทศก์
5. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์

โบราณวัตถุสถาน ประเภทศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประเภทกิจกรรม

6. ร้านขายของที่ระลึก และขายสินค้าพื้นเมือง ได้แก่ การผลิตสินค้าประเภทต่างๆ สำหรับขายนักท่องเที่ยว การพัฒนารูปแบบสินค้าประเภทหัตถกรรมพื้นบ้าน การจัดและตกแต่งร้าน การจัดบริการต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวที่มาซื้อของ การโฆษณาและเผยแพร่

7. ความปลอดภัย
8. การอำนวยความสะดวกในการเข้าออกเมือง

9. การจัดบริการอื่น ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดประชุมในประเทศและการประชุมนานาชาติ การจัดบริการในด้านข้อสนเทศและข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการบันเทิง และกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจอื่น ๆ

10. การเผยแพร่โฆษณา

1.3 พฤติกรรมการท่องเที่ยว

เดชา บุญค้ำ และคณะ (2531) อธิบายว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในเมือง ดังนี้

1. การชมเมืองโดยรวม ได้แก่ การนั่งรถชมเมืองหรือเดินชมเมืองหรือใช้ยานพาหนะอื่น ๆ เช่น รถม้า รถสามล้อ เป็นการสัญจรไปตามเส้นทางสายสำคัญของเมืองผ่านบริเวณสำคัญ ๆ ของเมือง ระหว่างทางอาจมีการบรรยายถึงประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การทำมาหากินของพลเมืองและสถานที่สำคัญของเมือง

2. การเข้าชมสถานที่สำคัญและสถานที่ที่น่าสนใจ สถานที่ที่นักท่องเที่ยวสนใจมักเป็นสถาปัตยกรรมในเชิงวัฒนธรรม บ้านบุคคลสำคัญในอดีต พิพิธภัณฑ์ สวนในลักษณะพิเศษ โรงงานผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ต้องมีการจัดเส้นทางเดินให้นักท่องเที่ยว โดยจัดขนาดให้เหมาะสมกับกลุ่ม พร้อมทั้งเตรียมบริเวณเพื่อความสะดวกกับผู้นำทางด้วยและมักจะมีของที่ระลึกขายในบริเวณ

3. การขึ้นที่สูงเพื่อชมเมือง อาจเป็นหอคอย เจดีย์สูง เช่น ภูเขาทอง พระปฐมเจดีย์ ความสะดวกในการเข้าชมจะอยู่กับการจัดสถานที่หรือจัดโปรแกรมให้สถานที่นั้น ๆ รับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้มากพอ บางครั้งหากสถานที่มีความเหมาะสมเพียงพออาจจัดเป็นร้านอาหารหรือจุดชมเมืองในเวลากลางวันได้ด้วย

4. การชมการละเล่นพื้นเมืองหรือขบวนในงานเทศกาล การจัดสถานที่น่าจะขึ้นกับรูปแบบและขนาดที่ต้องการของการละเล่น โดยการละเล่นนั้น ๆ อาจเป็นการจัดถาวรหรือจัดขึ้นเป็นครั้งคราวก็ได้ เช่น ในเทศกาลลอยกระทง เทศกาลประกวดผลไม้ เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลแข่งเรือ ซึ่งจัดให้มีขึ้นตามเมืองต่าง ๆ หรือเทศกาลที่จัดให้มีขึ้นเฉพาะที่ เช่น เทศกาลแห่สิงโต จังหวัดนครสวรรค์ เทศกาลนบพระเล่นเพลง จังหวัดกำแพงเพชร

5. การจับจ่ายซื้อของ ส่วนใหญ่เป็นการซื้อของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์พื้นเมืองต่าง ๆ อาจจัดรวมเป็นบริเวณขายอาหารและจับจ่ายซื้อของไปด้วยกัน เช่น กลุ่มร้านค้าบริเวณก่อนเข้าถึงจังหวัดเพชรบุรี

6. การนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การท่องเที่ยวลักษณะนี้มักเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ได้แก่ การซื้อธูปเทียนบูชา การไหว้พระปิดทอง การเสี่ยงเซียมซี การบริจาคเงิน การรดน้ำมนต์ การแก้บน และมักจบลงด้วยการซื้อของที่นำมาวางขายในบริเวณ

1.4 แหล่งท่องเที่ยวและประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549) อธิบายว่า แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่อยู่ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมสามารถสัมผัสได้ และอยู่ในลักษณะที่เป็นนามธรรมไม่สามารถสัมผัสได้ ซึ่งมนุษย์สามารถนำมาใช้เพื่อเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม อีกทั้งยังเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าของประเทศด้วย สามารถให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะรูปธรรมที่สัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น สิ่งก่อสร้าง ถ้ำ น้ำตก และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง แต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภาษา ความเป็นชนเผ่า การแสดงพื้นบ้าน โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ปัจจัยทางธรรมชาติ หมายถึง องค์ประกอบที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาให้ความดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ลักษณะภูมิประเทศ เช่น ภูเขา เนินเขา เกาะแก่ง ทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำคลอง อ่างเก็บน้ำ ชายหาด แหลม หนอง บึง หน้าผา ถ้ำ น้ำพุร้อน น้ำตก กว๊าน เป็นต้น ภูมิอากาศ ได้แก่ อุณหภูมิ ความกดดัน ลม ความชื้น

2. ปัจจัยทางวัฒนธรรม หมายถึง สรรพสิ่งทั้งหลายที่มีมนุษย์สร้างขึ้นและสามารถดึงดูดใจในการท่องเที่ยวสถานที่นั้น เช่น การประกอบอาชีพ ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี มรดกทางประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน วัดวาอาราม ศาสนสถาน สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สนามกีฬา โรงมหรสพ ศูนย์การค้า

การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวตามแหล่งที่ตั้งจุดสนใจ

1.1 แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่เป็นจุด ๆ อาจใกล้หรือไกลกันก็ได้แต่ศูนย์กลางอยู่ที่จุดหนึ่งจากจุดศูนย์กลางนักท่องเที่ยวอาจเดินทางไปยังจุดนั้น ๆ ได้ เช่น ตัวเมืองเชียงใหม่กับแหล่งท่องเที่ยวรอบ ๆ เมือง โดยตัวเมืองเชียงใหม่เป็นจุดศูนย์กลางแล้วล้อมด้วย บ่อสร้าง สันกำแพง แม่ริม

1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่กระจาย เป็นประเภทของแหล่งท่องเที่ยวกระจายไปในที่ต่าง ๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวชายทะเลที่กระจายไปตามเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่บริเวณชายทะเล

2. การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะการเกิด

2.2 แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวตามสถานที่ที่มีภูมิประเทศ และภูมิอากาศเหมาะสม เช่น ทะเล หุบเขา ริมแม่น้ำ สัตว์ป่า น้ำตก บ่อน้ำร้อน เกาะแก่ง อุทยาน

2.3 แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ สถานที่ สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม

3. การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะกิจกรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องทำกิจกรรมเมื่ออยู่ที่นั่น สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทย่อย ดังนี้

3.1 แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ค้นคว้า ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต

3.2 แหล่งท่องเที่ยวเพื่อศาสนา ได้แก่ สถานที่ที่มีปูชนียสถานสำคัญทางศาสนาหรือแสวงหาความสงบทางใจ

3.3 แหล่งท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนและสุขภาพ ได้แก่ สถานบำบัดรักษา และพักผ่อนสุขภาพให้แข็งแรง

3.4 แหล่งท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและการผจญภัย ได้แก่ การเดินป่า ล่องแพ การขี่ช้าง การดำน้ำ การปีนเขา

3.5 แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา ได้แก่ ศูนย์กีฬา สนามกีฬา หรือสถานที่ที่มีการแข่งขันกีฬานัดสำคัญๆ หรือมีการแข่งขันกีฬาระดับโลก

4. การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามลักษณะความเป็นเจ้าของ

4.1 แหล่งท่องเที่ยวที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ ได้แก่ วัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์

4.2 แหล่งท่องเที่ยวที่เอกชนเป็นเจ้าของ ได้แก่ สวนสนุก รีสอร์ท ศูนย์การค้า เมืองโบราณ

5. การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะนักท่องเที่ยว

5.1 แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวภายในจังหวัดไปเยี่ยมชม

5.2 แหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจากจังหวัดอื่นไปเยี่ยมชม

5.3 แหล่งท่องเที่ยวนานาชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจากประเทศอื่นไปเยี่ยมชม

6. การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะการพัฒนา

6.1 แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในสภาพดั้งเดิมปราศจากการดัดแปลง เป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่สันโดษซึ่งอยู่ไกลชุมชน คุณค่าอยู่ที่ความอุดมสมบูรณ์ เป็นธรรมชาติ ทำให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสกับธรรมชาติ และได้รับความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ทะเล ภูเขา ธรณีสิณฐาน อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภูมิอากาศ ทะเล ธารน้ำแข็ง

6.2 แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีการดัดแปลงก่อสร้างเพิ่มเติม เป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติที่มีการพัฒนาแล้ว ซึ่งมีการจัดกิจกรรมตอบสนองความต้องการของผู้เยี่ยมชม มีสิ่ง

อำนวยความสะดวกเต็มรูปแบบต่อผู้มาเยือนอยู่ที่ได้พักผ่อนในสภาพธรรมชาติแต่ได้รับความสะดวกสบายอย่างครบถ้วน เช่น รีสอร์ท เป็นต้น

7. การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นการแบ่งประเภทเพื่อสะดวกในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 3 ประเภทย่อย

7.1 แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติที่มีความสวยงามน่าสนใจต่อการเดินทางไปเที่ยวชม ซึ่งรวมถึงที่มนุษย์เข้าไปปรุงแต่งเติมจากสภาพธรรมชาติในบางส่วน

7.2 แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประโยชน์ของมนุษย์เอง ทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมในสมัยปัจจุบันซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา เป็นสิ่งที่แสดงถึงอารยธรรมและความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นนั้น ว่าสมัยโบราณมีความเจริญด้านใดบ้างและเหลือเป็นมรดกมาอย่างไรบ้าง จึงมีผลดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือนพื้นที่นั้น สามารถแบ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ออกเป็น 2 ประเภทย่อย ที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

7.2.1 ประเภทโบราณสถาน เป็นสถานที่ที่มีอายุนับร้อยปีหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของสถานที่นั้น เป็นประโยชน์ทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี

7.2.2 ประเภทโบราณวัตถุ เป็นสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของวัตถุนั้นเป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละประเทศ อาจเก็บสะสมไว้ในพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่เก็บแบบอื่น ๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าชม เช่น วัตถุโบราณ สมบัติโบราณ พระพุทธรูปโบราณ รูปปั้นโบราณ

7.3 แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมแต่ละกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมที่มีผลต่อการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน อาจแยกเป็น 3 ประเภทย่อย

7.3.1 ประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ชุมชน หมู่บ้าน เรือแพ ตลาด ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีพื้นเมือง สินค้าพื้นเมือง ไร่สวน เหมือง วิถีชีวิต อัยาศัยไมตรีของประชาชน

7.3.2 ประเภทประเพณี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา เทศกาลกินเจ ประเพณีลอยกระทง งานบุญบั้งไฟ งานพิธีโยนบัว

7.3.3 ประเภทกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมบันเทิง สวนสนุก สวนสาธารณะเฉพาะทาง สนามกอล์ฟ เขื่อนพลังไฟฟ้า

1.5 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

กรมการฝึกหัดครู (2533: 24-26) อธิบายว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนี้

1. ก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ
2. รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปของเงินตราต่างประเทศนี้มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงิน
3. รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชากรอย่างกว้างขวาง สร้างงานสร้างอาชีพมากมายและเป็นการเสริมอาชีพ เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน การผลิตอาหารไปป้อนตามเมืองท่องเที่ยวหรือในเมืองท่องเที่ยวก็อาจเป็นผู้นำเที่ยว ถ้ามีเรือก็อาจนำมาตัดแปลงเป็นเรือนำเที่ยว
4. มีบทบาทในการสร้างงานสร้างอาชีพอย่างมากมายและกว้างขวางเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้คนทำหน้าที่บริการโดยเฉพาะธุรกิจทางตรง เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจทางอ้อม อาจเป็นอาชีพเสริม เช่น หัตถกรรมพื้นบ้าน การใช้เวลารว่างมารับจ้างก่อสร้าง
5. มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ใดก็จะต้องใช้จ่ายเงินที่จ่ายออกไปนี้กระจายออกไป
6. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่ายเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ
7. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในเรื่องการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งดิน ฟ้า อากาศ เหมือนกับการปลูกข้าวปลูกพืชชนิดอื่น แต่เนื่องจากผลผลิตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เสนอขายให้นักท่องเที่ยว คือ ความสวยงามของธรรมชาติ หาดทรายชายทะเล ป่าไม้ ภูเขา สภาพอากาศ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น พระบรมหาราชวัง วัดวาอาราม โบราณสถาน อาคารบ้านเรือนในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ตลาดน้ำ ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง
8. ช่วยสนับสนุนการฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว การนำออกเผยแพร่ระหว่างคนไทยด้วยกันเองและอวดชาวโลกเมื่อมีการท่องเที่ยว เป็นสื่อในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมดังกล่าว เจ้าของท้องถิ่นก็จะตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในแง่ของการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวและช่วยกันฟื้นฟูและอนุรักษ์

9. มีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือต่างประเทศก็ย่อมสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ในท้องถิ่นนั้น ๆ สร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น

10. เป็นมาตรการที่ช่วยเสริมสร้างความปลอดภัยและความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งส์ตย์ (2553) อธิบายว่าการท่องเที่ยวชุมชนมีความสำคัญ ดังนี้

1. การวางแผนทางการท่องเที่ยว เนื่องจากสิ่งที่พัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนแล้วต้องมีกระบวนการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะการวางแผนเพื่อดำเนินการท่องเที่ยวชุมชนของตนและในการวางแผนระดับประเทศ ก็ควรที่จะคำนึงถึงชุมชนเป็นพื้นฐาน เช่น ลักษณะแวดล้อมความเหมาะสมโดยภาพรวม

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เนื่องจากการริเริ่มการท่องเที่ยวชุมชนนั้นควรที่จะเกิดจากความสมัครใจของชุมชนเป็นสิ่งแรกและให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อการมีส่วนร่วมอย่างถูกต้องทางและผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวควรกระจายสู่ชุมชนอย่างยุติธรรมความยั่งยืนที่เกิดขึ้นนั้นจะเกิดได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3. มีความสำคัญต่อองค์กรในทุกระดับ คือ โลก กลุ่มประเทศ ประเทศ ภูมิภาค เนื่องจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวนั้น ควรที่จะได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในรูปแบบขององค์กรตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับท้องถิ่นซึ่งให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านของการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากเข้าใจว่าการท่องเที่ยวจะสำเร็จไปได้ยากหากขาดความร่วมมือจากชุมชนอย่างแท้จริง

4. เป็นรายได้ที่สำคัญสู่ชุมชน โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาหรือยากจน ความสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนที่หลาย ๆ ประเทศมองเป็นหลัก โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา คือ การนำรายได้มาสู่ชุมชน ไม่ว่าจะในรูปแบบของรายได้หลักหรือรายได้เสริมเพื่อที่จะได้รับการร่วมมือจากชุมชนซึ่งต้องเกิดจากการบริหารจัดการและการกระจายผลประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยุติธรรม

5. ด้านเศรษฐกิจ หากสามารถนำรายได้ระยะยาวมาสู่ชุมชนได้ก็สร้างความมั่นใจและได้รับความร่วมมือจากชุมชน

6. ด้านจิตวิทยา ทำให้ชุมชนภูมิใจในท้องถิ่นของตนและอยากที่จะให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชุมชน เพราะต้องการให้ชุมชนเป็นที่รู้จักความภาคภูมิใจนี้ ทำให้เกิดการไม่ทิ้งชุมชนของตนไปทำงานที่อื่นและการร่วมมืออนุรักษ์และประชาสัมพันธ์ชุมชน

7. ด้านสังคม เป็นการเสริมสร้างความเสมอภาคและสันติภาพแก่ทุกฝ่ายและยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคมของชุมชน สร้างการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันของคนในชุมชนรวมทั้งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนด้วย

8. ด้านการเมือง ชุมชนได้มีสิทธิมีเสียงทางการเมือง เนื่องจากมีตัวแทนมาร่วมวางแผนและริเริ่มทางการเมือง ทำให้นักท่องเที่ยวทำให้ชุมชนรู้สึกถึงว่าพวกเขาได้รับสิทธิและเกิดความรู้สึกหวงแหนและเป็นเจ้าของชุมชนอย่างแท้จริงตามมา

9. ด้านสิ่งแวดล้อม ยังประโยชน์สู่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชุมชนหากชุมชนตระหนักการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชนโดยร่วมมือกับทุกฝ่ายโดยเฉพาะนักท่องเที่ยว

ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวชุมชนทั้งหมดนี้ มีส่วนเสริมซึ่งกันและกันและชุมชนควรจะได้รับประโยชน์หลังจากการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนทั้ง 5 ด้าน เพื่อเป็นการบริหารจัดการจากการเข้าใจหลักการท่องเที่ยวชุมชนก่อน ควรพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปเรียนรู้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและดำเนินการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาวะและเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ เอง ในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ควรเข้าใจถึงความหมายพื้นฐานของคำหรือหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนก่อน เพื่อความชัดเจนในการวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ความหมายที่ชุมชนและผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวควรเข้าใจ คือ ความหมายของ “ชุมชน” “การพัฒนา” “การท่องเที่ยวยั่งยืน” “การท่องเที่ยวชุมชน” เมื่อเข้าใจความหมายพื้นฐานเหล่านี้แล้วจะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเป็นไปได้อย่างขึ้น เนื่องจากทุกส่วนที่ร่วมงานมีความเข้าใจพื้นฐานที่สอดคล้องและตรงกัน

1.6 ผลกระทบของการท่องเที่ยว

กรมการฝึกหัดครู (2533: 90-92) อธิบายผลกระทบของการท่องเที่ยวทั้งผลกระทบด้านบวก ผลกระทบด้านลบ รวมถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1. ผลกระทบด้านบวก

1.1 เสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้ดีขึ้น โดยการดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้เดินทางเข้ามาใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศในประเทศ ซึ่งแก้ปัญหาเสียดุลการเงินระหว่างประเทศยังส่งผลให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในแขนงต่าง ๆ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในลักษณะทวีคูณ (Multiplier Effect) กล่าวคือ จะไปกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการบริการในด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของส่วนรวม

1.2 สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คน การเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนเป็นโอกาสที่จะได้ไปมาหาสู่ได้คบค้าสมาคมแลกเปลี่ยนความเห็นต่าง ๆ ต่อกัน จึงยังผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภาพจน์ที่ดีและความเข้าใจอันดีต่อกัน

1.3 เกิดความสามัคคีในสังคมและความร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ความตระหนักในคุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยวและสมบัติวัฒนธรรมที่มีอยู่ทำให้เกิดสำนึกในความจำเป็นที่ต้องร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์ให้ทรัพยากรเหล่านั้นคงอยู่สืบไป

1.4 กระตุ้นให้เกิดการรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดความสนใจในความสวยงามของภูมิทัศน์ ศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อคุณภาพชีวิต ทำให้นักท่องเที่ยวและชาวท้องถิ่นเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวหันมาสนใจที่จะรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของตนให้ดีขึ้นและหากเกิดปัญหามลภาวะ ต่างก็จะช่วยกันแก้ไขและป้องกันปัญหาด้านความร่วมมือร่วมใจอย่างจริงจัง

2. ผลกระทบด้านลบ

2.1 ความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวและท้องถิ่น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักไม่เข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นที่ไปเยือน จึงเผลอปฏิบัติตัวตามความเคยชินบางครั้งผิดกาลเทศะหรือการดูหมิ่นเจ้าของท้องถิ่น เช่น การแต่งกายไม่สุภาพ การประพฤติตามธรรมเนียมตะวันตก ทำให้ชาวท้องถิ่นรู้สึกไม่พอใจ ไม่ยินดีต้อนรับ และเกิดการต่อต้านในที่สุด

2.2 การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของท้องถิ่น เดิมชาวท้องถิ่นเคยมีความเป็นอยู่ในสังคมชนบทที่เรียบง่าย ต่อมาเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยก็เกิดความชื่นชมและเลียนแบบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมที่มีมาแต่ดั้งเดิม เช่น การเปลี่ยนเครื่องแต่งกายพื้นเมืองมาเป็นแบบสมัยใหม่ เกิดค่านิยมในสินค้าต่างประเทศเอาเครื่องจักรกลมาผลิตสินค้าพื้นเมืองแทนแรงงานมือ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ หากมองการณ์ไกลจะเป็นการทำลายเอกลักษณ์อันเป็นเสน่ห์ที่เคยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยือนท้องถิ่นตนและทำให้ค่าใช้จ่ายในการครองชีพสูงขึ้น

2.3 การทำลายสภาพแวดล้อมและโบราณวัตถุ หากการเดินทางท่องเที่ยวที่ไม่ถูกวิธีหรือนักท่องเที่ยวเองไม่มีวินัยในการท่องเที่ยว ก็จะก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งที่เจตนาและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การทำความสกปรกตามสถานที่ท่องเที่ยว

2.4 ความประณีตทางศิลปะเสื่อมลง การผลิตสินค้าหัตถกรรมเป็นของที่ระลึกให้แก่ นักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นแต่ปริมาณสินค้าและกำไรเป็นหลัก ทำให้คุณค่าของศิลปหัตถกรรมที่มีแต่ดั้งเดิมลดลง ตลอดจนการแสดงต่าง ๆ ทางศิลปวัฒนธรรมก็ทำให้ลักษณะการค้าเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เกิดการประยุกต์และดัดแปลงจนผิดเพี้ยนไปจากของเดิมทำให้ขาดเอกลักษณ์ของศิลปะดั้งเดิมและด้อยคุณค่าไป

3. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจและสังคม

3.1 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวสามารถทำรายได้เพิ่มให้แก่ท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก สามารถสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้นมากมาย ในขณะที่เดียวกันก็จะทำให้ราคาสินค้าและบริการค่าครองชีพต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ สูงขึ้น

3.2 ผลกระทบต่อสังคม การพัฒนาการท่องเที่ยว การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ทันสมัยได้มาตรฐาน

3.3 ผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรมการท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านอุปนิสัย การรับเอาวัฒนธรรมของชาวต่างชาติเข้ามา เช่น การแต่งกาย การแสดงออกถึงความละเลยต่อประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย ผลกระทบต่อศิลปกรรมในด้านลักษณะการผลิตงานฝีมือที่มีคุณค่าทางศิลปะที่ละเอียดอ่อน ประณีต บรรจง กลับกลายเป็นการผลิตที่คำนึงถึงแต่ปริมาณเพื่อสนองความต้องการเพื่อนักท่องเที่ยวและศิลปะของโบราณสถาน ศาสนสถาน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมทั้งก่อให้เกิดมลพิษต่าง ๆ

การป้องกันผลกระทบด้านนี้ อยู่ที่การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประโยชน์ของการท่องเที่ยวและความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รวมทั้งการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในลักษณะของการประสานและส่งเสริมซึ่งกันและกันระหว่างการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากร

1.7 การส่งเสริมการท่องเที่ยว

นิคม จารุมณี (2535) กล่าวว่า แม้ภายในประเทศ จังหวัด เมือง หรือภูมิภาค ได้แสดงความพยายามเป็นอย่างมากที่จะส่งเสริมรักษาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองไว้ในหลายจังหวัดและภูมิภาคพยายามที่จะเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวภายในประเทศเข้ามาในท้องถิ่นของตนพร้อม ๆ กันกับความพยายามที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามาในเขตท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน ท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจังหวัด เมือง หรือภูมิภาค ที่พยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในเขตของตนนั้นมักจะเริ่มต้นที่การลงทุนเพื่อการศึกษาวิจัยข้อมูลการท่องเที่ยว การวางแผน และการส่งเสริมการขายด้วยการโฆษณาประชาสัมพันธ์

2. การออกแบบและวางแผนกับกระบวนการทางพฤติกรรม

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2549) อธิบายว่า พฤติกรรมมนุษย์เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมกายภาพ และมีส่วนในการส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้น งานออกแบบและวางแผนจึงเป็นงานที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมกายภาพและเกี่ยวข้องกัพฤติกรรมมนุษย์อย่างไม่อาจ

หลีกเลี่ยงได้ อิทธิพลที่มีต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพกายภาพที่บุคคลรับรู้ คือ การเป็นจุดสนใจและอิทธิพลของสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ เช่น การจัดระเบียบในการรับรู้ การรับรู้ความรู้สึก การรับรู้ความคงที่ทางวัตถุของสีต่าง ๆ ในด้านขนาด รูปร่าง ความสว่าง สี เป็นต้น ความคงที่ทางตำแหน่งประสบการณ์ในอดีตของบุคคลที่รับรู้สภาพแวดล้อม ผลของการรับรู้ที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลมีส่วนมาจากประสบการณ์ในอดีตที่ต่างกันของบุคคล นอกจากนี้ความต้องการตามความจำเป็นหรือเป้าหมายในปัจจุบันหรืออนาคตก่อให้เกิดความใส่ใจ (Attention) และการให้คุณค่า (Value) ต่อสิ่งต่าง ๆ ขึ้นในขณะรับรู้

3. แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง

3.1 องค์ประกอบหลักของเมืองที่มองเห็นได้

เดชา บุญค้ำ และคณะ (2531) อธิบายว่า เมืองแต่ละเมืองมีองค์ประกอบหลักที่มองเห็นได้และเป็นส่วนสำคัญในการจัดทำเมืองให้ดูสวยงามมีความน่าประทับใจทั้งต่อนักท่องเที่ยวและผู้ที่อยู่อาศัย ดังนี้

1. ธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ยังคงมีอยู่ในเมือง เช่น แม่น้ำ ลำคลอง บึง ภูเขา พรุ ป่าละเมาะ บริเวณเหล่านี้ สามารถใช้เป็นสถานที่พักผ่อนเพื่อสาธารณสุขประโยชน์ของชาวเมืองทำให้ชาวเมืองได้มีโอกาสชื่นชมกับธรรมชาตินอกเหนือจากการใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางอาคาร และถนนหนทางของชีวิตเมืองเป็นส่วนที่ช่วยให้เมืองมีบรรยากาศผ่อนคลาย และมีลักษณะเฉพาะที่ดึงดูดใจ

2. อาคารและส่วนประกอบอาคาร ได้แก่ บ้าน อาคาร ดิถุกรรม อนุสาวรีย์ รวมถึงส่วนประกอบของอาคาร เช่น บ้าย กันสาด ลานทางเข้าอาคาร

3. ที่เว้นว่างต่าง ๆ ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ลานเอนกประสงค์ของเมือง ลานเชื่อมระหว่างอาคาร

4. ถนน ทางเดิน ทางสัญจรต่าง ๆ ได้แก่ ถนน ทางเท้า ทางจักรยาน ทางรถไฟ รวมถึงแม่น้ำ ลำคลองที่ใช้ในการสัญจร นับเป็นส่วนประกอบของเมืองที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกันโดยส่วนประกอบของเมืองเหล่านั้นจะเรียงรายและเข้าถึงได้จากแนวทางสัญจรเหล่านี้

5. มนุษย์และการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ชาวเมืองที่อยู่อาศัยในเมืองกับการเคลื่อนไหวทำกิจกรรมในส่วนต่าง ๆ ของเมือง เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เมืองมีชีวิตมีการเคลื่อนไหว บางกิจกรรมทำให้ผู้มาเยือนเมืองนั้นเกิดความสนใจที่จะเข้าไปสัมผัสและเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย กิจกรรมนี้มีได้หมายถึงเฉพาะงานเทศกาลพิเศษ แต่หมายถึงกิจกรรมประจำวันของชาวเมืองด้วย เช่น กิจกรรมค้าขาย กิจกรรมพักผ่อน การรอรถประจำทาง เสียงหัวเราะ และการพูดคุย

นอกจากนี้ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า เมืองจะดูสวยและมีความน่าประทับใจต่อผู้มาเยือนและต่อชาวเมืองได้เมื่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของเมืองได้รวมตัวกันภายใต้ความเป็นระเบียบ ในที่นี้หมายถึงด้านการเห็นภาพที่ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาดสบายในกิจกรรม การสัญจรสะดวกราบรื่น การหาสิ่งที่ต้องการพบได้สะดวก ส่วนนี้เป็นส่วนที่ช่วยผู้มาเยือนประทับใจ การที่ส่วนประกอบต่าง ๆ ของเมืองได้จัดรวมกันไว้อย่างกลมกลืน ไม่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ไม่ดูสกปรก ชำรุด หักพังจนทำให้ดูคล้ายกับว่าไม่ได้รับการเอาใจใส่ ความสบาย ในที่นี้หมายถึง ความสบายตามสมควรแก่สภาพ ความไม่ร้อนจนเกินไปไม่หนาวจนเกินไป ไม่มีฝุ่นมากจนเกินไป พื้นที่ไม่แคบอัดอัดจนเกินไป ซึ่งสภาพแวดล้อมบางอย่างเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น สภาพอากาศ แต่เราสามารถจัดเตรียมบริเวณให้สภาพอากาศนั้น ๆ บรรเทาลงได้โดยจัดเตรียมร่มเงา การพยายามไม่ให้มีลานรับแดดที่กว้าง ซึ่งจะเป็นส่วนเพิ่มความร้อนให้กับบริเวณ การมีสารูปที่ชัดเจน สารูปเป็นศัพท์บัญญัติจากคำภาษาอังกฤษว่า Image หมายถึง ภาพรวมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในใจหลังจากที่บุคคลหนึ่ง ๆ ได้เห็นสิ่งนั้นแล้ว ดังนั้น สารูปของเมืองก็คือภาพรวมของเมืองนั้น ๆ ที่บุคคลจะจำได้หลังจากที่ได้ไปเยือนเมืองนั้นมาแล้ว ภาพรวมที่ชัดเจนของเมืองช่วยให้ผู้มาเยือนรู้สึกมั่นใจในการสัญจรภายในเมือง และช่วยให้เกิดความรู้สึกสัมพันธ์กับเมืองนั้นได้ดียิ่งขึ้น และผลโดยรวมก็คือบุคคลก็จะเกิดความประทับใจในประสบการณ์ของการได้อยู่เมืองนั้น การมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน คือ เมืองทุกเมืองย่อมต้องมีลักษณะเฉพาะของตนเองในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เมืองที่มีลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์ หรือมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติ เช่น สุโขทัย อยุธยา เมืองที่มีลักษณะวัฒนธรรมที่ชัดเจน เช่น เชียงใหม่ ลำปาง เมืองที่มีภูมิประเทศพิเศษ เช่น พัทยา ภูเก็ต สงขลา เมืองที่มีการประกอบอาชีพที่น่าสนใจ เช่น จันทบุรีทำสวนผลไม้ กระบี่ทำสวนยางพารา ระนองทำเหมืองแร่ เอกลักษณ์ดังกล่าวนี้ หากผู้ไปเยือนได้รับรู้จะก่อให้เกิดความเข้าใจและรู้จักเมืองนั้น ๆ มากขึ้น และมีผลต่อเนื่องทำให้เกิดความพึงพอใจในลักษณะเฉพาะนั้น เนื่องจากเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ที่ต้องการเข้าไปสัมผัสและรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ดังนั้น การได้รับรู้ลักษณะเฉพาะของเมืองจะก่อให้เกิดความรู้สึกสัมพันธ์กับเมืองนั้น ๆ ได้ทางหนึ่ง และลักษณะเฉพาะบางอย่างก็สามารถเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสด้วย เช่น นักท่องเที่ยวไปเชียงใหม่เพราะความน่าสนใจทางวัฒนธรรม ไปพัทยาเพราะพัทยานีทะเล จึงเป็นสิ่งสำคัญที่แต่ละเมืองจะต้องรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้และแสดงเอกลักษณ์ให้ปรากฏในลักษณะที่เหมาะสม การมีลักษณะเชิงสุนทรียภาพที่ดี หมายถึง มีลักษณะสวยงามชวนให้ผู้พบเห็นเกิดความสบายใจและรื่นรมย์ใจ มีสุนทรียภาพที่ดีจะเกิดขึ้นในเมือง ได้แก่การได้เห็นส่วนประกอบต่าง ๆ ของเมืองปรากฏในลักษณะที่กลมกลืน สันนับสนุนซึ่งกันและกัน มีสีสันทึกลมกลืนหรือตัดกันลักษณะที่เหมาะสม

วิลลิสท์ ทรียงกูร (2549: 157) อธิบายว่า ผลการศึกษาโมทัศน์ของเมือง (Image) ของเควิน ลินซ์ ประกอบด้วย เอกลักษณ์ (Identity) หมายถึง การที่สิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นเมือง ปรากฏในลักษณะทางกายภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่แยกจากกันได้โดยมีสัญญาณชี้แนะปรากฏอยู่ โครงสร้าง (Structure) หมายถึง ความสัมพันธ์ทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อกัน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ กับผู้รับรู้ ความหมาย (Meaning) ซึ่งมีความสำคัญต่อการเกิดความเข้าใจ ความหมายของสิ่งต่าง ๆ เช่น ความหมายด้านการใช้สอย หรือความหมายด้านอารมณ์

3.2 การพัฒนาเมืองให้เกิดประโยชน์กับการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่เคลื่อนที่ภายในเมือง เช่น ผู้คนและกิจกรรมต่าง ๆ มีความสำคัญเทียบเท่ากับ องค์ประกอบทางกายภาพที่หยุดนิ่ง ทั้งนี้เพราะสิ่งที่ผู้คนมีประสบการณ์มิได้เป็นเฉพาะเหตุการณ์ สำคัญในเมืองเท่านั้น แต่เป็นตัวของพวกเขาเองด้วยซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมร่วมกับคนอื่น ๆ นอกจากเมืองจะ ถูกพิจารณาโดยการรับรู้ (และใช้ชีวิต) ของผู้คนแล้ว เมืองยังเป็นผลผลิตของการก่อสร้างและโครงการ ต่าง ๆ ศิลปะการออกแบบเมืองเพื่อให้เกิดอารมณ์สุนทรีย์และความผาสุกมีลักษณะที่ค่อนข้างจะ แตกต่างจากศิลปะแขนงอื่น ๆ เช่น สถาปัตยกรรม ดนตรี สภาพแวดล้อมในเมืองที่มีแต่ความสวยงาม เบิกบานใจเป็นสิ่งที่แทบจะหาไม่ได้ในปัจจุบัน เมืองขนาดใหญ่พบแต่สังคมที่มีฝุ่นควัน ความร้อนและ ความหนาแน่น สับสน ซ้ำซาก น่าเบื่อ แต่หากนำมาพิจารณาในแง่ของเศรษฐกิจ เป็นสถานที่ ท่องเที่ยว เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจใช้ดูกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเมืองจะพบสิ่งที่สร้างความเบิกบานใจได้ หรือให้ความสุขเพื่อการดำเนินชีวิตได้ จินตภาพของสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ในการสร้าง ความรู้สึกที่ปลอดภัย ความรู้สึกของบ้านที่น่าอยู่มีใช้แค่เป็นบ้านที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่ต้องเป็น บ้านที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นชัดด้วยเพราะว่าเมืองเป็นสัญลักษณ์ที่มีอิทธิพลต่อความเป็นสังคมที่ซับซ้อน หากมีการสร้างสภาพทางกายภาพให้ดีก็จะเป็นตัวให้ความหมายที่ได้ออกมาได้ การเพิ่มคุณค่าให้แก่ เมือง (Adding Values To Cities) การมีพื้นที่สีเขียวที่น่าอภิรมย์ เด็ก ๆ ก็จะมารวมตัวกัน ผู้ปกครอง และผู้ใหญ่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วย มีการพุดจาพบปะทักทายกัน และหากเป็นพื้นที่ส่วนรวมชุมชนจะ ปรึกษาหารือกันถึงเรื่องการดูแลรักษาพื้นที่ พื้นที่เปิดโล่งจะให้ชีวิตชีวาแก่พื้นที่เขตเมืองโดยรอบหาก พื้นที่นั้น ๆ มีคุณสมบัติพิเศษบางประการที่ชวนพิสมัย เมืองก็จะพัฒนาในแนวทางที่มีจินตภาพเป็น เอกลักษณ์ซึ่งสะท้อนถึงสถานที่ได้และดึงดูดผู้ที่อยู่ภายนอกชุมชนเข้ามาร่วมเหตุการณ์หรือกิจกรรมได้ หากชุมชนเติบโตในระดับการขยายชุมชน ผู้คนจะหลั่งไหลเข้ามาในพื้นที่และกิจกรรมการค้าจะขยาย เพิ่มขึ้น หากมีคนหนุ่มสาวมากก็จะมีการพัฒนากิจกรรมที่มีชีวิตชีวาในชุมชน ที่ว่างโล่งที่อุดม สมบูรณ์ควรเป็นพื้นที่ที่มีความเขียวข่มในบริเวณที่พักอาศัย ในศูนย์กลางเมืองที่ประกอบด้วยร้านค้า และศูนย์รวมกิจกรรมทางวัฒนธรรม บนริมฝั่งแม่น้ำที่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการพักผ่อน บนถนนหรือ

มุมมองที่อาจมีกิจกรรมต่าง ๆ และอนุสรณ์ที่ทำให้รำลึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ทั้งหมดนี้จะส่งเสริมให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและจินตภาพที่แสดงออกในพื้นที่เขตเมืองสะท้อนคุณภาพชีวิต ถึงแม้ว่าพื้นที่เขตเมืองจะผ่านการเปลี่ยนแปลงไปในระดับใดก็ตาม ผู้คนก็ยังคงต้องการที่จะอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งประกอบด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความเขียวของต้นไม้ ความเป็นธรรมชาติที่มีน้ำ แสงอาทิตย์ และอากาศ การทำที่ว่างชุมชนให้เป็นที่ดึงดูดใจ แบ่งวิธีปฏิบัติได้ 4 ประการ (แปลเมือง บทความเรียบเรียงเกี่ยวกับชุมชนเมือง เล่ม 1, 2544)

1. สงวนรักษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติไว้
2. อนุรักษ์บรรยากาศในบริเวณที่สำคัญทางประวัติศาสตร์
3. ปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ
4. ตั้งข้อกำหนด กฎเกณฑ์ และข้อแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบอาคาร

เหล่านี้ คือ การตระหนักว่าที่ว่างภายในเมือง (Urban Space) เป็นเสมือนที่ว่างของชุมชน (Community Space) ส่งผลให้เกิดแนวคิดการออกแบบที่ผสมผสานกันระหว่างตัวอาคารเดี่ยว ๆ ให้มีสภาพที่เหมาะสมกับสาธารณูปโภคสาธารณะภายในชุมชน ที่ว่างโดยรอบอาคารและชุมชน (Peripheral Space and Community) ในการออกแบบที่ว่างเปิดโล่งสามารถเลือกใช้วัสดุได้หลากหลายชนิดทั้งดิน หิน ต้นไม้ น้ำ และวัสดุก่อสร้างอื่น ๆ การที่จะเลือกใช้วัสดุควรพิจารณาลักษณะเฉพาะของชุมชนและความต้องการการใช้งานเป็นหลัก แนวทางเลือกใช้วัสดุแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. พื้นดิน (Ground) เป็นพื้นดินเดิมหรือเป็นที่ที่ผู้ใช้วัสดุพื้น เช่น อิฐ หิน หรือคอนกรีต ลักษณะที่ว่างเช่นนี้จะต้องไม่มีองค์ประกอบใดบดบังทัศนียภาพและควรปล่อยให้แสงอาทิตย์ส่องถึงได้ และมักจะเป็นบรรยากาศของถนนหนทาง ซึ่งก็จะแสดงถึงลักษณะของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี กิจกรรมต่าง ๆ มักจะจัดขึ้นในที่ว่างแบบนี้และอาจจะเชื่อมต่อไปถึงภายในอาคารที่อยู่ใกล้เคียงก็ได้ ในการเลือกวัสดุพื้นสำหรับที่ว่างเช่นนี้จึงจำเป็นต้องใช้จินตนาการเพื่อให้รู้ว่านี่เป็นที่สำหรับชุมชนมารวมตัวกันหรือเป็นเพียงแค่ทางเดินผ่านเท่านั้น

2. ความเป็นสีเขียวของต้นไม้ (Greenery) เป้าหมายสำคัญของการกำหนดที่ว่างโล่งก็เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติในพื้นที่เขตเมือง ดังนั้นวัสดุที่จะเลือกใช้ก็คือ ต้นไม้ กระจ่างดอกไม้ และสนามหญ้า สิ่งเหล่านี้สามารถใช้บดบังองค์ประกอบอื่น ๆ นี้นมนุษย์สร้างขึ้นได้ และเพื่อให้ตรงตามจุดประสงค์ของการสร้างพื้นที่สีเขียวของต้นไม้ ทันทที่มีมีการปลูกต้นไม้จำเป็นต้องมีการบำรุงรักษา ทั้งนี้การบำรุงรักษาต้องอาศัยการดูแลเอาใจใส่อย่างดี เพราะเป็นต้นไม้ที่จะเจริญเติบโตในสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

3. น้ำ (Water) ได้แก่ สายน้ำที่ขุดขึ้น บ่อน้ำ สระน้ำ น้ำพุ และบางครั้งรวมถึงทางเดินริมน้ำซึ่งมองเห็นทะเลหรือแม่น้ำ น้ำมีพลังพิเศษในการเป็นที่ว่างเปิดโล่ง หากผืนน้ำกว้างใหญ่เกินไป อาจจะเป็นการแบ่งแยกพื้นที่ออกจากกันได้ และเมื่อน้ำถูกนำมาใช้เพื่อความเพลิดเพลินจำเริญใจโดยไม่มี

ประโยชน์ใช้สอยอื่นเป็นบรรยากาศชั้นเลิศและยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดจินตภาพชุมชนที่ดีอีกด้วยการนำน้ำเข้ามาใช้มักจะมีคำถามเกี่ยวกับความปลอดภัยและประเด็นทางเศรษฐกิจ น้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญสมควรปล่อยให้สกปรก ควรมีการพิจารณาเรื่องเทคนิคการดูแลรักษาอย่างดี (แปลเมือง บทความเรียบเรียงเกี่ยวกับชุมชนเมือง เล่ม 1, 2544)

เกห์ล (2559) ได้อธิบายว่า ความมีชีวิตชีวาของเมืองตามธรรมชาติแล้วทัศนียภาพที่น่าดึงดูดจะขึ้นอยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้นในบริเวณนั้น ๆ ความมีชีวิตชีวาของเมืองบริเวณด้านหน้าอาคารที่มีการตกแต่งแบบสร้างปฏิสัมพันธ์ มีแนวโน้มที่เห็นได้ชัดว่าคนเดินถนนจะเดินช้าลงและหันไปมองที่การตกแต่งหน้าอาคารและพวกเขาหยุดดูบ่อยมาก ถ้าบริเวณข้างหน้าอาคารปิดทึบจังหวะการเดินจะเร็วขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและหันไปมองน้อยหรือหยุดดูน้อยมาก สำหรับคนที่ต้องการอยู่ในพื้นที่เมืองนานเท่าไรก็ได้จะรู้สึกเมื่อยที่จะยืนรอและมองหาที่สำหรับนั่งพัก ยิ่งคิดว่าจะอยู่นานมากแค่ไหนก็ยิ่งหาบริเวณที่จะนั่งอย่างระมัดระวังมากยิ่งขึ้น สถานที่ที่ดีมักจะมีข้อดีหลายข้อและมีข้อเสียไม่กี่ข้อ ซึ่งความต้องการโดยทั่วไปสำหรับสถานที่ดี ๆ สำหรับนั่งคือต้องมีสภาพอากาศเฉพาะที่ที่สร้างความพึงพอใจตำแหน่งดี ๆ ที่น่าจะเป็นบริเวณชายขอบของพื้นที่ โดยที่มีอะไรเพียงอยู่ด้านหลัง วิถี ๆ ระดับเสียงไม่ดังมากนักเพื่อให้พูดคุยกันได้และไม่มึนลภาวะทัศนียภาพถ้าสถานที่นั้น ๆ มีจุดดึงดูดที่น่าสนใจเป็นพิเศษ เช่น น้ำ ต้นไม้ ดอกไม้ พื้นที่สวย ๆ สถาปัตยกรรมที่ดูดีและงานศิลปะทุกคนก็อยากมองเห็นดูสิ่งเหล่านี้ในเวลาเดียวกันแต่ทุกคนก็อยากได้ทัศนียภาพดี ๆ ของความมีชีวิตชีวาและผู้คนในสถานที่นั้น ๆ

สมจิต โยระคง (2540) อธิบายว่า วัสดุพืชพรรณ (Plant Materials) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการภูมิทัศน์และการจัดการต่อสภาพแวดล้อมภายนอกอาคารและภายในอาคารในโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ดินและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ให้ดูมีคุณค่า ทำให้เกิดชีวิตชีวาและช่วยปรับสภาพแวดล้อมให้ดูดีสวยงามขึ้น แนวคิดในการพัฒนาในช่วงหลังจะคำนึงถึงสภาพแวดล้อมดั้งเดิมและพัฒนาสภาพแวดล้อมขึ้นมาใหม่ให้เกื้อกูลกัน กลมกลืน สัมพันธ์ โดยให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อสภาพแวดล้อมดั้งเดิม วัสดุพืชพรรณ (Plant Material) มาจากคำว่า วัสดุ (Plant) คือ วัสดุดิบที่จะนำมาใช้ในการออกแบบ พืชพรรณ (Plant) คือ พันธุ์พืชทุกชนิดและส่วนหนึ่งส่วนใดของพืช เช่น ดอก หน่อ กิ่ง ใบ ราก หัว ดอก ลูก ไม้ที่มีเนื้อไม้ (Woody Plants) รวมถึงไม้ปลูกเลี้ยงและไม้ป่า (Native and Cultivate Plant) ตั้งแต่ไม้คลุมดิน (Ground Cover) จนถึงไม้ยืนต้น (Tree) วัสดุพืชพรรณจึงมีความสำคัญต่อการจัดการภูมิทัศน์ ในด้านองค์ประกอบของการออกแบบและจัดการภูมิทัศน์และสร้างบรรยากาศรอบตัวผู้อยู่อาศัยหรือสังคมมนุษย์ให้มีความสุขทั้งทางด้านอารมณ์และจิตใจ ผ่อนคลายความเครียด ให้ความสวยงาม ความเขียว สีสัน ร่มเงา ป้องกันแสงแดด แรงลม ให้ความเย็น ก่อให้เกิดสภาวะสมดุล รวมทั้งช่วยปรับสภาพหรือปรุงแต่งสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรม

บริเวณภายในและรอบ ๆ ตัวอาคาร บนหลังคา ปีกของหลังคาให้มองดูเด่น สง่า มีความนุ่มนวลสร้าง ความกลมกลืน

รุจิโรจน์ อนามบุตร (2533) อธิบายว่า ภูมิทัศน์ชุมชน (Urban Landscape) หมายถึง สภาพ ทางกายภาพที่ปรากฏแก่สายตาในบริเวณชุมชนเมือง ที่เปิดโล่งในเมือง (Urban Open Space) หมายถึงบริเวณที่ว่างนอกอาคารและเป็นสาธารณะหรือเปิดให้ประชาชนใช้ประโยชน์ได้ ที่เปิดโล่งใน เมืองมีหลายประเภท ที่สำคัญคือถนน สวนสาธารณะ สวนขนาดเล็ก (Pocket Park) ลานโล่งหน้า อาคาร หรือที่โล่งอื่น ๆ เช่น สนามในวัด ในโรงเรียน ถนนและทางเดินเท้าซึ่งนอกจากเป็นทางสัญจร แล้วยังเป็นส่วนประกอบสำคัญที่มีผลอย่างมากต่อลักษณะและการใช้งานของภูมิทัศน์ชุมชนในบริเวณ จากทฤษฎีจินตภาพของเมืองที่มุ่งเน้นเรื่องความสวยงามของเมืองได้กล่าวถึงทางสัญจรหรือถนนว่า เมืองที่สวยงามจะต้องมีถนนและที่โล่งว่างต่อเนื่องกับถนนที่สานกันเป็นโครงสร้างของเมืองที่เป็น ระเบียบและชัดเจน ถ้าถนนและส่วนประกอบอื่น ๆ มีความชัดเจนแข็งแรงเป็นระเบียบและสวยงาม ย่อมทำให้ผู้พบเห็นเกิดความเข้าใจในโครงสร้างของเมืองได้ง่ายและรวดเร็ว และเป็นผลต่อเนื่องให้เกิด ความประทับใจในความสวยงามของเมืองในส่วนนั้น โดยการส่งเสริมให้ถนนเกิดความแข็งแรงชัดเจน เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างเมืองที่ดี เช่น การควบคุมสภาพแวดล้อมของถนนให้มีความกลมกลืน กันในด้านของรูปร่างหน้าตา ลักษณะ ขนาดความสูง ระยะเวลาจรัน จังหวะของอาคารสองฝั่งถนน ส่วนประกอบของถนน ได้แก่ ทางเดินเท้าและอุปกรณ์ถนน (ถังขยะ เสาไฟฟ้า ไฟส่องสว่าง ฯลฯ) ถ้าส่วนประกอบของถนนขาดความกลมกลืนหรือไม่มีลักษณะที่ดีอยู่แล้วและแก้ไขได้ยากอาจปลูก ต้นไม้บนทางเท้าสองข้างถนนให้หนาแน่นเป็นแถวมีระเบียบ และการเลือกหรือออกแบบอุปกรณ์ถนน ที่เหมาะสมมีส่วนช่วยเสริมสร้างลักษณะเฉพาะของย่านหรือบริเวณนั้นได้ รวมทั้งเป็นการบอกถึง เนื้อหาทางวัฒนธรรมของบริเวณได้ด้วย

Rubenstein (1980) อธิบายว่า ที่จอดรถเป็นองค์ประกอบของเมืองที่ต้องคำนึงถึงในการ พัฒนาพื้นที่ จึงควรออกแบบให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่โดยรอบและกิจกรรมการใช้งาน คำนึงถึงขนาดของพื้นที่เพื่อให้มีที่ว่างเพียงพอ ความยาวโดยรวมความกว้างด้านหน้าและด้านหลัง รัศมีวงเลี้ยวขึ้นต่ำสำหรับด้านหน้าและด้านนอกจรดกันชนด้านหน้าและด้านหลังของรถ ที่จอดรถ สำหรับผู้พิการ การจัดระเบียบของการไหลเวียนภายในพื้นที่จอดรถสำหรับยานพาหนะและคนเดินเท้า ระยะทางเดินจากที่จอดรถไปยังอาคาร รวมทั้งปัจจัยด้านสุนทรียภาพด้วย

เดชา บุญค้ำ และคณะ (2531) อธิบายว่า การพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว จะต้อง คำนึงถึงผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยต้องสอดคล้องกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ประชากรเมือง ผู้รับผิดชอบดำเนินการพัฒนาและถูกหลักวิชาการหรือตรวจสอบปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ จะพัฒนา อะไร บ่งชี้ปัญหาของภูมิทัศน์ของเมือง พร้อมทั้งแนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม จะพัฒนา อย่างไร มีวิธีการแก้ปัญหาซึ่งจะต้องตรงกับความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและตรงกับ

วัตถุประสงค์หลัก การจัดลำดับความสำคัญและขั้นตอนในการพัฒนา โดยพิจารณาว่าการจัดขั้นตอนในการพัฒนาควรเป็นอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมและงบประมาณในการพัฒนา

4. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนริมน้ำ

พรรณนิภา ปิณฑวณิช (2560) อธิบายว่า พื้นที่ “ คลอง ” ในภาคกลางของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจทั้งในแง่ของภูมินิเวศการตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิต โครงการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า จึงเลือกพื้นที่คลองเป็นพื้นที่เป้าหมายในโครงการปฏิบัติการเวิร์กช็อป “ASA Work-shop: Living Khlong” ณ ชุมชนตลาดน้ำหลักห้า ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่คลองดำเนินสะดวก บริเวณรอยต่อของจังหวัดราชบุรีและสมุทรสาคร โดยคลองดำเนินสะดวกเป็นคลองสำคัญที่เกิดจากการขุดเพื่อเชื่อมการคมนาคมระหว่างกรุงเทพฯ- สมุทรสงคราม- ราชบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 4 ชุมชนหลักห้าเคยเป็นตลาดน้ำที่คึกคักที่สุด ชาวหลักห้ามักอ้างอิงภาพนาเทียวยของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในการแสดงความเจริญของการค้าในอดีต ต่อมาชุมชนได้รับผลกระทบจากการตัดถนนการพัฒนาเมืองจึงทำให้ชุมชนตลาดน้ำที่เคยคึกคักเปลี่ยนแปลงไป โครงการดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวในการรวมกลุ่มเพื่อการรักษาและจัดการทรัพยากรในพื้นที่ของตนเอง รวมทั้งเปิดพื้นที่สร้างการมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชฎี และจิตติศักดิ์ ธรรมาภรณ์พิลาศ (2547) อธิบายว่า ปัจจุบันความสำคัญของแม่น้ำ คู คลอง เส้นทางคมนาคมทางน้ำ แหล่งอุปโภค บริโภค ของผู้คนริมคลองลดน้อยลงแต่ชุมชนริมน้ำและสถานที่ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ยังคงความสำคัญและ ปรากฏให้เห็นเด่นชัด การท่องเที่ยวทางน้ำส่งผลประโยชน์ต่อชุมชน เศรษฐกิจชุมชน การอนุรักษ์ การสืบทอดคุณค่า และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ไว้ก่อนประโยชน์เกี่ยวเนื่องคือ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเมืองพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางน้ำ แก้ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กล่าวคือเมื่อมีการใช้แม่น้ำ คู คลอง เป็นเส้นทางคมนาคมและให้ความสำคัญในคุณภาพน้ำ และสภาพแวดล้อมมากขึ้น เช่น การใช้แม่น้ำ คู คลอง เป็นทางระบายน้ำเสียทิ้งขยะเสมือนเป็น “หลังบ้าน” ก็จะค่อย ๆ เปลี่ยนไปกลับมาเป็น “หน้าบ้าน” ของเมืองอีกครั้ง

อริยา อรุณินท์ (2553) อธิบายว่า การพัฒนาพื้นที่ริมน้ำในแง่ภูมิสถาปัตยกรรม แบ่งเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม อันจะเกิดขึ้นเนื่องจากการใช้ที่ดินที่ริมน้ำไม่เหมาะสม แนวทางในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้แก่ ทักษะนิภาพ ความร่มรื่น พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคม และวัฒนธรรม พื้นที่สันทนาการ ในหนังสือ “The waterfront; Cities Reclaim Their Edge” โดย Ann Bree และ Dick Rigby ได้กล่าวถึง “ปรากฏการณ์ริมน้ำ” (Waterfront Phenomenon) ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 20 ว่าปรากฏการณ์ของการเคลื่อนไหวในทางที่ดีต่อคนเมืองเป็นผลดี

ทางด้านสังคม อันเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมสาธารณะและเมืองที่สวยงาม อาจจำแนกการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากเจ้าของโครงการและวัตถุประสงค์โครงการ เช่น การพัฒนาพื้นที่ริมน้ำเพื่อการขนส่ง อุตสาหกรรม การพักอาศัย การพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation) ซึ่งเจ้าของโครงการอาจเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือผสม (Public-Private Partnership, PPP.) โดยอาจมีวัตถุประสงค์โครงการเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจทางด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อการท่องเที่ยว

Torre (1989) การพัฒนาพื้นที่ริมน้ำสิ่งสำคัญคือ การพูดคุยกับผู้อยู่อาศัยบริเวณพื้นที่ริมน้ำ การรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย และต้องคำนึงถึงความสมดุลของการใช้พื้นที่เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่

5. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเมืองแห่งชาติ (2547) อธิบายว่า “เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่” หมายความว่า ชุมชนที่อยู่อาศัยทั้งในเขตเมืองและชนบทที่มีสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี มีสังคมเอื้ออาทร มีชุมชนเข้มแข็ง มีความสะดวกสบาย ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง มีวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองและชุมชน

รุจิโรจน์ อนุกรมบุตร (2547) อธิบายว่า องค์การอนามัยโลกได้รวบรวมลักษณะของเมืองน่าอยู่ไว้สรุปได้เป็น 5 ด้านหลัก ได้แก่

1. เมืองที่มีกายภาพ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศที่ดีและยั่งยืน
2. เมืองที่สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน มีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย
3. มีระบบสังคมที่ดี เอื้ออาทร ประชากรมีส่วนร่วม มีการระดมความคิด การประสานการทำงานร่วมกัน
4. ประชาชนมีสุขภาพดี มีระบบการให้บริการสุขภาพ
5. มีมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่ดี ชุมชนมีเอกลักษณ์

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2559) ทำการประเมินเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืนประจำปี 2559 และมีกรกล่าวถึงตัวชี้วัดของการประเมินดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนากายภาพเมือง คือ “เมืองอยู่ดี” โดยระบุว่า การขยายตัวของเมืองไปในทิศทางที่เหมาะสมจะช่วยให้เมืองมีความสะดวกสวยงามเป็นระเบียบ ประชาชนมีความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งกระตุ้นเศรษฐกิจและการอยู่ดีกินดีของคนในเมือง การส่งเสริมสภาพแวดล้อมของเมืองหรือชุมชนให้มีที่โล่ง ว่าง มีสวนสาธารณะ มีที่พักผ่อนหย่อนใจ กำหนดบริเวณอนุรักษ์ เพื่อดำรงรักษาสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

ประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ รักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและให้ทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเมือง สามารถดำเนินไปได้โดยส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด การพัฒนาเมืองและชุมชนให้เป็นไปตามผังเมืองรวมควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ การปรับปรุง การพัฒนา การสร้างขึ้นมาใหม่โดยต้องไม่ขัดแย้งหรือส่งผลกระทบต่อชุมชน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงการพัฒนาให้เมืองมีความปลอดภัย มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ทั่วถึง การขยายตัวเป็นไปตามผังเมืองจะช่วยลดปัญหาความแออัด การรุกรานพื้นที่ทางธรรมชาติและช่วยสร้างเมืองให้น่าอยู่ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา โดยส่งเสริมการพัฒนาตามแผนและผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น พัฒนาด้านที่อยู่อาศัย ด้านพาณิชย์กรรมและบริการ ด้านอุตสาหกรรม การฟื้นฟูย่านที่อยู่อาศัย การอนุรักษ์ชุมชนริมน้ำ สนับสนุนการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธานีช ภูมรัช (2557) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ย่านบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่องชุมชนคลองบางหลวง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เพื่อเสนอแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ย่านบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่องโดยทำการศึกษาจากประวัติศาสตร์ที่เป็นวาทกรรม (History) ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาดังกล่าว รวมทั้งการลงพื้นที่สัมภาษณ์ นักวิชาการที่มีประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้นำทางศาสนา นักปราชญ์ท้องถิ่น ผู้รู้ในชุมชน และมุมมองของคนนอกที่เข้ามายังพื้นที่ในรูปแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) เพื่อนำไปรวบรวมแนวคิดด้านทัศนคติและให้ทราบเป็นรูปแบบในการกำหนดเป็นแนวทางการจัดการอันเกี่ยวข้องกับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่าการก่อตั้งบ้านศิลปินนับแต่ พ.ศ. 2552 ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวย่านบ้านศิลปิน ทำให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและการอนุรักษ์พื้นที่ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญามากขึ้น นอกจากการจัดกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรมด้านการแสดง คือ หุ่นละครเล็ก “คณะค่านาย” ยังมี “คณะกระต๊วแห่งเสื่อลูกหลานศิษย์หลวงพ่อบ้านแหลม” นับเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวย่านนี้ เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามากรุงเทพมหานครได้เข้ามาดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์ย่านนี้ใน พ.ศ. 2556 เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จึงสมควรมีการพัฒนาให้เป็นย่านของแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านการแสดง ด้านโบราณสถานและสถาปัตยกรรม รวมทั้งด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ความเข้าใจและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม นำไปสู่การพัฒนาการจัดการแหล่งเรียนรู้ย่านบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่องอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ต่อไป

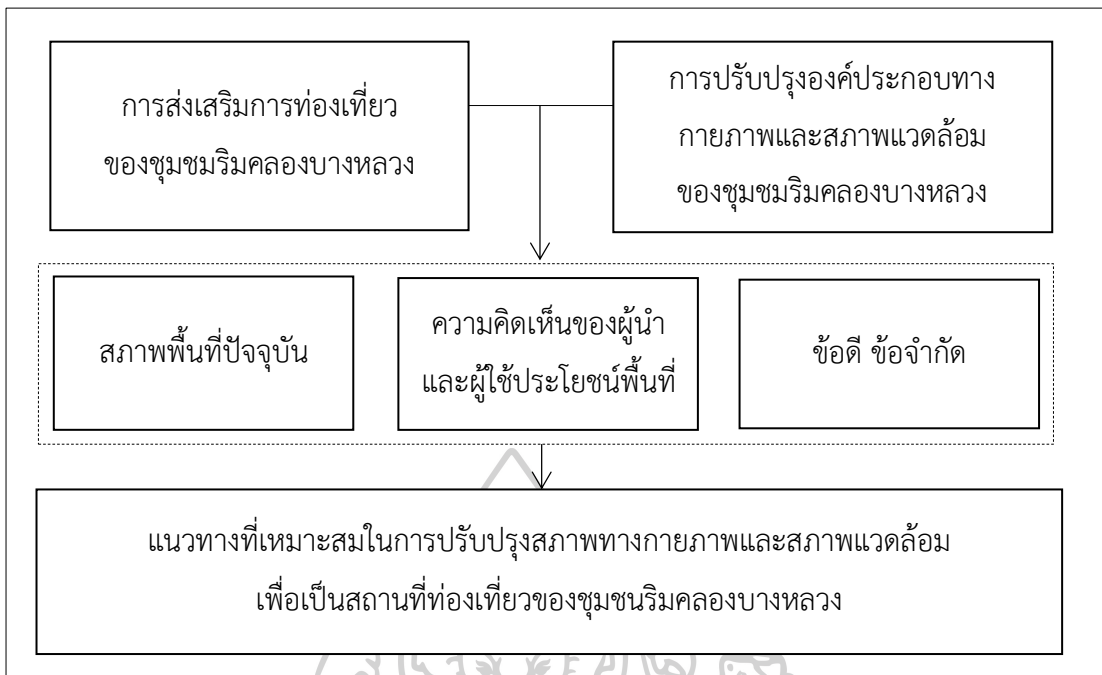
จิตติมา เกตุแก้ว และคณะ (2552) ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาและพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษาตลาดบ้านสุต อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษาระดับศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยกำหนด

ความกว้างของช่วงชั้น ต่ำ สูง ปานกลาง ใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ใช้การสำรวจและสังเกตเพื่อศึกษาบริบทของตลาดบ้านสุต ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรท้องถิ่นและวิถีความเป็นอยู่ของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการประชาคมเพื่อนำความคิดเห็นของคนในชุมชนมาเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า ตลาดบ้านสุตมีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นตลาดเก่าประมาณ 120 ปี มีส่วนตลาดที่ตั้งติดริมน้ำคลองเจ้าเจ็ดบางยี่หน (คลองขุดเชื่อมแม่น้ำท่าจีน) มีแพท้าน้ำมองเห็นทัศนียภาพริมคลองที่งดงาม ด้านในตลาดมีส่วนห้องแถวลักษณะโครงสร้างแบบดั้งเดิม ผลจากการสังเกตพบว่า ร้านค้าที่อยู่ในบริเวณตลาดบ้านสุตมีสภาพเก่าบางหลังอยู่ในสภาพชำรุด จากความคิดเห็นของคนในชุมชนสิ่งที่คาดว่าจะได้รับการท่องเที่ยวมากที่สุด คือ หมู่บ้านพัฒนาและมีรายได้เพิ่มขึ้น

สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และคณะ (2552) ทำการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการชุมชนริมน้ำกรณีศึกษาชุมชนริมแม่น้ำปิง ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าปาย จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการและปัญหาของชุมชนริมแม่น้ำ ศึกษาทัศนและความคิดเห็นของผู้บริหารท้องถิ่นและประชาชนที่อาศัยบริเวณริมแม่น้ำ ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนริมแม่น้ำและจัดทำแผนการจัดการพื้นที่ชุมชนริมแม่น้ำปิง ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นที่ตั้งชุมชนมอญแห่งเดียวในจังหวัดและเป็นที่ตั้งของเวียงเกาะกลาง แหล่งโบราณคดีที่กำลังบูรณะและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โดยการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น จัดทำแผนที่แสดงลักษณะกายภาพของพื้นที่ ถนน แม่น้ำ อาคารบ้านเรือน ใช้โปรแกรม GIS เพื่อตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินและใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาทัศนและความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำปิงด้านสภาพความเป็นอยู่และปัญหาที่เกิดขึ้นจากมาตรการ แผนงาน โครงการ การพัฒนาพื้นที่ โดยใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนขององค์การอนามัยโลก (WHO, EURO องค์การอนามัยโลก) เป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีศักยภาพสูงด้านการเป็นชุมชนน่าอยู่แต่มีศักยภาพต่ำด้านการท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนริมแม่น้ำปิง จึงมุ่งเน้นการฟื้นฟูและปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชนและภูมิทัศน์ริมแม่น้ำปิงให้เป็นชุมชนน่าอยู่ โดยแผนพัฒนาเป็นแผนเชิงบูรณาการครอบคลุมด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และเพื่อให้การพัฒนาชุมชนน่าอยู่ยั่งยืน สร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารชุมชน โดยใช้รูปแบบคณะกรรมการร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน

โอฬาร เจริญชัย (2545) ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกายภาพเมืองท่องเที่ยวในชนบท: กรณีศึกษาเมืองปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการคิดหาแนวทางอนุรักษ์ลักษณะท้องถิ่นให้กับเมืองท่องเที่ยวประเภทนี้ โดยใช้แบบสอบถามซึ่งกำหนดประเด็นทัศนคติต่อการ

เปลี่ยนแปลงกายภาพเมือง สร้างคำถามแบบรูปภาพ (Pictoria From) ซึ่งมีคำตอบเป็นแบบประเมินค่า (Rating) โดยให้ผู้ตอบให้คะแนนความชอบตามภาพของเมืองและใช้ชุดภาพลายเส้น จำลองการเปลี่ยนแปลงกายภาพของเมืองเน้นการเก็บข้อมูลที่ได้มาจากความรู้สึกนึกคิด ทักษะคิด และค้นคว้าหาความรู้จากสภาพแวดล้อมที่ปรากฏ ทั้งนี้กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชน ท้องถิ่น นักท่องเที่ยว ผู้บริหารเมือง และนักวิชาชีพส่วนกลางที่ทำงานประจำอยู่ในหน่วยงานวางแผนหรือออกแบบสภาพกายภาพเมือง เช่น นักวางแผน นักผังเมืองสถาปนิก วิศวกร รวมทั้งการใช้แบบสัมภาษณ์ กำหนดประเด็นที่ใช้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของสภาพกายภาพของเมืองเป็นส่วนประกอบ โดยทำการสัมภาษณ์คนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเมือง ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบ (Face-to-Face Interview) ที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอน (Unstructured Interview) มีการกำหนดหัวข้อคำถาม ได้แก่ บรรยากาศหรือลักษณะเฉพาะของเมือง องค์ประกอบที่ส่งเสริมลักษณะเฉพาะของเมืององค์ประกอบที่ทำลายลักษณะเฉพาะของเมือง คำตอบที่ได้จากคำถามทั้ง 3 หัวข้อ จะนำมาประมวลรวมกันเพื่อหาประเด็นหลัก (Major Dimension) ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวยุคใหม่ทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลงกายภาพเมืองดังนี้ บริเวณริมแม่น้ำพายอยากให้มีสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นเท่านั้นไม่ต้องการให้มีแบบผสมและแบบสมัยใหม่เกิดขึ้น ส่วนบริเวณย่านเกสต์เฮาส์ร้านอาหารคน 2 กลุ่มยอมรับได้หากมีสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่น จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีผลต่อการพัฒนากายภาพของเมือง สำหรับประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวยุคใหม่ชอบให้เมืองเป็นแบบเดิม เพราะรู้สึกเป็นสถานที่ (Sense of place) คือ ยังคงมีเอกลักษณ์อยู่แต่หากเปลี่ยนแปลงหรือเป็นแบบทันสมัยหรือแบบผสม ถ้าสวยงามก็ยอมรับได้ สำหรับบริเวณริมน้ำ นักท่องเที่ยวอยากเห็นสิ่งที่เป็นพื้นถิ่นการมีความรู้สึกถึงการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม ส่วนบริเวณชั้นในที่พกมีความทันสมัยหรือเป็นแบบผสมได้เนื่องจากมีความสวยงามและความน่าอยู่

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง ตั้งแต่มีการส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ผลการศึกษาจะนำมาวิเคราะห์ และสรุปเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวงต่อไป เนื้อหาประกอบด้วย แนวคิดหลักการในการวิจัย กรอบกระบวนการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. กรอบแนวคิดหลักการในการวิจัย

1.1 การศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยว จำแนกเป็น 3 องค์ประกอบ หรือ 3As ได้แก่

1) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เช่น ทิวทัศน์หรือทัศนียภาพอันสวยงามตามธรรมชาติ แม่น้ำลำคลอง สิ่งที่น่าสนใจด้านประวัติศาสตร์วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) เช่น ร้านค้าร้านอาหาร กระบะต้นไม้ ม้านั่ง โต๊ะ เก้าอี้ ระบบแสงสว่าง รั้ว กำแพง สะพาน ชั้นบันได ความปลอดภัยทั้งจากโจรผู้ร้ายและจากอุบัติเหตุในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายชี้ทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายเตือนอันตรายนักท่องเที่ยว ป้ายประกาศอื่นๆ ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวทราบ

1.2 การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวของ เดชา บุญค้ำ และคณะ (2531) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวโดยพบว่าโดยส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวมักจะชมเมืองโดยรวม เช่น การเดินชมเมืองโดยระหว่างทางอาจมีการบรรยายถึงประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การทำมาหากินของประชาชนในชุมชนและสถานที่สำคัญของชุมชนเป็นต้น การเข้าชมสถานที่สำคัญหรือสถานที่ที่น่าสนใจ ซึ่งมักเป็นสถาปัตยกรรมในเชิงวัฒนธรรม การชมการแสดงซึ่งอาจเป็นการจัดถาวรหรือจัดขึ้นเป็นครั้งคราวก็ได้ การจับจ่ายซื้อของที่ระลึก และการนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น การซื้อธูปเทียนบูชา การไหว้พระปิดทอง การเสี่ยงเซียมซี การบริจาคเงิน

1.3 การศึกษาองค์ประกอบหลักของเมืองที่มองเห็นได้ จำแนกเป็น 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1) สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ยังคงมีอยู่ในเมือง เช่น แม่น้ำ ลำคลอง บริเวณเหล่านี้สามารถใช้เป็นสถานที่พักผ่อนเพื่อสาธารณสุขประโยชน์ของชาวเมือง ช่วยให้เมืองมีบรรยากาศผ่อนคลายและเป็น

สถานที่พักผ่อนเพื่อสาธารณประโยชน์ของชาวเมืองมีลักษณะเฉพาะที่ดึงดูดใจ 2) อาคารและ ส่วนประกอบของอาคาร เช่น บ้าน อาคาร ตึกแถว 3) ที่เว้นว่างต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ 4) ทางสัญจรต่าง ๆ ได้แก่ ถนน ทางเท้า 5) มนุษย์และการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบ ที่ทำให้เมืองมีชีวิตมีการเคลื่อนไหวบางกิจกรรมทำให้ผู้มาเยี่ยมเยือนเมืองนั้น เกิดความสนใจที่จะเข้าไปสัมผัสและเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ กิจกรรมนี้มีได้หมายถึงเฉพาะงานเทศกาลพิเศษ แต่หมายถึง กิจกรรมประจำวันของชาวเมืองด้วย เช่น กิจกรรมค้าขาย กิจกรรมพักผ่อน เสียงหัวเราะ การพูดคุย

1.4 การศึกษาการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว โดยการอธิบายของเดชา บุญค้ำ และคณะ (2531) คือแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์เมืองจะต้องถูกหลักวิชาการและควรเป็นไปตามหลักปรัชญาที่ถูกต้อง และจะต้องคำนึงถึงผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่โดย นักท่องเที่ยวคาดหวังการเห็นภูมิทัศน์ใน ลักษณะแปลกจากที่เคยเห็น (Exotic) ได้แก่ เอกลักษณ์พื้นถิ่น เช่น รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นไทย พื้นถิ่นนั้นมิใช่สากลหรือเหมือนพื้นถิ่นอื่น ๆ ภูมิทัศน์และบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่มีได้เปลี่ยน สภาพเดิมมากนักวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของคนพื้นถิ่นและการมีส่วนร่วมได้สัมผัสกับประชากร เจ้าของเมือง ความสะอาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความร่มรื่นของสิ่งแวดล้อม บรรยากาศที่ ผ่อนคลาย การสัญจรทางเท้าที่เป็นระบบพอควรและมีความสะดวกปลอดภัย สำหรับประชากรเมือง คาดหวังการมีที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น การได้อยู่อาศัยดำเนินชีวิตในสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ที่ดี มีความรื่นรมย์และสร้างความปิติมากขึ้นกว่าเดิม เกิดความภาคภูมิใจต่อเมืองของตนยิ่งขึ้น รวมทั้งการ ได้รับประโยชน์อื่นร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น ความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่และระบบ ป้ายข้อมูล ส่วนผู้รับผิดชอบและดำเนินการพัฒนาคาดหวังใช้งบประมาณน้อย ไม่ขัดแย้งกับประชาชนผู้อาศัย ในท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่น รวมทั้งเป็นโครงการที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

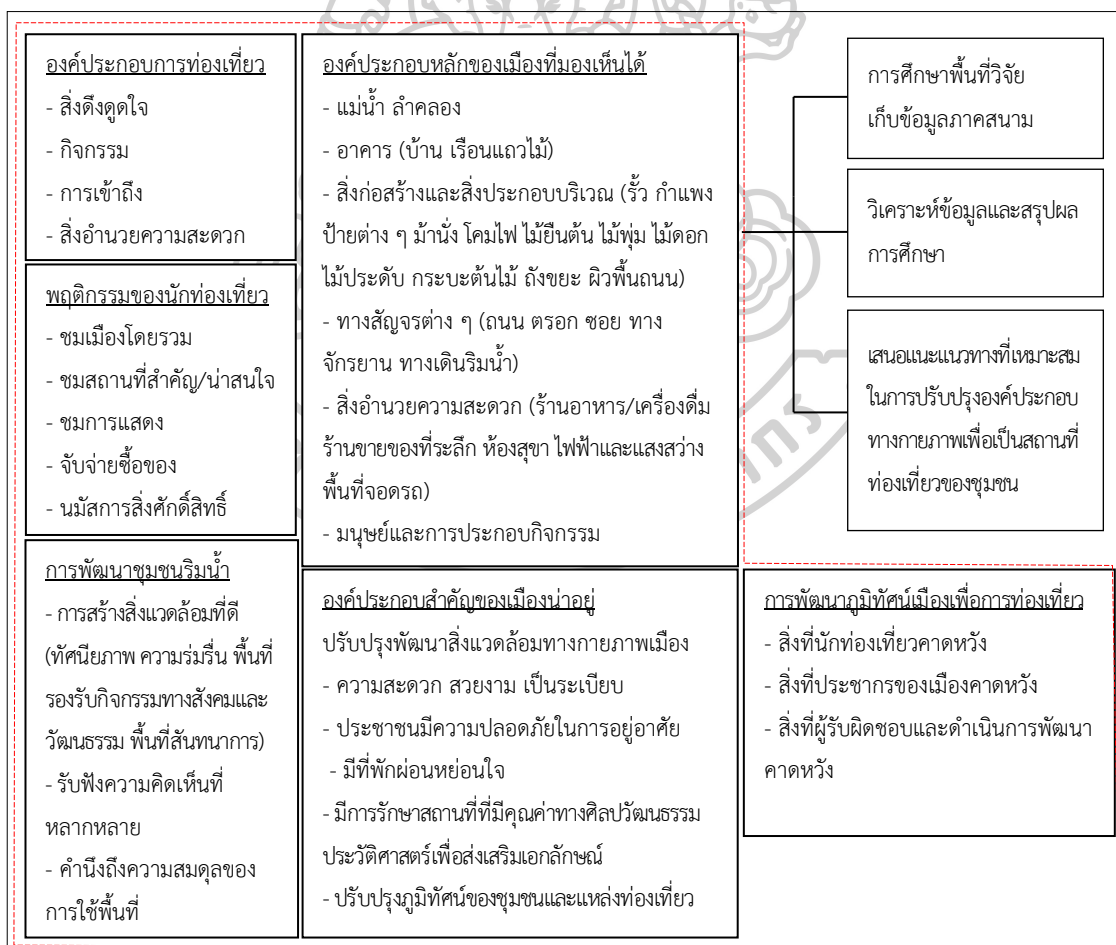
1.5 การศึกษาการพัฒนาชุมชนริมน้ำ ชุมชนริมน้ำและสถานที่ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ยังคง ความสำคัญและปรากฏให้เห็นเด่นชัด การท่องเที่ยวทางน้ำส่งผลประโยชน์ต่อชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ชุมชน ด้านการอนุรักษ์สืบทอดคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ไว้ ส่งเสริมให้เกิดการ พัฒนาเมืองและเส้นทางคมนาคมทางน้ำ รวมทั้งแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น การพัฒนาพื้นที่ ริมน้ำในแง่ภูมิสถาปัตยกรรม อาจแบ่งเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากการใช้ที่ดินที่ริมน้ำไม่เหมาะสมแนวทางในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้แก่ ทัศนียภาพ ความ ร่มรื่น พื้นที่รองรับกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม พื้นที่สันทนาการ จึงควรพูดคุยกับผู้อยู่อาศัย

บริเวณพื้นที่ริมน้ำ รับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย และต้องคำนึงถึงความสมดุลของการใช้พื้นที่ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

1.6 การศึกษาเมืองน่าอยู่ องค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นเมืองน่าอยู่ ซึ่งมีเรื่องการปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เมืองมีความสะอาด สวยงาม เป็นระเบียบ ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ทั่วถึง การขยายตัวเป็นไปตามผังเมือง ประชาชนมีความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งมีการรักษาสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ ตลอดจนการสนับสนุนการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาแนวคิดหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ประกอบกับการสำรวจพื้นที่ชุมชนริมคลองบางหลวงเบื้องต้น สามารถกำหนดกรอบแนวคิดหลักการที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 3 กรอบการศึกษาแนวคิดหลักการที่ใช้ในการวิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่วิจัย โดยวิธีสำรวจภาคสนาม (Field survey) ได้แก่ การสังเกต (Observation) การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์ (Interview) รายละเอียดดังนี้

2.1.1 การสังเกตการณ์ในพื้นที่ ผู้วิจัยทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อเก็บข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ องค์ประกอบการท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง (สิ่งดึงดูดใจของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน เส้นทาง การเข้าถึงชุมชน การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวในชุมชน และข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนริมคลองบางหลวง ทำการบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและถ่ายรูป

2.1.2 การสำรวจพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพในปัจจุบันของชุมชนริมคลองบางหลวง โดยใช้หลักการองค์ประกอบของเมืองที่มองเห็นได้ของ เดชา บุญค้ำ และคณะ (2531) มาใช้เป็นแนวทางในการสำรวจ ทำการบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและถ่ายรูป

2.1.3 การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กำหนดให้มีทั้งคำถามแบบปิด (Closed questions) และคำถามแบบเปิด (Open-Ended Question) โดยเก็บข้อมูลจาก 2 แหล่ง ดังนี้

2.1.3.1 ประชาชนในพื้นที่ประเด็นในการสอบถาม ได้แก่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน
3. ความคิดเห็นต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

2.1.3.2 นักท่องเที่ยว ประเด็นในการสอบถาม ได้แก่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล
2. พฤติกรรมการท่องเที่ยว 3. ความคิดเห็นต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

2.1.4 การสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยกำหนดประเด็นคำถามในลักษณะคำถามแบบเปิด (Open-Ended Question) สัมภาษณ์บุคคลสำคัญและผู้นำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก (พระครูศรีปริยัติยานุรักษ์) พระพิณิจ อสุนี ฌ อยุธยา และประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา (นายสมชาย พึ่งศิลป์) ประเด็นในการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล 2. แนวทางส่งเสริมการ

ห้องเที่ยวชุมชนริมคลองบางหลวง 3. แนวทางปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว 4. ปัญหา/อุปสรรค/ข้อจำกัด ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการปรับปรุงองค์ประกอบทางการภาพของชุมชน ทำการบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและบันทึกเสียงการสัมภาษณ์

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากหนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แผนที่ รูปภาพ รายการโทรทัศน์และสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยเก็บข้อมูลด้านสภาพทั่วไปของพื้นที่ ได้แก่ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมคลองบางหลวง ข้อมูลด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ประเพณีและเทศกาลของท้องถิ่น การศึกษาข้อมูลดังกล่าวเพื่อให้ผู้วิจัยมีความรู้พื้นฐานและเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษามากขึ้น และใช้กำหนดแนวทางในการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม รวมทั้งเป็นข้อมูลสนับสนุนในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการศึกษา ได้แก่ บุคคลสำคัญและผู้นำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ประชาชนที่อาศัยในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชน โดยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1 บุคคลสำคัญและผู้นำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก (พระครูศรีปริยัติยานุรักษ์) พระพินิจ อสุณี ณ อยุธยา และประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา (นายสมชาย พิงศ์ศิลป์)

3.2 ประชาชนที่อาศัยในชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ โดยกำหนดจากครัวเรือนที่อยู่ในรัศมีการท่องเที่ยวเข้าถึง พบว่ามีจำนวน 61 ครัวเรือน

3.3 นักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนริมคลองบางหลวง ผู้วิจัยลงพื้นที่นับจำนวนนักท่องเที่ยวด้วยตนเอง ณ บริเวณบ้านศิลปินคลองบางหลวง ซึ่งเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวรวมกันมากที่สุด เนื่องจากมีการแสดงหุ่นละครเล็ก และได้ทำการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ของบ้านศิลปิน ประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา และผู้ประกอบการร้านค้าบริเวณริมน้ำเพื่อยืนยันข้อมูล พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนรวมวันธรรมดาและวันเสาร์ – อาทิตย์ อยู่ระหว่างจำนวน 50 – 300 คน

ประชาชนที่อาศัยในชุมชนและนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวแทนของผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ชุมชนริมคลองบางหลวงจึงนำมาหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดย

ใช้สูตรการคำนวณของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยให้ผิดพลาดได้ไม่เกิน 5% และนำมาเปรียบเทียบกับอัตราส่วน ผลที่ได้จากการคำนวณทำให้ได้ขนาดตัวอย่างประชาชนที่อาศัยในชุมชน 36 คน แต่มีประชาชนผู้ที่พร้อมให้ข้อมูล 32 คน และขนาดตัวอย่างนักท่องเที่ยว 110 คน ในการสุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยในชุมชนและนักท่องเที่ยว จะทำการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ทำการแจกแบบสอบถามจนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

$$\text{สูตรที่ใช้คือ} \quad n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของมวลประชากร

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

4.1 ขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์

- 4.1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์
- 4.1.2 การกำหนดรูปแบบเป็นคำถามแบบเปิด (Open-end Questions)
- 4.1.3 การกำหนดประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์
- 4.1.4 การแจกแจงรายละเอียดของคำถาม
- 4.1.5 การร่างแบบสัมภาษณ์
- 4.1.6 การตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

1. เพื่อทราบแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนริมคลองบางหลวง
2. เพื่อทราบแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพสำหรับการเป็นสถานที่

ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

การกำหนดประเด็นคำถามแจกแจงรายละเอียดของคำถาม

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน อาชีพ การศึกษาและสถานะทางสังคม

2. แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนริมคลองบางหลวง ได้แก่ จุดเริ่มต้นของการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

3. แนวทางปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง ได้แก่ สิ่งที่ต้องการปรับปรุงเป็นอันดับแรก รูปแบบในการปรับปรุงโดยต้องการเห็นชุมชนมีความกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชน/ไม่แตกต่างจากเดิม หรือต้องการเห็นชุมชนมีความแปลกตา/แตกต่างจากสภาพเดิม รวมทั้งปัญหา/อุปสรรค/ข้อจำกัดในการปรับปรุง

4.2 ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม

4.2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม

4.2.2 การกำหนดรูปแบบเป็นคำถามแบบเปิด (Open-end Questions)

และแบบปิด (Closed Questions)

4.2.3 การกำหนดประเด็นคำถามในแบบสอบถาม

4.2.4 การแจกแจงรายละเอียดของคำถาม

4.2.5 การร่างแบบสอบถาม

4.2.6 การตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม

วัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม

เพื่อทราบความคิดเห็นต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวงของประชาชนที่อาศัยในชุมชนและนักท่องเที่ยว

การกำหนดประเด็นคำถามแจกแจงรายละเอียดของคำถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และการศึกษา

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงสภาพทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยการประเมินระดับการปรับปรุงและใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิท (Likert Scale)

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

4. การเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชน

5. องค์กรประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก และรูปแบบในการปรับปรุงที่ต้องการ

การกำหนดประเด็นคำถามแจกแจงรายละเอียดของคำถาม (นักท่องเที่ยว)

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และการศึกษา

2. พฤติกรรมการท่องเที่ยว

2.1 ช่องทางการรู้จักชุมชนริมคลองบางหลวง

2.2 จำนวนครั้งที่เคยมาชุมชนริมคลองบางหลวง

2.3 วิธีเดินทางมาชุมชนริมคลองบางหลวง

2.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทำในชุมชนริมคลองบางหลวง

3. องค์กรประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก และรูปแบบในการปรับปรุงที่ต้องการ

5. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยลงพื้นที่ทดสอบโดยทำการสัมภาษณ์ตัวอย่าง เมื่อผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความไม่เข้าใจจึงปรับปรุงคำถามในขณะที่สัมภาษณ์

5.2 แบบสอบถาม ผู้วิจัยลงพื้นที่แจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างบางส่วน หากพบว่ากลุ่มตัวอย่างตอบไม่ตรงวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม จะทำการปรับปรุงคำถามเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจและตอบตรงวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

6.1.1 ข้อมูลจากการสังเกต วิเคราะห์โดยผู้วิจัยพิจารณาสภาพที่เห็นในปัจจุบันในการปรับปรุงหรือการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

6.1.2 ข้อมูลจากการสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แสดงผลแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: SD)

6.1.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยการตีความหมายจากคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ จัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นคำถาม ตรวจสอบความถูกต้อง สรุปผลการสัมภาษณ์โดยการเขียนบรรยาย

6.2 วิเคราะห์ข้อมูลหัตถ์ภูมิ

6.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารโดยการพิจารณาและคัดเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย แบ่งประเภทข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล และสรุปสาระสำคัญ

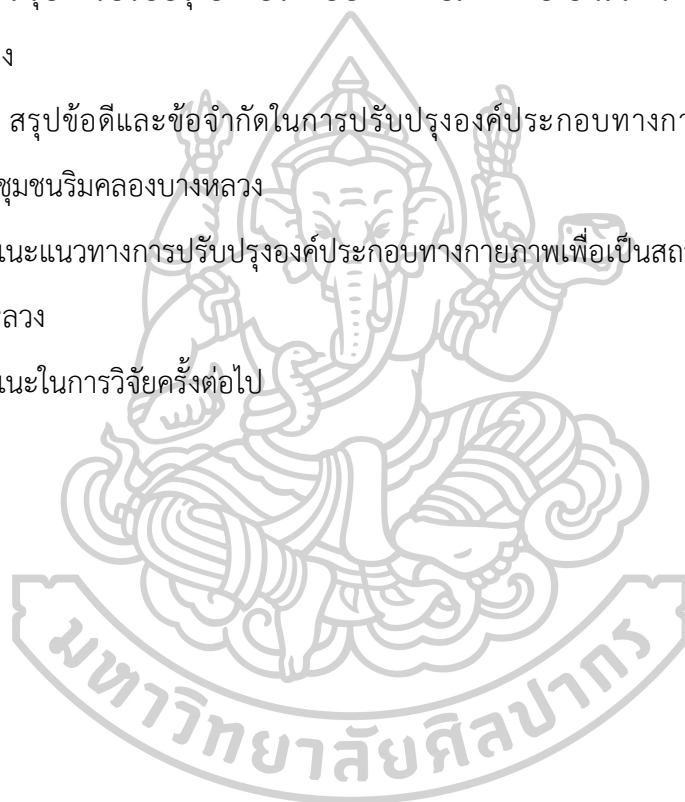
6.3 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

6.3.1 สรุปการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

6.3.2 สรุปข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

6.4 เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

6.5 เสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

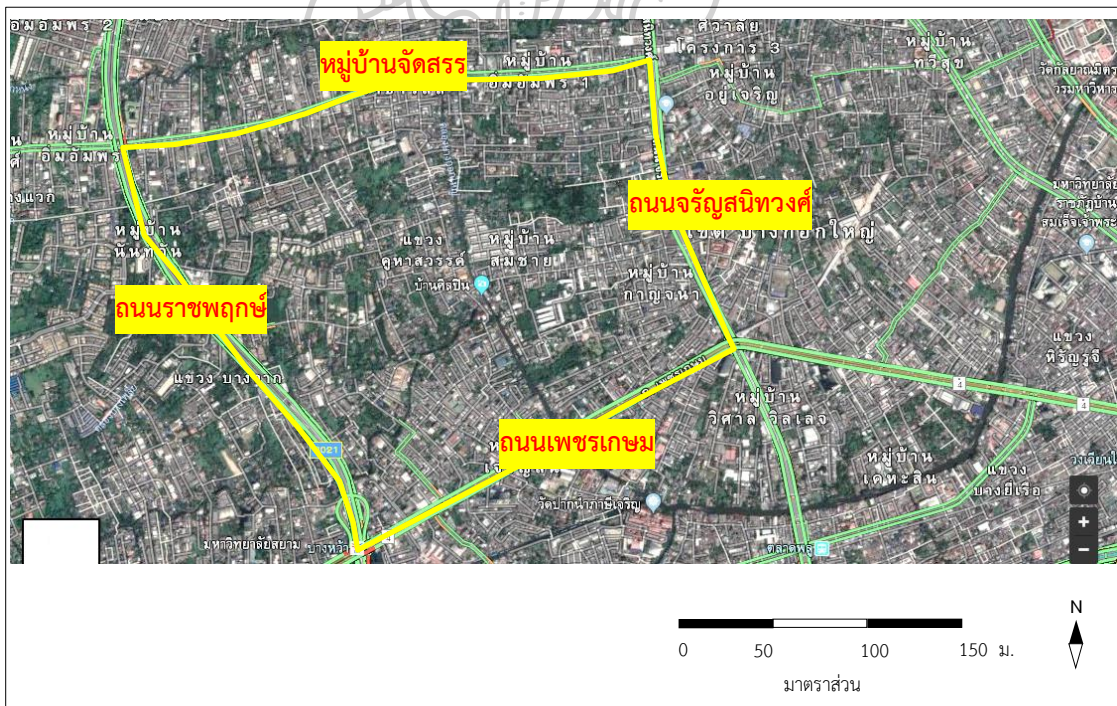

บทที่ 4 การศึกษาพื้นที่วิจัย

การวิจัยในบทนี้เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนบริเวณคลองบางหลวง ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ข้อมูลด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวประเพณีและเทศกาลของท้องถิ่น

1. ข้อมูลทั่วไป

พื้นที่วิจัยเป็นชุมชนที่ตั้งอาคารบ้านเรือนอยู่บริเวณริมน้ำคลองบางหลวง (คลองบางกอกใหญ่) ชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยหลัก อยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอยู่ในเขตการปกครองระหว่าง แขวงคูหาสวรรค์และแขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้พื้นที่การท่องเที่ยวยังเชื่อมต่อไปยังฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เขตการปกครองของ แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่

ภาพที่ 4 ขอบเขตพื้นที่วิจัยโดยอาศัยการปิดล้อมถนนสายหลัก (Superblock)

ที่มา: ปรับปรุงจาก Google Map เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2561

2. ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบริเวณคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่ นั้น มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เมื่อมีการขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อย่นระยะทางและอำนวยความสะดวกให้กับพ่อค้า ทูตานุทูต ชาวตะวันตก ชาวแขก และชาวจีนที่เริ่มมาติดต่อค้าขาย ต่อมาเมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีมาสร้างราชธานี บริเวณคลองบางหลวงจึงเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของขุนนาง ข้าราชการ กลายเป็นย่านชุมชนเมืองทำให้บริเวณดังกล่าวเจริญรุ่งเรืองทางการค้า และมีกลุ่มชนหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่ หลากหลายจนได้ชื่อว่าย่านชุมชนคลองบางหลวงเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สำคัญฝั่งธนบุรี (เสาวลักษณ์ วิมุทศรี, 2554) จากงานเขียนของกาญจนาศุภพันธุ์ (2520) ได้เล่าถึงคลองบางหลวงว่า “ต่อไปนี้ข้าพระเจ้าจะเรียกเสียใหม่ว่า บ้านริมคลองบางหลวง เรียกว่า “บ้านข้าราชการ” เพราะ ส่วนมากเป็นพวกข้าราชการ ส่วนหลังบ้านริมคลองบางหลวงลึกเข้าไปเรียกเสียใหม่ว่า “บ้านสวน” เพราะส่วนมากเป็นพวกทำสวนมีฐานะดีเหมือนกันเป็นผู้ดีเหมือนกัน” เส้นทางของคลองบางหลวง เป็นเส้นทางน้ำตั้งแต่บริเวณปากน้ำป้อมวิชัยประสิทธิ์ จนถึงประมาณบริเวณปากคลองด่าน แต่บริเวณ ที่ปรากฏเรือนแถวไม้ริมน้ำเป็นพื้นที่ส่วนที่ถัดเข้าไป พื้นที่บริเวณนี้ เดิมเป็นสวนมีการปลูกผลไม้หลาก พืชเป็นตลาดการค้าที่มีความคึกคักอย่างมาก โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณเรือนแถวไม้ริมน้ำปรากฏร้านค้า หลากหลายไม่ว่าจะเป็นร้านตัดเสื้อ ร้านกาแฟโบราณ เชียงหมู ร้านขายผัก ร้านขายทอง และด้วย เหตุผลที่ในอดีต การคมนาคมใช้ทางน้ำเป็นหลัก พื้นที่บริเวณนี้จึงถือเป็นทางเข้าออกทางเดียวที่ สามารถสัญจรไปมาระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาและเส้นทางลำคลองสาขาในพื้นที่ใกล้เคียง โดยความ เป็นตลาดเก่าหรือย่านการค้ารุ่งเรืองในอดีตค่อนข้างสอดคล้องกับลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือน แถวไม้ริมน้ำที่ปรากฏชานหน้าเรือนที่ปูด้วยไม้กระดานเชื่อมต่อยาวจนกลายเป็นทางเดินไม้ ซึ่งน่าจะเป็นพื้นที่ด้านในออกมาค้าขายและพื้นที่ชานหน้าเรือนนี้ก็มีความกว้างมากพอที่จะรองรับจำนวนผู้คน จำนวนมากในการเข้ามาทำการค้าขายความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ส่งผลต่อเรือนแถวไม้ริมน้ำและตลาด บ้านสวนนี้ การเปลี่ยนแปลงสำคัญในช่วงแรก คือ การตัดถนนเจริญสินทวงศ์ และการเปลี่ยนแปลง ของเส้นทางคมนาคม จากทางน้ำมาสู่ทางถนนทำให้บทบาทของการเป็นชุมทางเชื่อมต่อเส้นทาง การเดินทางเรือที่สำคัญของคลองบางหลวงลดความสำคัญลง ตลาดที่เคยรุ่งเรืองอย่างยิ่งเริ่มซบเซาลงและคง สถานะเป็นพื้นที่อยู่อาศัยมากกว่าเป็นย่านการค้าเช่นเก่าก่อน จุดเปลี่ยนครั้งที่สองเมื่อคุณชุมพล อักพันธ์านนท์ ลงทุนทำการปรับปรุงเรือนไม้สองชั้นที่มีสภาพค่อนข้างทรุดโทรมบริเวณหัวมุมปาก คลองบางหลวงและคลองบางจากให้มีความแข็งแรง สวยงาม พร้อมนำการแสดงหุ่นละครเล็ก “คณะค่านาย” เข้ามาจัดเป็นการแสดงจนเป็นที่รู้จักกันในนาม “บ้านศิลปิน” ทำให้เรือนแถวไม้ริมน้ำ เดิมที่เจียบเหงากลับมาเปิดต้อนรับผู้คนภายนอกอีกครั้ง และกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของตลาด ริมน้ำในนาม “ตลาดน้ำคลองบางหลวง” พื้นที่ชานหน้าเรือนเปิดต้อนรับบุคคลภายนอกอีกครั้ง กลายเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะที่เปิดให้ทุกคนในชุมชนและภายนอกชุมชนสามารถใช้เส้นทางในการ

เดินทางระหว่างวัดคูหาสวรรค์ บ้านศิลปิน วัดกำแพง ซึ่งถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวหลักสำคัญที่ปรากฏในพื้นที่แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ชานหน้าเรือนนี้ มีสถานะแบบผสมผสานกันระหว่างการเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล โดยมีสถานะเป็นหน้าบ้าน เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจริมน้ำของผู้เป็นเจ้าของ ปัจจุบันเรือนแถวไม้ริมคลองบางหลวงถือเป็นเสมือนภาพตัวแทนของการเป็นชุมชนริมคลองบางหลวง ที่ยังคงลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี (นิชนันท์ สุวรรณะ, 2559)

3. ข้อมูลด้านกายภาพ

การตั้งอาคารบ้านเรือนบริเวณริมน้ำ เป็นเรือนแถวไม้โครงสร้างไม้แบบดั้งเดิมขนานกับคลองบางหลวง ส่วนบริเวณภายในชุมชนมีทั้งบ้านคอนกรีตเสริมเหล็กในแบบสมัยใหม่และที่เป็นบ้านโครงสร้างไม้ ดังภาพที่ 5 และ 6

ภาพที่ 5 การตั้งอาคารบ้านเรือนของชุมชนบริเวณคลองบางหลวง (บริเวณริมน้ำ)

ภาพที่ 6 การตั้งอาคารบ้านเรือนของชุมชนบริเวณคลองบางหลวง (บริเวณตอนในของชุมชน)

กลุ่มสาธารณูปโภค ได้แก่ ถนน ทางเดิน ตรอก ซอย ภายในชุมชน สะพานข้ามคลอง สะพานเลียบบ
คลอง ทางเดินต่อเนื่อง ชานเดินริมน้ำ รายละเอียดดังนี้

ถนนภายในชุมชนกว้างประมาณ 3 เมตร มีสัญลักษณ์เพื่อบงบอกถึงการนำจักรยานเข้ามาตาม
ตรอกซอยได้ สภาพแวดล้อมมีความสะอาดและเป็นระเบียบ ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ถนน ตรอก ซอย ภายในชุมชน

สะพานข้ามคลอง 3 แห่ง รายละเอียดดังภาพที่ 8

1. สะพานที่เชื่อมพื้นที่แขวง

ปากคลองภาษีเจริญกับ

พื้นที่แขวงคูหาสวรรค์ (ตติริมน้ำ)

2. สะพานที่เชื่อมพื้นที่แขวง

ปากคลองภาษีเจริญกับ

พื้นที่แขวงคูหาสวรรค์ (ด้านในชุมชน)

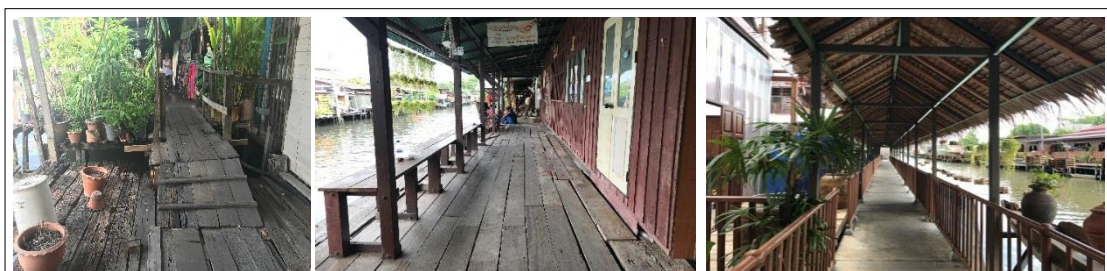
3. สะพานเชื่อม 2 ฝั่งคลอง

ฝั่งตะวันตก (เขตภาษีเจริญ)

ฝั่งตะวันออก (เขตบางกอกใหญ่)

ภาพที่ 8 สะพานข้ามคลอง 3 แห่ง

ชานเดินริมน้ำมีโครงสร้างไม้เชื่อมต่อกับชานหน้าเรือน นอกจากนี้ยังมีทางเดินริมน้ำโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กซึ่งเชื่อมต่อกับพื้นที่ชุมชนแขวงปากคลองภาษีเจริญและพื้นที่ชุมชนแขวงคูหาสวรรค์ ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ชานเดินไม้ริมน้ำ

กลุ่มสื่อประชาสัมพันธ์ มีการติดป้ายประชาสัมพันธ์จุดท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ป้ายข้อความรณรงค์การรักษาแม่น้ำ คู คลอง ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 กลุ่มสื่อประชาสัมพันธ์และป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ

ติดตั้งกล้องวงจรปิดและตู้สัญญาณ Emergency ตามบริเวณตรอก ซอย ในชุมชนและบริเวณท่าหน้า นอกจากนี้ยังมีการจัดอุปกรณ์ชูชีพบริเวณท่าเรือด้วย ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 การติดตั้งกล้องวงจรปิดและตู้สัญญาณ Emergency อุปกรณ์ชูชีพต่าง ๆ

ภูมิทัศน์บรรยากาศ สภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนมีการปลูกต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ ตามทางเดินริมน้ำและบริเวณต่าง ๆ ส่วนคุณภาพทางกายภาพน้ำของคลองบางหลวง (สี กลิ่น) อยู่ในระดับที่ยอมรับได้มีปลาอาศัยอยู่ได้ ดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 ภูมิทัศน์ บรรยากาศ บริเวณคลองบางหลวง

4. การคมนาคมและการเข้าถึงพื้นที่ชุมชน

4.1 โดยรถยนต์

- 4.1.1 ถนนเพชรเกษมซอย 20 และ 28
- 4.1.2 ถนนราชพฤกษ์
- 4.1.3 ถนนจรูญสนิทวงศ์ซอย 3

4.2 โดยเรือ (เรือรับจ้าง เรือท่องเที่ยว)

- 4.2.1 ท่าเรือวัดคุหาสวรรค์
- 4.2.2 ท่าเรือวัดกำแพง

4.3 โดยรถไฟฟ้า BTS

- 4.3.1 สถานีบางหว้า
- 4.3.2 สถานีท่าพระ

5. การท่องเที่ยว

5.1 จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ (Attraction)

5.1.1 บ้านศิลปิน เรือนไม้ริมน้ำทรงมะนิลา ภายในมีเจดีย์โบราณสมัยอยุธยาเป็นสถานที่แสดงหุ่นละครเล็ก สถานที่แสดงผลงานศิลปะและกิจกรรมทางศิลปะต่างๆ รวมทั้งการจำหน่ายของที่ระลึก นอกจากนี้เรือนไม้ทรงมะนิลาที่ตั้งโดดเด่นอยู่ริมน้ำคลองบางหลวงแล้วภายในบ้านยังมีเจดีย์โบราณตั้งอยู่ด้วย ดังภาพที่ 13

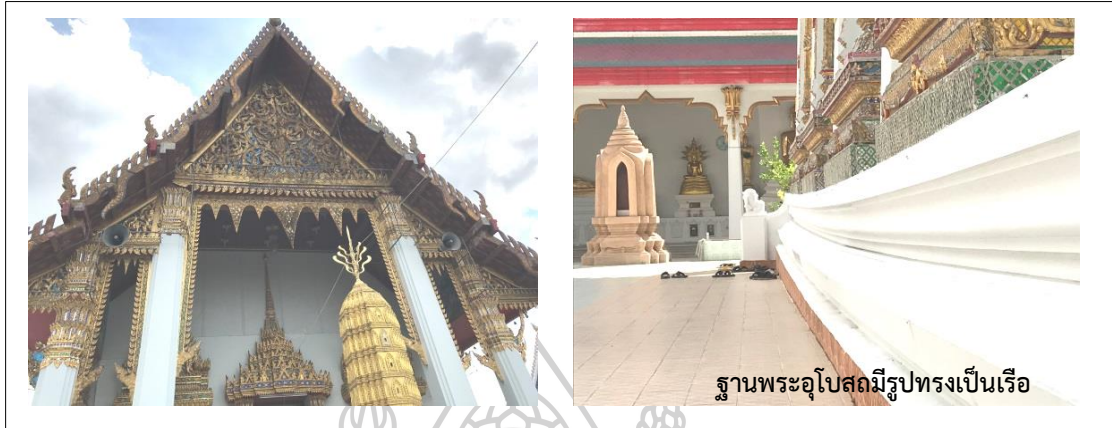
ภาพที่ 13 บ้านศิลปิน

5.1.2 วัดกำแพงบางจาก เป็นวัดที่ก่อตั้งในสมัยอยุธยา โดยหน้าบันของพระอุโบสถสลักจากไม้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัดแห่งนี้ รวมทั้งจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถที่เป็นศิลปะสมัยอยุธยา ดังภาพที่ 14

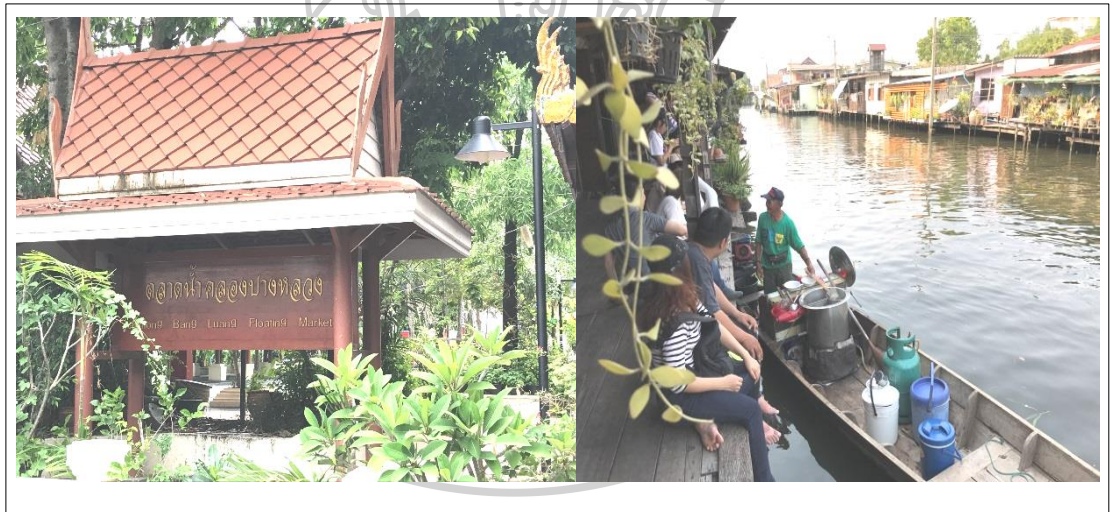
ภาพที่ 14 วัดกำแพงบางจาก แขวงปากคลองภาษีเจริญ

5.1.3 วัดคูหาสวรรค์ เป็นวัดที่ก่อตั้งในสมัยอยุธยา โดยฐานพระอุโบสถมีรูปทรงเป็นเรือ สำเภาก็เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัดแห่งนี้ ดังภาพที่ 15

ภาพที่ 15 วัดวัดคูหาสวรรค์ แขวงคูหาสวรรค์

5.1.4 ตลาดน้ำคลองบางหลวง มีกิจกรรมค้าขายทั้งทางน้ำและทางบก ดังภาพที่ 16

ภาพที่ 16 ตลาดน้ำคลองบางหลวง

5.2 สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities)

5.2.1 ร้านอาหาร ร้านกาแฟและเครื่องดื่มต่าง ๆ ดังภาพที่ 17

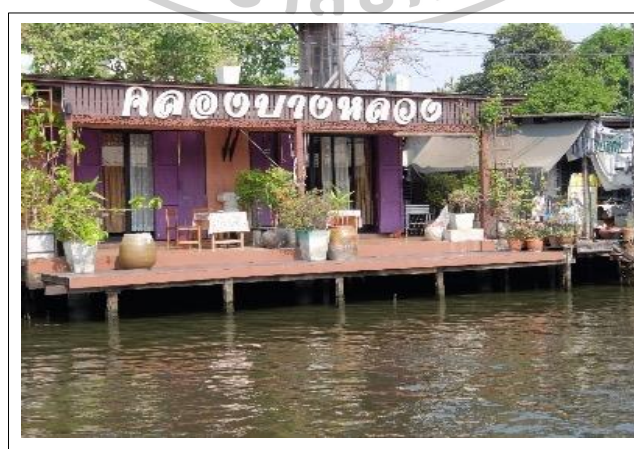
ภาพที่ 17 ร้านอาหาร ร้านกาแฟและเครื่องดื่มต่าง ๆ

5.2.2 ร้านขายของที่ระลึกและแหล่งแสดงผลงานศิลปะ ดังภาพที่ 18

ภาพที่ 18 ร้านขายของที่ระลึกและแหล่งแสดงผลงานศิลปะ

5.2.3 ที่พัก (Accommodation) มีบ้านพักริมน้ำสำหรับค้างคืน ภาพที่ 19

ภาพที่ 19 บ้านพักริมน้ำสำหรับค้างคืน

5.2.4 ที่จอดรถ 2 แห่ง คือ ที่จอดรถวัดกำแพงบางจากและที่จอดรถวัดคูหาสวรรค์ ดังภาพที่ 20

ภาพที่ 20 ที่จอดรถ

5.2.5 ท่าเรือ 2 แห่ง คือ ท่าเรือวัดกำแพงบางจากและท่าเรือวัดคูหาสวรรค์ ดังภาพที่ 21

ภาพที่ 21 บริเวณท่าเรือ

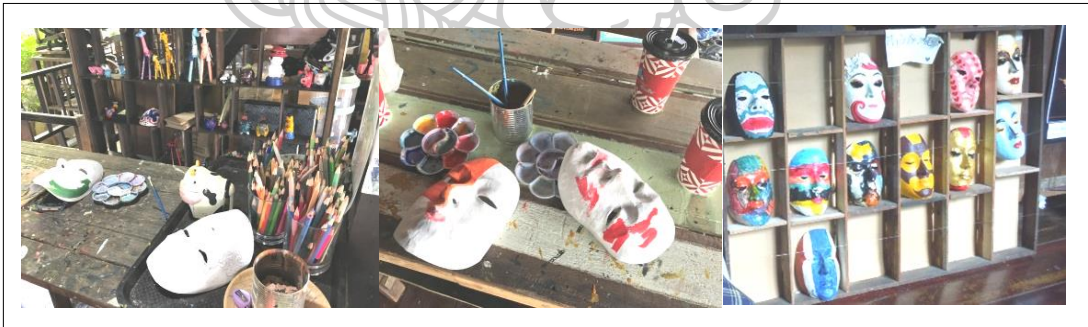
6. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ (Activities)

6.1 การแสดงหุ่นละครเล็ก ดังภาพที่ 22

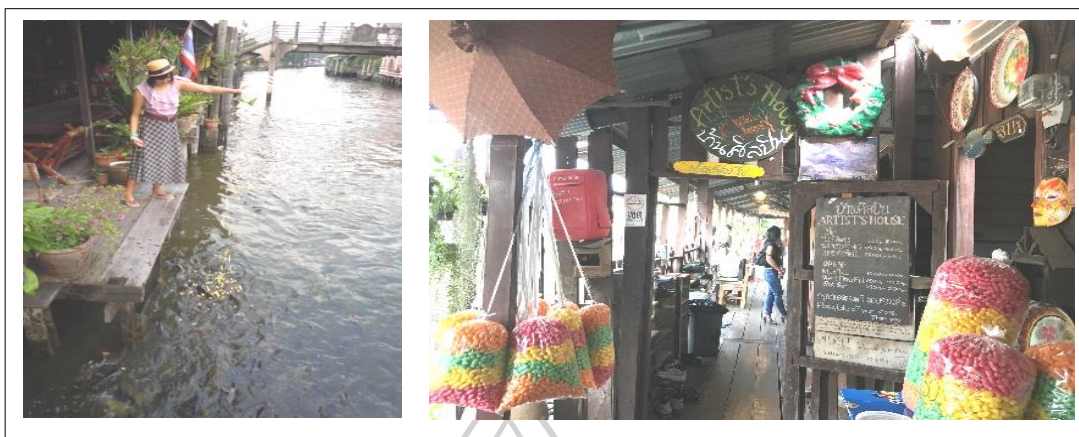
ภาพที่ 22 การแสดงหุ่นละครเล็ก

6.2 กิจกรรมการทำงานศิลปะต่างๆ เช่น ทำสมุดภาพพิมพ์ แผ่นหน้ากากและงานศิลปะต่าง ๆ ดังภาพที่ 23

ภาพที่ 23 กิจกรรมการทำงานศิลปะต่างๆ

6.3 กิจกรรมให้อาหารปลา ดังภาพที่ 24

ภาพที่ 24 กิจกรรมให้อาหารปลา

7. ประเพณีและการละเล่นของท้องถิ่น

7.1 ประเพณีลอยกระทง ชุมชนบริเวณคลองบางหลวงจะจัดกิจกรรมวันลอยกระทงทุกปีและมีความคึกคักเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังภาพที่ 25

ภาพที่ 25 กิจกรรมวันลอยกระทง

7.2 การละเล่นกระต๊วแทงเสื่อ “คณะลูกหลานศิษย์หลวงพ่อบ้านแหลม” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ดังภาพที่ 26

ภาพที่ 26 การละเล่นกระต๊วแทงเสื่อ

8. สรุป

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบริเวณคลองบางหลวงนั้น มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเดิมเป็นบ้านสวน ตลาดการค้าขาย และที่ตั้งอาคารบ้านเรือนของบรรดาข้าราชการในสมัยกรุงธนบุรีซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ริมน้ำ ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมจากทางน้ำมาสู่ทางถนนทำให้บทบาทของการสัญจรและการค้าขายทางน้ำลดลง แต่ยังคงสถานะเป็นพื้นที่อยู่อาศัยเช่นเดิม ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงเรือนแถวไม้ริมน้ำ และการนำหุ่นละครเล็ก “คณะค่านาย” มาแสดงจนเป็นที่รู้จักในนามบ้านศิลปิน จึงทำให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ด้วยลักษณะของการเป็นชุมชนที่ติดริมน้ำ ตลอดจนมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงทำให้ชุมชนบริเวณคลองบางหลวงเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

บทที่ 5

การดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1.1 ทำการศึกษาแนวคิดหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาประเด็นศึกษาเกี่ยวกับ ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว องค์ประกอบของการท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวและประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ความสำคัญของการท่องเที่ยว ผลกระทบของการท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยว การออกแบบและวางแผนกับกระบวนการทางพฤติกรรม องค์ประกอบหลักของเมืองที่มองเห็นได้ การพัฒนาเมืองให้เกิดประโยชน์กับการท่องเที่ยว การพัฒนาชุมชนริมน้ำ และแนวคิดหลักการเกี่ยวกับเมืองน้ำอยู่ โดยศึกษาและสรุปเป็นข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ออกแบบเครื่องมือวิจัยและการวิเคราะห์ผลการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวงต่อไป

1.2 ศึกษาข้อมูลสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ทั้งด้านข้อมูลทั่วไป ด้านประวัติศาสตร์ ด้านกายภาพของชุมชน ด้านการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมประเพณีเทศกาลของท้องถิ่นรวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ โดยทำการศึกษาจากเอกสารวิชาการ ภาพถ่ายทางอากาศ สืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และการลงพื้นที่สำรวจสภาพปัจจุบัน

1.3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและสำรวจความคิดเห็นของบุคคลสำคัญและผู้นำในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ประชาชนที่อาศัยในชุมชน รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่มาเยือนในประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

1.4 ลงพื้นที่เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันของชุมชน ทำการสัมภาษณ์และสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

1.5 วิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากแบบสอบถามทำการแปลความหมาย จัดกลุ่มข้อมูล และสรุปโดยผู้วิจัย สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

1.6 สรุปผลการศึกษา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาประมวลผลและสรุปตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย สรุปการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง สรุปข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง รวมทั้งเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงสภาพทางกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

2. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก (พระครูศรีปริยัติยานุรักษ์) พระพินิจ อสุนี ฌ อยุธยา และประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา (นายสมชาย พึ่งศิลป์) และเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยในชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่ระหว่างเดือนกันยายน – เดือนตุลาคม 2561

2.1 การสัมภาษณ์

ประเด็นที่ใช้สัมภาษณ์ ได้แก่ (1) ข้อมูลส่วนบุคคล (2) แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง (3) ปัญหา/อุปสรรค/ข้อจำกัด ในปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง

2.1.1 ผลการสัมภาษณ์พระครูศรีปริยัติยานุรักษ์ (หลวงพ่อนรงค์ ปัญญาทีโป) เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก เขตภาษีเจริญ อายุ 79 ปี อาศัยอยู่ในชุมชน 39 ปี ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2561 รายละเอียดดังนี้ จุดเริ่มต้นของการส่งเสริมให้ชุมชนริมคลองบางหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะมีแนวความคิดที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ลดปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ผู้อาศัยในชุมชนบางกลุ่มมีรายได้น้อย บางกลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพ จึงมีแนวคิดจัดสรรพื้นที่บริเวณริมน้ำให้เป็นที่ยาอาหารเครื่องดื่มต่าง ๆ ให้แก่คนในท้องถิ่นและบุคคลทั่วไปที่มาเยือนชุมชนเพื่อเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่คนในชุมชนดังกล่าว สำหรับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยววัตถุประสงค์อยากให้ประชาชนทั่วไปได้มาชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนริมน้ำ สถาปัตยกรรมและจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา การมาไหว้พระสวดมนต์ฟังธรรม นอกจากนี้ยังมีการจัดสวนสมุนไพรเพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจทั่วไป

สำหรับการจัดสร้างซุ้มขายอาหาร การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณริมน้ำ ตลอดจนการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อจัดเตรียมเป็นตลาดน้ำนั้นได้ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน การออกแบบมีลักษณะกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชน เน้นใช้วัสดุธรรมชาติ งบประมาณเริ่มต้นจาก

ทุนทรัพย์ของเจ้าอาวาสและของประชาชนในชุมชนร่วมกัน ต่อมาจึงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานเขตภาษีเจริญ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันการศึกษา

ปัญหาอุปสรรคที่พบคือ ภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่จอดรถกับสวนสมุนไพรยังไม่เป็นระเบียบ สวยงาม นอกจากนี้ยังพบปัญหาเริ่มมีธุรกิจที่พำนักภายในชุมชนซึ่งบางครั้งอาจมีกิจกรรมการสังสรรค์ ซึ่งหากอยู่ใกล้บริเวณพุทธาวาสอาจไม่เหมาะสมกับความสงบของวัดและความสงบเรียบง่ายของวิถีชีวิตคนในชุมชนริมน้ำ

2.1.2 ผลการสัมภาษณ์พระพินิจ อสนี ณ อยุธยา วัดกำแพงบางจาก อายุ 46 ปี อาศัยอยู่ในชุมชน 46 ปี สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นตรี ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2561 รายละเอียดดังนี้ แต่เดิมบริเวณชุมชนริมคลองบางหลวงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่แต่มีจำนวนไม่มากในระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2551 – 2555 สังเกตเห็นว่านักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น อาจเป็นเพราะชุมชนเริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ เว็บไซต์ท่องเที่ยว Facebook เนื่องจากเห็นว่าชุมชนมีจุดแข็งด้านเอกลักษณ์ชุมชนริมน้ำ ประกอบกับการมีจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น โบสถ์วัดกำแพงซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรือแกละไม้ริมน้ำ รวมทั้งอยากให้เห็นในชุมชนเกิดความตระหนักในการดูแลรักษาแม่น้ำลำคลอง ความสะอาดสวยงาม และความเป็นระเบียบของอาคารบ้านเรือนและบริเวณโดยรอบ จึงได้มีการประชุมร่วมกับคณะกรรมการชุมชนเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการโดยเน้นการพัฒนาตลาดน้ำคลองบางหลวง ปรับปรุงซ่อมแซมซุ้มขายอาหาร ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น บริเวณท่าหน้า ตรวจสอบความแข็งแรงของโป๊ะ ตรวจสอบความปลอดภัยบริเวณทางเดินริมน้ำ จัดทำที่นั่งพักบริเวณริมน้ำเพิ่มเติม การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณริมน้ำโดยการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ มีการก่อสร้างขยายพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเพิ่มเติม อีกทั้งก่อสร้างพิพิธภัณฑ์คลองบางหลวงเพื่อจัดแสดงของเก่าของสะสมต่าง ๆ ของคนในชุมชน เพื่อเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเพิ่มเติม สำหรับการออกแบบอาคาร สิ่งก่อสร้าง สิ่งประกอบบริเวณดังกล่าวเน้นออกแบบให้มีลักษณะกลมกลืนกับสภาพดั้งเดิมของชุมชนและมีการใช้วัสดุในพื้นที่เป็นหลัก

ในปี พ.ศ. 2557 ได้เริ่มทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองบางหลวง โดยเริ่มจากการใช้รถประกาศเสียงตามสายบริเวณชุมชนใกล้เคียงและพื้นที่เชื่อมต่อทางการท่องเที่ยว เช่น ตลาดน้ำตลิ่งชัน และตลาดน้ำคลองลัดมะยม รวมทั้งเชิญสื่อโทรทัศน์ให้มาทำข่าวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตเว็บไซต์ท่องเที่ยว

ผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองบางหลวง ในด้านประโยชน์ของชุมชนพบว่าประชาชนมีความตระหนักในเรื่องการใส่ใจดูแลรักษาความสะอาด สวยงามและความเป็นระเบียบของอาคารบ้านเรือนมากขึ้น ใส่ใจดูแลรักษาแม่น้ำลำคลองมากขึ้น เนื่องจากรู้สึกเกิดความภูมิใจที่ชุมชนของตนเป็นที่รู้จักในแง่มุมของการเป็นชุมชนริมน้ำที่มีเอกลักษณ์ มีวัฒนธรรมดั้งเดิม นอกจากนี้ยังมี

หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของพื้นที่มากขึ้น เช่น การมีสถาบันการศึกษาสามารถร่วมออกแบบพิพิธภัณฑ์คลองบางหลวง จัดทำแผนที่ชุมชน จัดทำป้ายข้อมูลให้ความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน นอกจากนี้ศูนย์ส่งเสริมความปลอดภัยการสัญจรทางน้ำได้มาติดตั้ง ตู้ไฟฉุกเฉิน (Emergency) กล้องวงจรปิดบริเวณต่าง ๆ ภายในชุมชน รวมทั้งอุปกรณ์ชูชีพบริเวณท่าน้ำ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความปลอดภัยให้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

ปัญหาอุปสรรคที่พบคือ พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ และยังไม่มีการจัดระเบียบการจอดรถอย่างเป็นระบบ รวมทั้งภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่จอดรถกับสวนสมุนไพรยังไม่เป็นระเบียบสวยงาม

2.1.3 ผลการสัมภาษณ์ประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนา (นายสมชาย พึ่งศิลป์) อายุ 57 ปี สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น อาศัยอยู่ในชุมชน 57 ปี ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2561 รายละเอียดดังนี้ โดยส่วนตัวมีแนวคิดจะฟื้นฟูตลาดน้ำคลองบางหลวง เพื่อเผยแพร่วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ และส่งเสริมให้ชุมชนรักษาแม่น้ำลำคลอง ความสะอาดของอาคารบ้านเรือนและบริเวณโดยรอบ ประกอบกับเจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก มีแนวคิดจัดสรรพื้นที่บริเวณริมน้ำให้เป็นที่ย้ายอาหาร สร้างอาชีพและรายได้ให้คนในชุมชน จึงได้มีการจัดประชาคมรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะมีการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากอยากฟื้นฟูการค้าขายริมน้ำ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนริมคลองบางหลวงในอดีตให้กลับมามีชีวิตชีวากครั้ง จุดมุ่งหมายของการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกประการคือ อยากสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนรักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลอง การดูแลรักษาบ้านเรือนให้มีความสะอาด สวยงาม น่าอยู่ ดังคำที่ว่า “หน้าบ้าน หน้ามอ”

ในปี พ.ศ. 2555 ได้มีการจัดเตรียมพื้นที่ตลาดน้ำคลองบางหลวง โดยเริ่มปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณริมน้ำ จัดสร้างซุ้มขายอาหาร จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ห้องสุขา จัดทำที่นั่งพักบริเวณริมน้ำ มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับตามทางเดินริมน้ำ จัดทำป้ายตลาดน้ำคลองบางหลวง ปรับปรุงซ่อมแซมศาลาบริเวณริมน้ำให้มีความสวยงาม สะอาด เหมาะสมแก่การนั่งพักผ่อนหย่อนใจ ก่อสร้างพิพิธภัณฑ์คลองบางหลวงเพื่อจัดแสดงของเก่าโดยมีของสะสมของตนเองเป็นหลักเพื่อนำร่องในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่มจุดสนใจให้แก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย รูปแบบของตลาดน้ำ อาคารและสิ่งประกอบบริเวณต่าง ๆ เน้นความเป็นไทยใช้วัสดุพื้นถิ่น โดยออกแบบให้กลิ่นกับสภาพดั้งเดิมของชุมชน ทั้งนี้งบประมาณในการดำเนินการได้มาจากทุนทรัพย์ของเจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก ทุนทรัพย์ส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ และคนในชุมชนร่วมกันสมทบ

ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวประธานชุมชนกำแพงทองพัฒนาได้ให้ข้อมูลคล้ายกันกับพระพินิจ อสุณี ณ อยุธยา โดยกล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2557 ได้มีการเปิดตลาดน้ำคลองบางหลวงอย่างเป็นทางการ มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยใช้เครื่องขยายเสียงขับรถประชาสัมพันธ์ตามชุมชน

ใกล้เคียงและเส้นทางเชื่อมต่อการท่องเที่ยว ได้แก่ ตลาดน้ำลัดมะยม ตลาดน้ำตลิ่งชัน นอกจากนี้ยังมี การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ตามบริเวณทางเข้าชุมชนและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งเชิญสื่อโทรทัศน์ให้ มาทำข่าวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน ประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ตและเฟสบุ๊ก (Facebook)

ผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองบางหลวง ในด้านประโยชน์ของชุมชนพบว่า ประชาชนมีความภูมิใจในการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม บรรยากาศ พักผ่อนหย่อนใจ ทำให้เกิดความตระหนักในการดูแลรักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลอง อาคารบ้านเรือน การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณรอบ ๆ ตนเอง สังเกตได้จากมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ตกแต่งเพื่อความสวยงามน่าอยู่ของแต่ละครัวเรือน นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมเสริมในด้านการ ปรับปรุงภูมิทัศน์จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานเขตภาษีเจริญ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การเสริมสร้างความปลอดภัยโดยศูนย์ส่งเสริมความปลอดภัยการสัญจรทางน้ำ ได้มาติดตั้งกล่องวงจรปิด และตู้ไฟฉุกเฉิน (Emergency) รวมทั้งอุปกรณ์ชูชีพบริเวณริมน้ำ ปัญหาอุปสรรคที่พบ คือ การแบ่ง เขตพื้นที่การทำกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่เป็นระบบและมีความชัดเจน

2.2 การแจกแบบสอบถาม

การแจกแบบสอบถามผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ชุมชนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

(1) ประชาชนที่อาศัยในชุมชนประเด็นที่ใช้สอบถาม ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ความคิดเห็น เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน ประโยชน์ที่ได้รับจากการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว และการเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชน

(2) นักท่องเที่ยวประเด็นที่ใช้สอบถาม ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล พฤติกรรมการท่องเที่ยวและ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

2.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามประชาชนที่อาศัยในชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1) เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

จากการแจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนที่อาศัยในชุมชนจำนวน 32 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 59 และเพศชายจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 41

ตารางที่ 1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	13	41
หญิง	19	59
รวม	32	100

2) อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

จากการแจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนที่อาศัยในชุมชนจำนวน 32 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41-60 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 22 ลำดับต่อมาอยู่ระหว่าง 15-25 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16 ลำดับต่อมาคือ 25-40 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12

ตารางที่ 2 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
15-25	5	16
25-40	4	12
41-60	16	50
60 ขึ้นไป	7	22
รวม	32	100

3) อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

จากการแจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนที่อาศัยในชุมชนจำนวน 32 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมาคืออื่น ๆ (ข้าราชการบำนาญ นักวาดภาพอิสระ/ศิลปินอิสระ) จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 25 ลำดับต่อมาคือพนักงานบริษัทจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 นักเรียน/นักศึกษาจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 และไม่ได้ทำงานจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6

ตารางที่ 3 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พนักงานบริษัท	4	12.5
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	14	44
นักเรียน/ นักศึกษา	4	12.5
ไม่ได้ทำงาน	2	6
อื่น ๆ	8	25
รวม	32	100

4) ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

จากการแจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนจำนวน 32 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาในระดับปริญญาตรีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมามัธยมจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 34 ลำดับต่อมาอนุปริญญาจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 19 และประถมจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9

ตารางที่ 4 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

การศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถม	3	9
มัธยม	11	34
อนุปริญญา	6	19
ปริญญาตรี	12	38
รวม	32	100

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert Scale) ระดับการประเมิน ดังนี้

5 หมายถึง ปรับปรุงมากที่สุด

4 หมายถึง ปรับปรุงมาก

3 หมายถึง ปรับปรุงปานกลาง

2 หมายถึง ปรับปรุงน้อย

1 หมายถึง ปรับปรุงน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

1) การส่งเสริมให้ชุมชนริมคลองบางหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้มีการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนดังนี้ ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนโดยรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30, S.D. = 0.76$) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่า บ้าน/เรือนแถวไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ ทางเดินริมน้ำ สะพานข้ามคลอง ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ไฟฟ้าและแสงสว่าง และแม่น้ำลำคลอง มีการปรับปรุงในระดับมาก ในส่วนรั้ว/กำแพง ป้าย ม้านั่ง ไม้ยืนต้น กระบะต้นไม้ผิวพื้นถนน ถนน/ตรอก/ซอย ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา และพื้นที่จอดรถ มีการปรับปรุงในระดับปานกลาง สำหรับโคมไฟและทางจักรยาน มีการปรับปรุงในระดับน้อย

ตารางที่ 5 ระดับการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง

องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับการปรับปรุง
บ้าน/เรือนแถวไม้	3.91	0.59	มาก
รั้วกำแพง	3.13	0.87	ปานกลาง
ป้าย	3.34	0.79	ปานกลาง
ม้านั่ง	2.84	1.02	ปานกลาง
โคมไฟ	2.31	1.06	น้อย
ไม้ยืนต้น	3.00	0.67	ปานกลาง
ไม้ดอกไม้ประดับ	3.66	0.97	มาก
กระบะต้นไม้	3.00	0.80	ปานกลาง
ผิวพื้นถนน	3.16	0.77	ปานกลาง
ถนนตรอกซอย	3.19	0.78	ปานกลาง

องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับการ ปรับปรุง
ทางจักรยาน	2.25	0.62	น้อย
ทางเดินริมน้ำ	3.78	0.79	มาก
สะพานข้ามคลอง	4.16	0.77	มาก
ร้านอาหารและเครื่องดื่ม	3.78	0.75	มาก
ร้านขายของที่ระลึก	3.09	0.53	ปานกลาง
ห้องสุขา	3.19	0.54	ปานกลาง
ไฟฟ้าและแสงสว่าง	4.09	0.73	มาก
พื้นที่จอดรถ	2.75	0.76	ปานกลาง
แม่น้ำลำคลอง	4.06	0.72	มาก
รวม	3.30	0.76	ปานกลาง

2) ประโยชน์ที่ได้รับจากการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ผลสำรวจประโยชน์ที่ได้รับจากการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามตอบมากกว่า 1 ข้อ พบว่าส่วนใหญ่ประชาชนได้อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ที่ดี คิดเป็นร้อยละ 90.6 รองลงมาคือมีที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 53.1 มีระบบป้ายข้อมูล/ป้ายแจ้งเตือนที่ชัดเจนคิดเป็นร้อยละ 31.3 ลำดับต่อมาสะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชนคิดเป็นร้อยละ 21.9 และการสัญจรภายในชุมชนสะดวกราบรื่นคิดเป็นร้อยละ 9.4

ตารางที่ 6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประโยชน์ที่ได้รับจากการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว	ร้อยละ
ได้อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ที่ดี	90.6
มีที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น	53.1
สะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชน	21.9
การสัญจรภายในชุมชนสะดวกราบรื่น	9.4
มีระบบป้ายข้อมูล/ป้ายแจ้งเตือนที่ชัดเจน	31.3

3) การเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชน

ผลสำรวจการเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชน ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบมากกว่า 1 ข้อ พบว่ามีการติดตั้งกล้องวงจรปิดคิดเป็นร้อยละ 100 และมีไฟฟ้าส่องสว่างทั่วถึงคิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือการเสริมสร้างความปลอดภัยบริเวณริมน้ำ โดยมีอุปกรณ์ชูชีพบริเวณท่าเรือคิดเป็นร้อยละ 53.1 มีการตรวจสอบความแข็งแรงของโป๊ะคิดเป็นร้อยละ 37.5 และมีการตรวจสอบซ่อมแซมพื้นผิวถนนคิดเป็นร้อยละ 28.1

ตารางที่ 7 การเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชน

การเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชน	ร้อยละ
มีการตรวจสอบซ่อมแซมพื้นผิวถนน	28.1
มีการติดตั้งกล้องวงจรปิด	100
มีไฟฟ้าส่องสว่างทั่วถึง	100
มีอุปกรณ์ชูชีพบริเวณท่าเรือ	53.1
มีการตรวจสอบความแข็งแรงของโป๊ะ	37.5

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง

(ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

1) องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก

ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยในชุมชนต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวงพบว่า ส่วนมากสิ่งที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคือ ทางเดินริมน้ำ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 37 รองลงมาคือถนน ตรอก ซอย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 19 ลำดับต่อมาคือบ้าน เรือนแถวไม้จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16 ป้ายบอกทาง/ป้ายสัญลักษณ์/ป้ายประกาศโฆษณาต่าง ๆ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 พื้นที่จอดรถจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 และแม่น้ำลำคลองจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3

ตารางที่ 8 องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้ปรับปรุงเป็นอันดับแรก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
บ้าน เรือนแถวไม้	5	16
ป้ายบอกทาง/ป้ายสัญลักษณ์/ป้ายประกาศโฆษณาต่าง ๆ	4	12.5
ถนน ตรอก ซอย	6	19
ทางเดินริมน้ำ	12	37
พื้นที่จอดรถ	4	12.5
แม่น้ำ ลำคลอง	1	3
รวม	32	100

2) รูปแบบการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยในชุมชนต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวงในประเด็นรูปแบบการปรับปรุงพบว่า ส่วนมากประชาชนต้องการให้มีความกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชน/ไม่แตกต่างจากเดิมจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 91 และมีส่วนที่ต้องการให้มีความแปลกตา/แตกต่างจากสภาพเดิมจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9

ตารางที่ 9 รูปแบบการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน (ประชาชนที่อาศัยในชุมชน)

รูปแบบที่ต้องการเห็นเมื่อมีการปรับปรุง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีความกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชน/ไม่แตกต่างจากเดิม	29	91
แปลกตา/แตกต่างจากเดิม	3	9
รวม	32	100

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของประชาชนที่อาศัยในชุมชน

สำหรับข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของประชาชนที่อาศัยในชุมชนสามารถจัดกลุ่มข้อคิดเห็นในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ทางเดินริมน้ำ

- ทางเดินริมน้ำชำรุดบ่อย และคับแคบต้องเดินเบียดกันในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่นโดยเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์ และอยากให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการซ่อมแซมทางเดินริมน้ำ เนื่องจากปัจจุบันใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัวของคนในชุมชน

2) อาคารบ้านเรือน

- อยากให้สนับสนุนการปรับปรุงบ้านเรือนที่มีความทรุดโทรม

3) ถนน ตรอก ซอย

- ควรมีการหมั่นดูแล ถนน ตรอก ซอย ให้มีความสะอาดสวยงามสม่ำเสมอ

5) พื้นที่จอดรถ

- ไม่เพียงพอ การจอดรถไม่เป็นระเบียบ ภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่จอดรถยังไม่เป็นระเบียบจึงควรปรับให้เป็นสัดส่วนสวยงามน่ามอง

4) กิจกรรมการท่องเที่ยว

- ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนริมคลอง

2.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1) เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการแจกแบบสอบถามให้นักท่องเที่ยวจำนวน 110 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 69 และเพศชายจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 31

ตารางที่ 10 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยว)

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	34	31
หญิง	76	69
รวม	110	100

2) อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการแจกแบบสอบถามให้นักท่องเที่ยวจำนวน 110 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุระหว่าง 25-40 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมาอายุระหว่าง 15-25 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 39 และอายุระหว่าง 41-60 ปี จำนวน 16 คิดเป็นร้อยละ 15

ตารางที่ 11 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยว)

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
15 - 25	43	39
25 - 40	51	46
41 - 60	16	15
รวม	110	100

3) อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการแจกแบบสอบถามให้นักท่องเที่ยวจำนวน 110 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมาคือนักเรียน/นักศึกษาจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ลำดับต่อมาคือค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 15 ข้าราชการจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5 รัฐวิสาหกิจจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5 อื่น ๆ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3 เช่น ประกอบอาชีพอิสระด้านการออกแบบ (Freelance) และไม่ได้ทำงานจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2

ตารางที่ 12 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยว)

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ข้าราชการ	6	5
รัฐวิสาหกิจ	5	5
พนักงานบริษัท	48	44
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	17	15
นักเรียน/นักศึกษา	29	26
ไม่ได้ทำงาน	2	2
อื่น ๆ	3	3
รวม	110	100

4) ระดับการศึกษา

จากการแจกแบบสอบถามให้นักท่องเที่ยวจำนวน 110 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาในระดับปริญญาตรีจำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 70 รองลงมาปริญญาโทจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 15 ลำดับต่อมามีมัธยมจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 9 อนุปริญญาจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4 และปริญญาเอกจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2

ตารางที่ 13 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม (นักท่องเที่ยว)

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มัธยม	10	9
อนุปริญญา	4	4
ปริญญาตรี	77	70
ปริญญาโท	17	15
ปริญญาเอก	2	2
รวม	110	100

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยว

1) การรู้จักชุมชนริมคลองบางหลวง

ผลสำรวจการรู้จักชุมชนริมคลองบางหลวงพบว่า นักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามรู้จักชุมชนมากกว่า 1 ช่องทาง โดยส่วนใหญ่รู้จักผ่านทางอินเทอร์เน็ตคิดเป็นร้อยละ 51.8 รองลงมาคือเพื่อนแนะนำคิดเป็นร้อยละ 33.6 ลำดับต่อมารู้จักผ่านรายการโทรทัศน์คิดเป็นร้อยละ 10.9 และรู้จักผ่านทางป้ายประชาสัมพันธ์คิดเป็นร้อยละ 7.3 และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 3.6 เช่น รู้จักชุมชนเนื่องจากประกอบอาชีพเป็นไกด์นำเที่ยว

ตารางที่ 14 การรู้จักชุมชนริมคลองบางหลวง

การรู้จักชุมชนริมคลองบางหลวง	ร้อยละ
ป้าย	7.3
อินเตอร์เน็ต	51.8
โทรทัศน์	10.9
เพื่อนแนะนำ	33.6
อื่นๆ	3.6

2) จำนวนครั้งที่เคยมาชุมชนริมคลองบางหลวง

ผลสำรวจจำนวนครั้งที่เคยมาชุมชนริมคลองบางหลวงพบว่า นักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยมามากกว่า 3 ครั้ง จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมาเคยมาครั้งแรก จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 42 ลำดับต่อมาเคยมา 2 ครั้ง จำนวนคน 7 คิดเป็นร้อยละ 6 และเคยมา 3 ครั้ง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4

ตารางที่ 15 จำนวนครั้งที่ท่านเคยมาชุมชนริมคลองบางหลวง

จำนวนครั้งที่ท่านเคยมาชุมชนริมคลองบางหลวง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ครั้งแรก	46	42
2 ครั้ง	7	6
3 ครั้ง	4	4
มากกว่า 3 ครั้ง	53	48
รวม	110	100

3) วิธีการเดินทางมาชุมชนริมคลองบางหลวง

ผลสำรวจการเดินทางมาชุมชนริมคลองบางหลวงพบว่า มีนักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามบางคนเดินทางมาชุมชนริมคลองบางหลวงมากกว่า 1 วิธี ซึ่งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนบุคคลคิดเป็นร้อยละ 38.2 รองลงมาเดินทางโดยรถประจำทางคิดเป็นร้อยละ 19.1 ลำดับต่อมาเดินทางโดยรถจักรยานยนต์ส่วนบุคคลคิดเป็นร้อยละ 18.2 เดินทางโดยเรือรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 11.8 เดินทางโดยรถรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 10.9 เดินทางโดยการเดินเท้าคิดเป็นร้อยละ 8.2 เดินทางโดยรถไฟฟ้าบีทีเอสคิดเป็นร้อยละ 7.3 และเดินทางโดยจักรยานคิดเป็นร้อยละ 3.6

ตารางที่ 16 วิธีการเดินทางมาชุมชนริมคลองบางหลวง

วิธีการเดินทางมาชุมชนริมคลองบางหลวง	ร้อยละ
การเดินเท้า	8.2
จักรยาน	3.6
รถรับจ้าง	10.9
รถประจำทาง	19.1
รถยนต์ส่วนบุคคล	38.2
รถจักรยานยนต์ส่วนบุคคล	18.2
เรือรับจ้าง	11.8
รถไฟฟ้าบีทีเอส	7.3

4) กิจกรรมที่ทำในชุมชนริมคลองบางหลวง

ผลสำรวจการทำกิจกรรมในชุมชนริมคลองบางหลวงพบว่า นักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามทำกิจกรรมมากกว่า 1 ข้อ โดยส่วนใหญ่จะมาพักผ่อนหย่อนใจริมน้ำคิดเป็นร้อยละ 96.4 รองลงมาคือมาชมการแสดงหุ่นละครเล็กคิดเป็นร้อยละ 73.6 ลำดับต่อมาคือมารับประทานอาหารคิดเป็นร้อยละ 60.9 การมาชมเมืองโดยรวมคิดเป็นร้อยละ 60.0 การมาจับจ่ายซื้อของคิดเป็นร้อยละ 35.5 การมานมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (วัดกำแพง/วัดคูหาสวรรค์) คิดเป็นร้อยละ 27.3 และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 5.5 เช่น การพาเพื่อนชาวต่างชาติมาท่องเที่ยว การพาบุตรมาเรียนการแสดงหุ่นละครเล็ก

ตารางที่ 17 กิจกรรมที่ทำในชุมชนริมคลองบางหลวง

กิจกรรมที่ทำในชุมชนริมคลองบางหลวง	ร้อยละ
ชมเมืองโดยรวม	60
พักผ่อนหย่อนใจริมน้ำ	96.4
ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก	73.6
จับจ่ายซื้อของ	35.5
รับประทานอาหาร	60.9
นมัสการสิ่ง	27.3
อื่นๆ	5.5

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง

1) องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก (นักท่องเที่ยว)

ผลสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวงพบว่า ส่วนมากสิ่งที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก คือ แม่น้ำลำคลอง จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมาคือป้ายบอกทาง/ป้ายสัญลักษณ์/ป้ายข้อมูลการท่องเที่ยวจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 24 ลำดับต่อมาคือร้านอาหาร/เครื่องดื่มจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 9 ม้านั่งจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ร้านขายของที่ระลึกจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7 พื้นผิวถนนจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ถนน ตรอก ซอย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ทางจักรยานจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4 ไฟฟ้าและแสงสว่างจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4 ทางเดินริมน้ำจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3 และบ้าน/เรือนแถวไม้จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3

ตารางที่ 18 องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก (นักท่องเที่ยว)

องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้ปรับปรุงเป็นอันดับแรก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
บ้าน เรือนแถวไม้	3	3
ป้ายบอกทาง/ป้ายสัญลักษณ์/ป้ายประกาศโฆษณาต่าง ๆ	26	24
ม้านั่ง	9	8
ผิวพื้นถนน	6	5
ถนน ตรอก ซอย	6	5
ทางจักรยาน	4	4
ทางเดินริมน้ำ	3	3
ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม	10	9

องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ต้องการให้ปรับปรุงเป็นอันดับแรก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ร้านขายของที่ระลึก	8	7
ไฟฟ้าและแสงสว่าง	4	4
แม่น้ำ ลำคลอง	31	28
รวม	110	100

2) รูปแบบการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

ผลสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองในประเด็นรูปแบบการปรับปรุงพบว่า ส่วนมากนักท่องเที่ยวต้องการให้มีความกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชน/ไม่แตกต่างจากเดิมจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 95 และมีบางส่วนที่ต้องการให้มีความแปลกตา/แตกต่างจากสภาพเดิมจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5

ตารางที่ 19 รูปแบบการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน (นักท่องเที่ยว)

รูปแบบที่ต้องการเห็นเมื่อมีการปรับปรุง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีความกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชน/ไม่แตกต่างจากเดิม	104	95
แปลกตา/แตกต่างจากเดิม	6	5
รวม	110	100

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของนักท่องเที่ยว

สำหรับข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของนักท่องเที่ยวสามารถจัดกลุ่มข้อคิดเห็นในแต่ละด้าน ดังนี้

1) แม่น้ำลำคลอง

- ควรมีการรักษาความสะอาดแม่น้ำลำคลอง
- การพบขยะและถุงพลาสติกในแม่น้ำลำคลองส่งผลให้ลดความงดงามของทัศนียภาพชุมชนริมน้ำ
- ควรกำจัดและให้ความรู้แก่คนในชุมชนไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง

2) เอกลักษณ์ของชุมชน

- ชุมชนมีเอกลักษณ์ชัดเจนในด้านการเป็นชุมชนริมน้ำ
- คนในชุมชนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามวิถีของแต่ละบุคคลอย่างเป็นปกติทำให้เห็นวิถี

ความเป็นอยู่ที่แท้จริง

- ชอบบรรยากาศการเป็นชุมชนริมน้ำเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ดี

3) บ้าน เรือนแถวไม้

- อาคารบ้านเรือนในบางจุดมีความทรุดโทรม
- ควรมีการรักษาสภาพบ้านเรือนให้สะอาดสวยงามอยู่เสมอ

4) ถนน ตรอก ซอย

- ควรมีการรักษาความสะอาดของถนน ตรอก ซอยอยู่เสมอ

5) ป้ายบอกทางมีขนาดเล็ก มองเห็นไม่ชัดเจน

6) สิ่งอำนวยความสะดวก

- ควรมีร้านอาหารหลากหลายและมีความสะอาด
- ควรเพิ่มที่นั่งพักผ่อนบริเวณริมน้ำ

7) บรรยากาศ

- ควรมีการรณรงค์ไม่ให้สูบบุหรี่บริเวณท่องเที่ยว
- การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรวมควรออกแบบมีสภาพเดิมมากที่สุด

8) กิจกรรมการท่องเที่ยว

- ควรมีการจัดกิจกรรมพิเศษเป็นประจำ เช่น ทุกอาทิตย์ ทุกสิ้นเดือน เป็นต้น
- ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมให้ได้ใช้เวลาท่องเที่ยวในชุมชนได้นานมากขึ้น
- ควรมีการจัดกิจกรรมที่ไม่ให้เกิดความน่าเบื่อ และสร้างความรู้สึกว่าคุ้มค่าที่เดินทางมาท่องเที่ยว

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง รวมทั้งข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ตลอดจนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และการรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนริมคลองบางหลวง

1. แนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

การปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวงแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับชุมชนและระดับครัวเรือน

1.1 ระดับชุมชน เป็นการปรับปรุงองค์ประกอบด้านกายภาพที่เป็นการใช้ประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน ได้แก่ แม่น้ำลำคลองและบริเวณพื้นที่ริมน้ำ ชุมชขายอาหารบริเวณตลาดน้ำคลองบางหลวง พิพิธภัณฑ์คลองบางหลวง สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ (ป้ายบอกทาง ป้ายประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว ม้านั่ง โคมไฟ ไม้ดอกไม้ประดับ กระบะต้นไม้) ทางสัญจร (ถนน/ตรอก/ซอย ทางเดินริมน้ำ) สิ่งอำนวยความสะดวก (ชุมชขายอาหาร/เครื่องดื่มบริเวณตลาดน้ำคลองบางหลวง ไฟฟ้าและแสงสว่าง พื้นที่จอดรถ) โดยมีการปรับปรุงแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1.1.1 แม่น้ำลำคลองและบริเวณพื้นที่ริมน้ำ เมื่อมีการจัดตั้งตลาดน้ำคลองบางหลวงและส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ชุมชนมีการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่ริมน้ำ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศ และรณรงค์ให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลองเพื่อเตรียมพื้นที่รองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ จากผลสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนพบว่า ตั้งแต่มีการเปิดพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวแม่น้ำลำคลองและบริเวณพื้นที่ริมน้ำมีการปรับปรุงในระดับมาก และมีคนแสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 3 ในขณะที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 28 ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวตอบมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 โดยเมื่อพิจารณาผลการสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมาพักผ่อนหย่อนใจริมน้ำคิดเป็นร้อยละ 96.4 และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพบว่า นักท่องเที่ยวจะใช้เวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ บริเวณริมน้ำประมาณ 30 นาที-2 ชั่วโมง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ในส่วนที่เป็นด้านดีคือ ชอบเอกลักษณ์การเป็น

ชุมชนริมน้ำที่มีวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมดั้งเดิม ไม่มีการปรับปรุงให้แปลกตาเช่นชุมชนริมน้ำแห่งอื่น ๆ สำหรับด้านข้อจำกัดคือชุมชนควรมีการรักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลองมีการพบขยะและถุงพลาสติกในแม่น้ำลำคลองส่งผลให้ลดความงดงามของทัศนียภาพบริเวณริมน้ำ รวมทั้งควรกำจัดและให้ความรู้แก่คนในชุมชนไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง จึงสรุปได้ว่าแม่น้ำลำคลองและบริเวณพื้นที่ริมน้ำเป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมาก เนื่องจากแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกนึกถึงสถานที่ (Sense of Place) การเป็นชุมชนริมน้ำที่มีวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมดั้งเดิมและเป็นสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ให้นักท่องเที่ยวอยากมาที่ชุมชนริมคลองบางหลวง แต่คนในชุมชนอาจให้ความสนใจในการดูแลรักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลองในช่วงระยะแรกที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวและอาจไม่มีการณรงค์ส่งเสริมในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

1.1.2 ชุมชนอาหารบริเวณตลาดน้ำคลองบางหลวง พิพิธภัณฑสถานคลองบางหลวงเป็นสิ่งปลูกสร้างที่ชุมชนสร้างขึ้นใหม่ โดยการออกแบบมีรูปแบบกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิมของชุมชนเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ ไม้ไผ่ สำหรับการจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานคลองบางหลวงมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ของนักท่องเที่ยวอีกแห่งเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมเพิ่มเติมและได้ใช้เวลาภายในชุมชนมากขึ้น เนื่องจากต้องการส่งเสริมให้ชุมชนริมคลองบางหลวงเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ โดยภายในมีการจัดแสดงธนบัตรและเหรียญเก่าของใช้ดั้งเดิมในอดีต และของสะสมเก่าโบราณอื่น ๆ มีป้ายข้อความอธิบายประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

1.1.3 สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ มีการจัดทำป้ายบอกทางและป้ายประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวติดตั้งบริเวณต้นทางที่จะเข้ามาสู่ชุมชน ได้แก่ ซอยเจริญสินทวงศ์ 3 ซอยเพชรเกษม 20 และ 28 โดยมีการติดตั้งเป็นระยะจนถึงจุดท่องเที่ยวของชุมชน จากผลสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนพบว่า ป้ายบอกทางและป้ายประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมีการปรับปรุงในระดับปานกลาง และมีความคิดเห็นว่าการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 12.5 ในขณะที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นว่าการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 24 ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวตอบมากที่สุดเป็นอันดับที่ 2 รองจากแม่น้ำลำคลอง และเมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวรู้จักชุมชนริมคลองบางหลวงผ่านป้ายประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 7.3 นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมคือป้ายบอกทางมีขนาดเล็กมองเห็นไม่ชัดเจน

สำหรับม้านั่ง ไม้ดอกไม้ประดับ กระบะต้นไม้ ชุมชนได้มีการจัดทำม้านั่งเสริมบริเวณทางเดินริมน้ำคอนกรีตเพื่อเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อนหย่อนใจริมแม่น้ำ มีการตกแต่งภูมิทัศน์ด้วยไม้ดอกไม้ประดับและกระบะต้นไม้ มีการติดตั้งไฟส่องสว่างตลอดแนวทางเดิน จากผลสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนพบว่าม้านั่งมีการปรับปรุงใน

ระดับปานกลาง ไม้ดอกไม้ประดับมีการปรับปรุงในระดับมาก กระบะต้นไม้มีการปรับปรุงในระดับปานกลาง ในขณะที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นว่าม้านั่งควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 8 ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวตอบเป็นอันดับที่ 4 รองจากร้านอาหาร/เครื่องดื่ม นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมคือ ควรเพิ่มที่นั่งพักผ่อนบริเวณริมน้ำที่เป็นของส่วนรวม จากการสังเกตของผู้วิจัยและสอบถามนักท่องเที่ยวเพิ่มเติมพบว่า ที่นั่งริมน้ำส่วนใหญ่เป็นของเจ้าของเรือนแถวไม้ และมีการเปิดพื้นที่เป็นร้านค้า เช่น ขายอาหาร/เครื่องดื่ม ขายอาหารปลา ขายของที่ระลึก และแสดงผลงานศิลปะซึ่งไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่อยากนั่งพักผ่อนหย่อนใจริมน้ำ สำหรับไม้ดอกไม้ประดับ และกระบะต้นไม้ไม่มีนักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นให้มีการปรับปรุงในส่วนนี้

1.1.4 ถนน/ตรอก/ซอย ทางเดินริมน้ำ การปรับปรุงบริเวณดังกล่าวมีลักษณะที่คล้ายกันกับการปรับปรุงแม่น้ำลำคลองและบริเวณพื้นที่ริมน้ำคือ คนในชุมชนอาจให้ความสนใจในการดูแลรักษาความสะอาดสวยงามของบริเวณดังกล่าวในช่วงระยะแรกที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากผลสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนพบว่าถนน/ตรอก/ซอย มีการปรับปรุงในระดับปานกลาง และมีคนแสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 19 ในขณะที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 5 ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวตอบเป็นอันดับที่ 5 เท่ากันกับพื้นผิวถนน นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมคือ ควรมีการดูแลรักษา ถนน ตรอก ซอย ให้มีความสะอาดสวยงาม ผลจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้เดินเข้ามาภายในบริเวณถนน/ตรอก/ซอย อาจเป็นเพราะมีบางบริเวณยังไม่เป็นจุดน่าสนใจของนักท่องเที่ยวและเมื่อพิจารณาผลจากแบบสอบถามพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทำกิจกรรมอยู่บริเวณริมน้ำเป็นหลักโดยพักผ่อนหย่อนใจริมน้ำคิดเป็นร้อยละ 96.4 ชมการแสดงหุ่นละครเล็กคิดเป็นร้อยละ 73.6 รับประทานอาหารคิดเป็นร้อยละ 60.9 และจับจ่ายซื้อของคิดเป็นร้อยละ 35.5

ทางเดินริมน้ำ ผลสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนพบว่ามีการปรับปรุงในระดับมาก และมีคนแสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 37 และคนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมคือ ทางเดินริมน้ำคับแคบ ต้องเดินเบียดกันในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น เช่น วันเสาร์ อาทิตย์ ส่วนที่เป็นขานเดินไม้ชำรุดบ่อและอยากให้มียานยนต์สนับสนุนการชมชมดังกล่าว เนื่องจากปัจจุบันใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัวของคนในชุมชน ในขณะที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 3 ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวตอบน้อยที่สุดเป็นอันดับที่ 8 เท่ากันกับบ้าน/เรือนแถวไม้ เป็นเพราะนักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาทำกิจกรรมภายในชุมชนในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ จึงไม่เห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณริมน้ำเหมือนกับคนในชุมชน

1.1.5 พื้นที่จอดรถ ชุมชนมีพื้นที่จอดรถอยู่บริเวณหน้าโบสถ์วัดกำแพงและหน้าโบสถ์วัดคูหาสวรรค์ โดยใช้เป็นที่จอดรถของคนในชุมชนเป็นหลัก และเมื่อมีการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงได้จัดเตรียมพื้นที่จอดรถบริเวณหน้าโบสถ์วัดกำแพงให้เป็นที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว และยังคงให้คนในชุมชนจอดรถบริเวณดังกล่าวได้ตามเดิม ผลสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนพบว่ามีการปรับปรุงในระดับปานกลาง และมีคนแสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 13 และคนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมคือ พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอการจอดรถไม่เป็นระเบียบ รวมทั้งภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่จอดรถยังคงไม่เป็นระเบียบ ควรปรับให้เป็นสัดส่วนสวยงามน่ามอง ในขณะที่นักท่องเที่ยวไม่ได้แสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงพื้นที่ดังกล่าว เป็นเพราะนักท่องเที่ยวมีวิธีการเข้าถึงชุมชนที่หลากหลายทั้งทางบกและทางน้ำ ซึ่งไม่จำเป็นต้องนำรถยนต์ส่วนบุคคลมาก็สามารถเข้าถึงชุมชนได้ เช่น รถรับจ้าง รถประจำทาง เรือรับจ้าง รถไฟฟ้าบีทีเอส รถจักรยานยนต์ส่วนบุคคล จักรยาน รวมทั้งการเดินทางสำหรับนักท่องเที่ยวที่อยู่ชุมชนใกล้เคียง

1.2 ระดับครัวเรือน เป็นการปรับปรุงองค์ประกอบด้านกายภาพที่เป็นบ้านพักอาศัยและเรือนแถวไม้ริมน้ำ มีการเสริมสร้างความสะอาดสวยงามของบริเวณดังกล่าว โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละครัวเรือน โดยหากมีส่วนใดชำรุดก็จะมีซ่อมแซมตามความเหมาะสมและตามทุนทรัพย์ของแต่ละครัวเรือน สำหรับการปรับปรุงภูมิทัศน์ส่วนใหญ่จะมีการตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับและกระบะต้นไม้ โดยคำนึงถึงความกลมกลืนสวยงามกับสภาพแวดล้อมของชุมชน เรือนแถวไม้ตั้งอยู่บริเวณริมน้ำจะมีการตกแต่งให้เกิดความสวยงามมากกว่าบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ด้านในของชุมชน เมื่อพิจารณาผลสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนพบว่ามีการปรับปรุงในระดับมาก และมีคนแสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 16 และได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมคือ อยากให้มีการสนับสนุนการปรับปรุงบ้านเรือนที่มีความทรุดโทรม ในขณะที่นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกคิดเป็นร้อยละ 3 ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวตอบน้อยที่สุดเป็นอันดับที่ 8 เท่ากันกับทางเดินริมน้ำ และได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมคือ อาคารบ้านเรือนบางหลังมีความทรุดโทรม ควรมีการรักษาสภาพบ้านเรือนให้สะอาดและสวยงามอยู่เสมอ ผลจากการสังเกตและการสอบถามข้อมูลจากคนในชุมชนเพิ่มเติม สามารถอธิบายได้ว่า เรือนแถวไม้ที่ตั้งอยู่บริเวณริมน้ำ ได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมบ่อยครั้งมากกว่าบ้านคอนกรีตเสริมเหล็กที่ตั้งอยู่บริเวณด้านในชุมชน เนื่องจากมีการใช้ประโยชน์เป็นทั้งที่พักอาศัยและเป็นพื้นที่ค้าขายของครัวเรือน รวมทั้งมีขานเดินไม้ริมน้ำเป็นส่วนประกอบซึ่งบริเวณนี้เป็นส่วนที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น จึงพบปัญหาการชำรุดบ่อย

1.3 รูปแบบการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนริมคลองบางหลวง เน้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำดั้งเดิม การปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน เน้นการ ออกแบบให้กลมกลืนสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมดั้งเดิมในอดีต และใช้วัสดุทางธรรมชาติเป็นหลัก เมื่อ พิจารณาผลการสัมภาษณ์และการสอบถามพบว่า ผู้นำในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประชาชนที่อาศัยใน ชุมชนและนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ต้องการเห็นชุมชนริมคลองบางหลวงใน สภาพแวดล้อมที่ไม่แตกต่างจากเดิม หากมีการปรับปรุงควรมีรูปแบบกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชน แต่ มีคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวบางส่วนต้องการเห็นชุมชนริมคลองบางหลวงในสภาพแวดล้อมที่แปลกตา หรือแตกต่างจากเดิม สำหรับส่วนนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ผู้ที่อยากให้ชุมชนมีความแปลกตาแตกต่างจากเดิม นั้น แท้จริงแล้วยังอยากเห็นชุมชนมีรูปแบบที่เป็นวิถีชุมชนริมน้ำดั้งเดิม เอกลักษณะความเป็นไทย เช่น เรือนแถวไม้ริมน้ำ โบราณสถานบริเวณวัดกำแพง การแสดงหุ่นละครเล็กที่หาชมได้ยาก ซึ่งเป็นสิ่งที่แปลก ตาสำหรับผู้ที่ไม่เคยพบเห็น สำหรับคนในชุมชนอาจหมายถึงการปรับปรุงหรือพัฒนาองค์ประกอบทาง กายภาพของชุมชนที่มีความทรุดโทรม ไม่เป็นระเบียบ ให้มีความสะอาดสวยงามน่ามอง

1.4 ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

การส่งเสริมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนริมคลองบางหลวง โดยเป็นการ เสริมสร้างให้คนในชุมชนได้มีแนวคิดที่จะปรับปรุงพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนทั้งใน ภาพรวมของชุมชนและในระดับครัวเรือน จากการสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนส่วนใหญ่ ให้ความคิดเห็นว่า การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้ได้อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ที่ดี มีที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น มีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชน และมีระบบป้ายข้อมูล/ป้ายแจ้ง เตือนที่ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ชุมชนยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ในการเสริมสร้าง ความปลอดภัยในชุมชน โดยการติดตั้งกล้องวงจรปิดตามจุดต่าง ๆ การมีไฟฟ้าส่องสว่างทั่วถึง การติดตั้ง อุปกรณ์ชูชีพบริเวณท่าหน้า รวมทั้งมีการตรวจสอบซ่อมแซมโป๊ะอยู่เสมอ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้คนที่อาศัยใน ชุมชนรู้สึกปลอดภัยในการพักอาศัยและทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งรู้สึกปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย

2. ข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

ข้อดี	ข้อจำกัด
1. ชุมชนมีเอกลักษณ์ในด้านวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำดั้งเดิมชัดเจน โดยไม่ปรับปรุงเพิ่มเติม องค์ประกอบทางกายภาพที่มีรูปแบบสมัยใหม่ แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกนึกถึงสถานที่ (Sense of Place)	1. การพบขยะหรือสิ่งปฏิกูลในแม่น้ำลำคลอง ทำให้ลดความงดงามของทัศนียภาพบริเวณริมน้ำของชุมชน
2. ชุมชนมีวัดและโบราณสถานที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์	2. ทางเดินริมน้ำส่วนที่เป็นขานไม้ค้ำแคบ ไม่พอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวและชำระดูบ่อย
3. ชุมชนมีเรือนแถวไม้ริมน้ำที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	3. พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ เนื่องจากต้องใช้พื้นที่ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว
4. วิธีการเข้าถึงชุมชนหลากหลายและสามารถเข้าถึงชุมชนได้ทั้งทางบกและทางน้ำ	4. ภูมิทัศน์บริเวณที่จอดรถยังคงไม่เป็นระเบียบ
5. หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาชุมชนริมน้ำคลองบางหลวงในด้านท่องเที่ยวและด้านปรับปรุงพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน	5. ป้ายบอกทางมีขนาดเล็ก ต้องใช้การสังเกตซึ่งอาจไม่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาชุมชนครั้งแรก

ตารางที่ 20 ข้อดีและข้อจำกัดในการปรับปรุงสภาพทางกายภาพและสภาพแวดล้อม

3. แนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

การเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำคลองบางหลวง พิจารณาจากบทบาทพื้นที่ชุมชนคือ เป็นชุมชนริมน้ำที่มีการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ปัจจุบันยังคงมีการรักษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำไว้ เช่น เรือนแถวไม้ริมน้ำ วัดและโบราณสถาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกนึกถึงสถานที่ (Sense of Place) การเป็นชุมชนริมน้ำที่มีวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมดั้งเดิม และพิจารณาจากผลการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์แบบสอบถาม รวมทั้งการสำรวจสังเกตการณ์ในพื้นที่ โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน และแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน ดังนี้

3.1 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

เนื่องจากชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์การรักษาวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำที่เด่นชัด ประกอบกับตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ประกอบด้วยวัด โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมไทย รวมทั้งมีสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ทางการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การแสดงหุ่นละครเล็ก โบสถ์วัดกำแพง และจิตรกรรมฝาผนัง การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์คลองบางหลวง อีกทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความต้องการเห็นสภาพแวดล้อมและการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบที่มีความกลมกลืนกับสภาพดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งเป็นข้อดีที่ควรมีการอนุรักษ์และรักษาไว้ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้ชุมชนริมน้ำคลองบางหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3.2 แนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

3.2.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่สะอาดสวยงามของคลองบางหลวง

ควรรณรงค์ให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำคลองบางหลวงอย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมทำความสะอาดแม่น้ำลำคลอง ตักซั้งขยะในแม่น้ำและดูแลรักษาความสะอาดบริเวณท่าน้ำ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะและการลดปัญหาน้ำเสียให้แก่คนในชุมชน และนักท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนควรเป็นผู้ดำเนินการหลัก สำนักงานเขตภาษีเจริญ และสถาบันการศึกษา ควรเป็นหน่วยงานสนับสนุนทั้งในด้านวิชาการและอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ในการดำเนินการดังกล่าว

3.2.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาป้ายบอกทางไม่ชัดเจนและมีขนาดเล็ก

การจัดทำป้ายบอกทางและป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวควรออกแบบขนาดให้เหมาะสมกับบริเวณที่ทำการติดตั้งและควรมีระยะทางกำกับ สำนักงานเขตภาษีเจริญ และสถาบันการศึกษา ควรเป็นหน่วยงานสนับสนุน

3.2.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาความแออัดบริเวณทางเดินริมน้ำ โดยเฉพาะส่วนที่เป็น

ชานเดินไม้ ชุมชนควรเป็นผู้ดำเนินการหลัก และสำนักงานเขตภาษีเจริญ ควรเป็นหน่วยงานสนับสนุน ดังนี้

3.2.3.1 การปรับปรุงบริเวณทางเดินริมน้ำคอนกรีตและบริเวณริมน้ำวัดกำแพง เพื่อแก้ไขปัญหาความแออัดบริเวณริมน้ำที่เป็นทางเดินไม้และป้องกันไม่ให้ทางเดินไม้ชำรุดบอบ เนื่องจากการรองรับน้ำหนักนักท่องเที่ยว โดยการเพิ่มที่นั่งสาธารณะเพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งเสริมสร้างบรรยากาศและร่วมเงาเพื่อดึงดูดความสนใจให้มีผู้มาใช้งาน

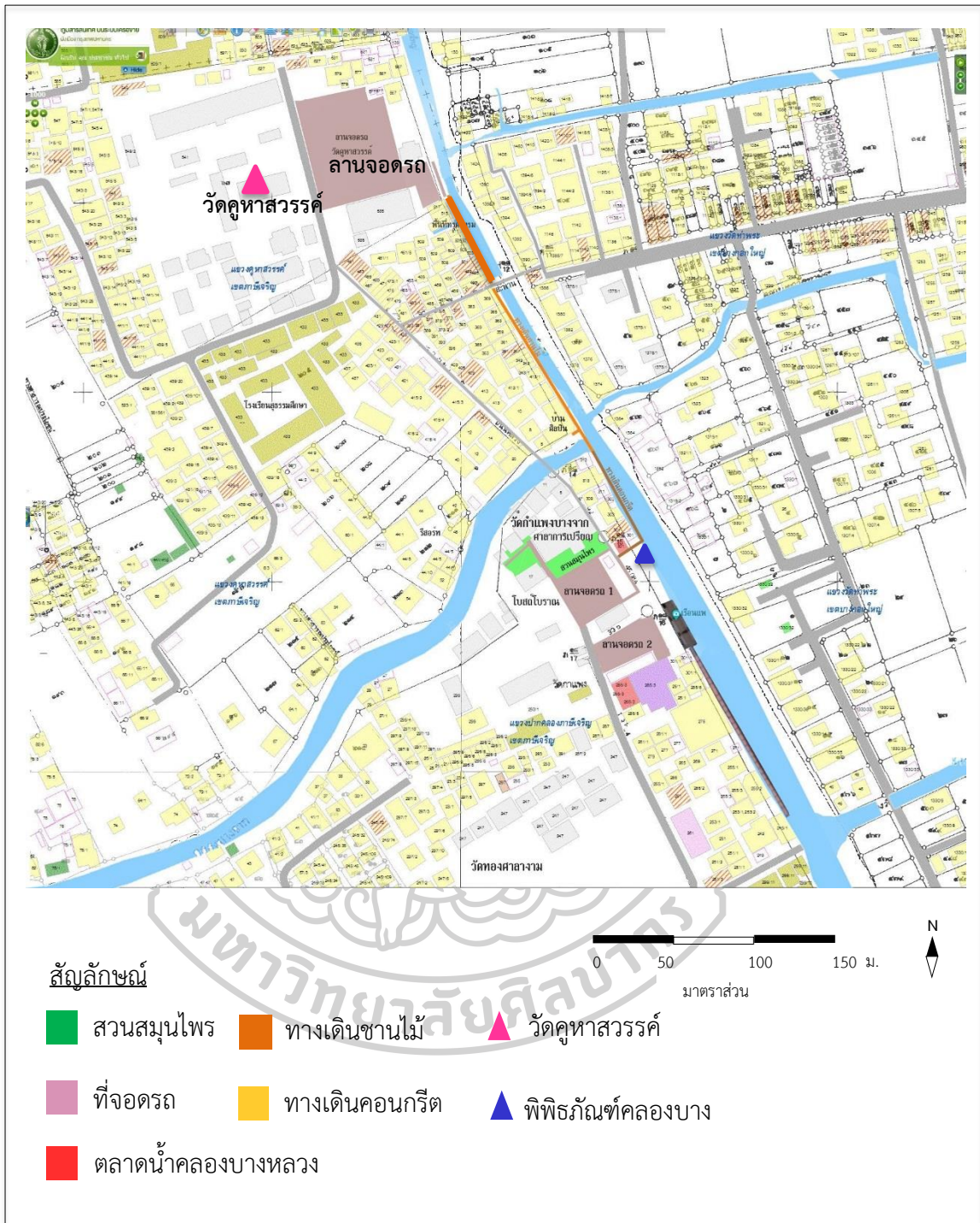
3.2.3.2 การปรับปรุงบริเวณชอยภายในชุมชนและบริเวณที่มีความทรุดโทรม เพื่อส่งเสริมให้เป็นเส้นทางเดินท่องเที่ยวภายในชุมชนช่วยลดความแออัดบริเวณริมน้ำ และเกิดควมมีระเบียบสวยงามต่อชุมชน โดยการตกแต่งรั้วด้วยไม้ดอกไม้ประดับและเสริม กระบะต้นไม้บริเวณทางเดิน ทำให้เกิดความน่าใช้งานของพื้นที่มากขึ้น

3.2.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ รวมทั้งภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่จอดรถยังคงไม่เป็นระเบียบสวยงาม ซึ่งชุมชนควรร่วมมือกับวัดกำแพงเป็นผู้ดำเนินการหลัก สำนักงานเขตภาษีเจริญและสถาบันการศึกษาควรเป็นหน่วยงานสนับสนุนด้านการออกแบบวางผังปรับปรุงบริเวณดังกล่าว ดังนี้

3.2.4.1 การปรับปรุงบริเวณพื้นที่จอดรถบริเวณหน้าโบสถ์วัดกำแพงและพื้นที่ติดต่อกับสวนสมุนไพรม โดยจัดระเบียบบริเวณให้เป็นสัดส่วนชัดเจนเพื่อให้เกิดทัศนียภาพและความงามทางสายตาของผู้พบเห็นและเพิ่มพื้นที่การจอดรถได้มากขึ้น

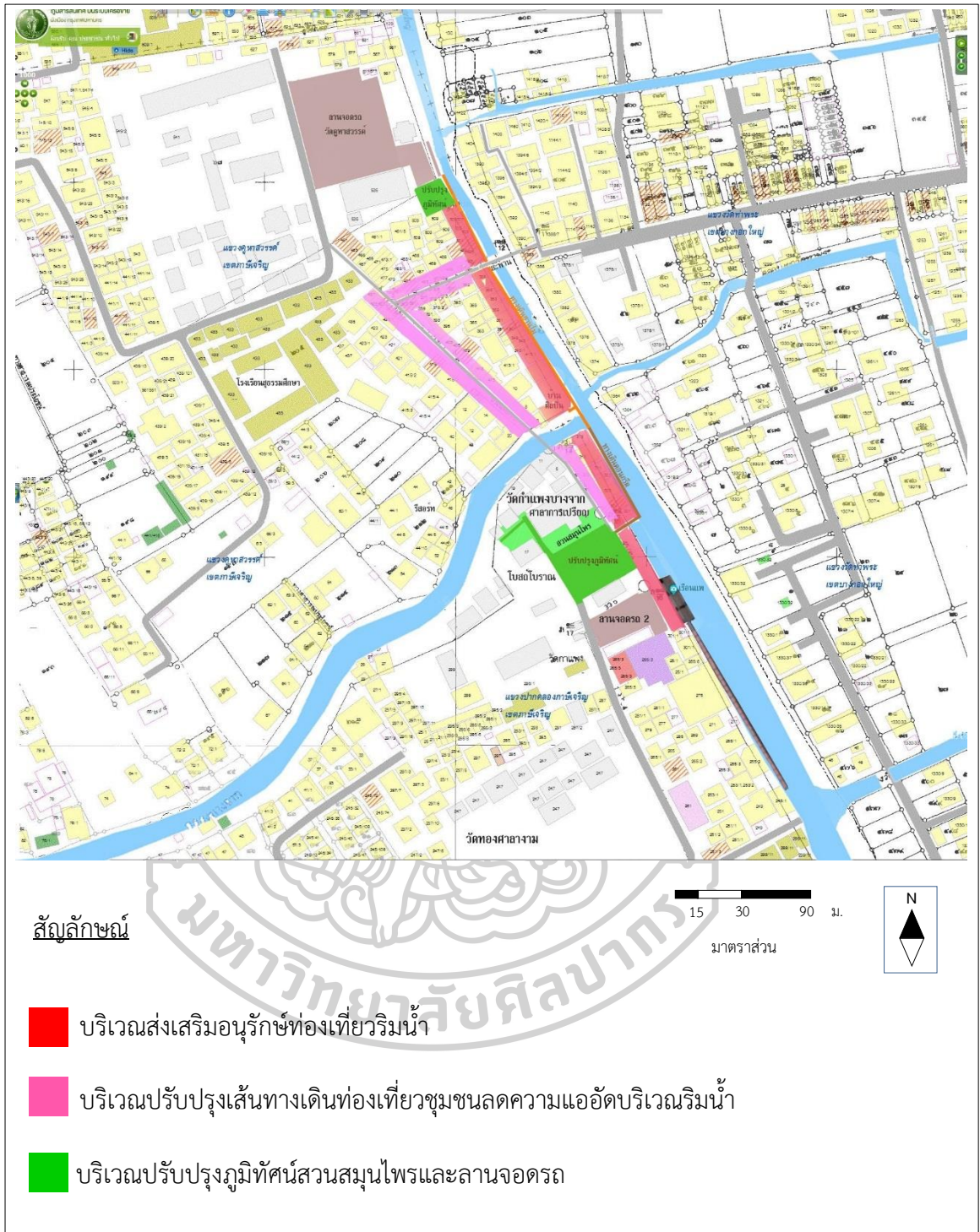
3.2.4.2 การปรับปรุงบริเวณสวนสมุนไพรม เสริมสร้างบรรยากาศเพื่อเพิ่มพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวมาทำกิจกรรมบริเวณดังกล่าว เพื่อลดความแออัดบริเวณริมน้ำ

3.2.5 จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยกำหนดให้ผ่านจุดสนใจต่าง ๆ และประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเดินท่องเที่ยวตามเส้นทางที่ชุมชนแนะนำ เพื่อเพิ่มโอกาสและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้ประโยชน์สิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดเตรียมไว้ เช่น บริเวณสวนสมุนไพรม บริเวณชอยภายในชุมชน และบริเวณทางเดินริมน้ำคอนกรีต

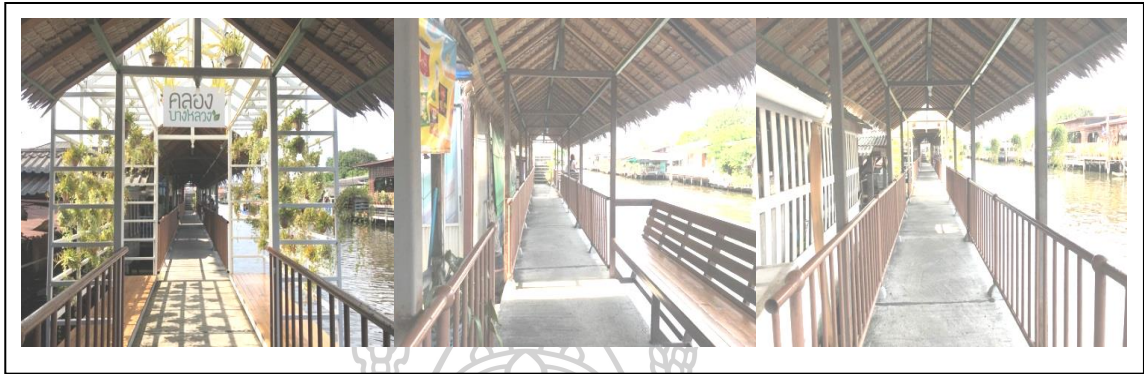
ภาพที่ 27 แผนผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ในปัจจุบัน

ที่มา: ปรับปรุงจาก 3d-cpd. สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร เข้าถึงเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2561

ภาพที่ 28 แผนผังแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพพื้นที่ชุมชน
 ที่มา: ปรับปรุงจาก 3d-cpd. สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร เข้าถึงเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2561

การปรับปรุงบริเวณทางเดินคอนกรีตและบริเวณริมน้ำวัดกำแพง เพิ่มที่นั่งสาธารณะเพื่อให้เกิดความน่าสนใจต่อการพักผ่อนหย่อนใจ ลดความแออัดบริเวณชานเดินไม้ รวมทั้งเสริมสร้างบรรยากาศดึงดูดให้มีผู้มาใช้งาน

ภาพที่ 29 แสดงทัศนียภาพการก่อนการปรับปรุงบริเวณทางเดินริมน้ำคอนกรีต

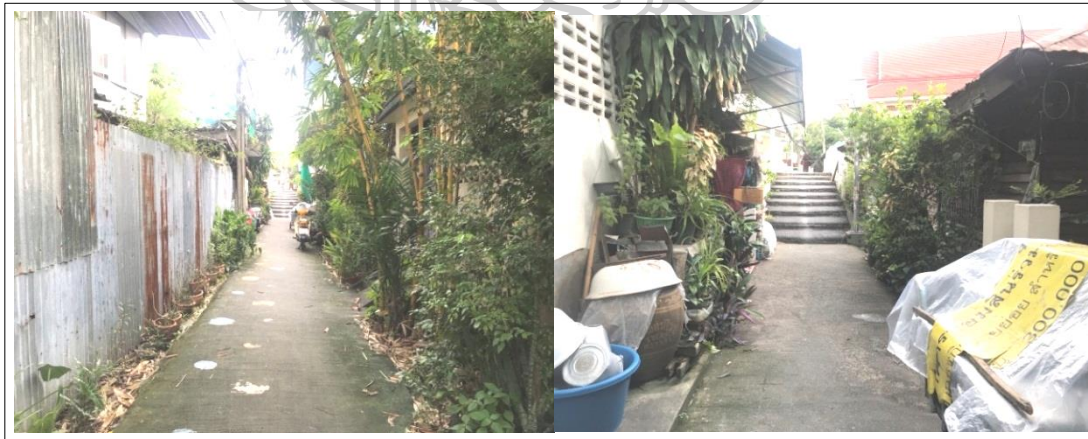

ภาพที่ 30 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงบริเวณทางเดินริมน้ำคอนกรีตมุมมองที่ 1

ภาพที่ 31 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงบริเวณทางเดินริมน้ำคอนกรีตมุมมองที่ 2

ปรับปรุงบริเวณซอยภายในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เป็นเส้นทางเดินท่องเที่ยวภายในชุมชน ช่วยลดความแออัดบริเวณริมน้ำ และเกิดความรู้สึกมีระเบียบสวยงามต่อชุมชน โดยการตกแต่งรั้วด้วยไม้ดอกไม้ประดับและเสริมกระเบื้องต้นไม้บริเวณทางเดิน ทำให้เกิดความน่าใช้งานของพื้นที่มากขึ้น

ภาพที่ 32 แสดงทัศนียภาพก่อนการปรับปรุงและจัดระเบียบบริเวณซอยภายในชุมชน

ภาพที่ 33 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงและจัดระเบียบบริเวณชอยภายในชุมชน

การปรับปรุงบริเวณพื้นที่จอดรถบริเวณหน้าโบสถ์วัดกำแพงและพื้นที่ติดต่อกับสวนสมุนไพร โดยจัดระเบียบบริเวณดังกล่าวให้เป็นสัดส่วนชัดเจนเพื่อให้เกิดทัศนียภาพและความงามทางสายตาของผู้พบเห็น และเพิ่มพื้นที่การจอดรถได้มากขึ้น

ภาพที่ 34 แสดงทัศนียภาพบริเวณที่จอดรถก่อนการปรับปรุง

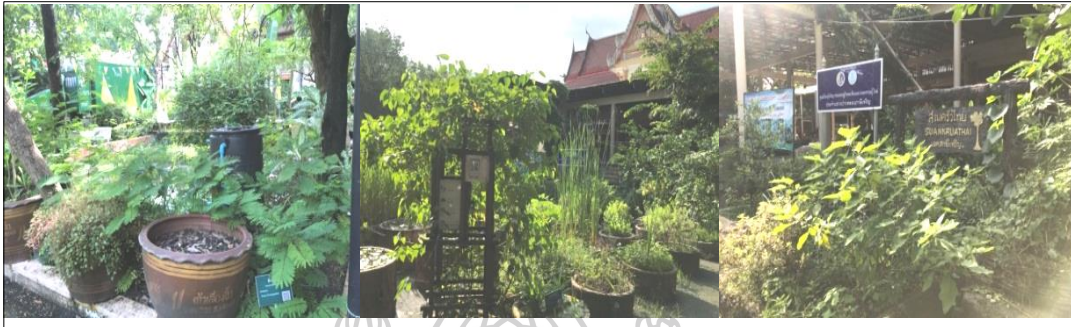
ภาพที่ 35 แสดงทัศนียภาพบริเวณที่จอดรถหลังการปรับปรุงมุมมองด้านหน้าโบสถ์วัดกำแพง

ภาพที่ 36 แสดงทัศนียภาพบริเวณที่จอดรถหลังการปรับปรุงมุมมองฝั่งริมน้ำ

การปรับปรุงบริเวณสวนสมุนไพร เสริมสร้างบรรยากาศและร่มเงาเพื่อเพิ่มพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวมาทำกิจกรรมบริเวณดังกล่าวเพื่อลดความแออัดบริเวณริมน้ำ

ภาพที่ 37 แสดงทัศนียภาพก่อนการปรับปรุงบริเวณสวนสมุนไพร

ภาพที่ 38 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงบริเวณสวนสมุนไพร

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาพบว่า แม่น้ำลำคลองเป็นองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นเอกลักษณ์ในด้านการมีวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกถึงสถานที่ (Sense of Place) แต่ยังมีปัญหาขยะและความไม่สะอาดของแม่น้ำลำคลอง ดังนั้นจึงควรศึกษา เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนและการจัดการน้ำเสียชุมชนริมคลองบางหลวง เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลรักษาความสะอาดสวยงามของชุมชนต่อไป

รายการอ้างอิง

- Rubenstein, H. M. (1980). *A guide to site and environmental planning*. New York: John Wiley.
- Torre, A. L. (1989). *Waterfront development*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- กรมการฝึกหัดครู. (2533). การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย, & สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2559). คู่มือประเมินเทศบาลน่าอยู่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สื่อตะวัน จำกัด.
- กาญจนาคนพันธุ์. (2520). เมื่อวานนี้ตอนเด็กคลองบางหลวง เล่ม 1. กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์.
- เกตุ ญาณ. (2559). เมืองของผู้คน (ศรีสุเมธ ฤทธิไพโรจน์, Trans.). กรุงเทพฯ: บริษัท ปลายเส้น พับลิชชิ่ง จำกัด.
- เดชา บุญค้ำ, & คณะ. (2531). คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานิช ภูมรัช. (2557). แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ย่านบ้านศิลปินและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ชุมชนคลองบางหลวง เขตภาษีเจริญ. (ปริญมาหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตติมา เกตุแก้ว, & คณะ. (2552). รายงานการวิจัยการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษาตลาดบ้านสุด อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- นิคม จารุมนี. (2535). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- นิพนธ์ สุวรรณะ. (2559). เสน่ห์บางหลวง เรือนแถวไม้ริมคลองใจกลางกรุง. วารสารสถาปัตยกรรมของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์(6), 97.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว (*Tourism Resources Development and reservation*). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชฎี, & จิตติศักดิ์ ธรรมาภรณ์พิลาศ. (2547). รวมบทความวิจัยการท่องเที่ยว โครงการศึกษาเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง (ทวีป ศิริรัชฎี Ed.). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- แปลเมือง บทความเรียบเรียงเกี่ยวกับชุมชนเมือง เล่ม 1. (2544). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- พรรณนิภา ปิณฑวนิช. (2560). โครงการ ASA CAN Workshop: Living with khlong ที่ชุมชนตลาดหลักห้า. ภาษา(6), 84-85.
- พิมพ์ระวี ไรจน์รุ่งสัจด์. (2553). การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม. (2556). สารานุกรมคู่มือกรุงเทพฯ. Retrieved from http://www.wangdermpalace.org/Knowledge_th.html
- รุจิโรจน์ อนามบุตร. (2533). คุณประโยชน์จากการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณถนนในชุมชน. หน้าจั่ว(10:), 162-168.

Retrieved from file:///C:/Users/Poon/AppData/Local/Temp/46852-Article%20Text-107890-1-10-20160120-1.pdf

- รุจิโรจน์ อนามบุตร. (2547). การออกแบบชุมชนเมือง เมืองน่าอยู่และประหยัดพลังงาน. Paper presented at the การประชุมสัมมนาการออกแบบและวางผังชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่และประหยัดพลังงาน, กรุงเทพฯ.
- วิมลสิทธิ์ ทรายงกูร. (2549). พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมมูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน: มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมจิต โยธะคง. (2540). วัสดุพืชพรรณในการจัดภูมิทัศน์ *PLANT MATERIALS IN THE LANDSCAPING*. กรุงเทพฯ: บริษัท รวมสาส์น (1977) จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, & สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเมืองแห่งชาติ. (2547). แนวทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่และประหยัดพลังงาน (Liveable city and Energy Saving).
- สุรีย์ บุญญาอนุพงศ์, & คณะ. (2552). การบริหารจัดการชุมชนริมน้ำ: กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำปิง ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสาวลักษณ์ วิมุทศรี. (2554). วิธีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายของชุมชนคลองบางหลวงบริเวณป้อมวิไชยประสิทธิ์ถึงชุมชนแขกเจ้าเซ็นตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง-ปัจจุบัน. วารสารชุมชนประวัติศาสตร์(3), 107.
- อริยา อรุณินท์. (2553). จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติสำหรับนักบริหารเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โอฬาร เจริญชัย. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมืองท่องเที่ยวในชนบท: กรณีศึกษาเมืองปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (ปริญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ สำหรับบุคคลสำคัญและผู้นำในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

แบบสัมภาษณ์ สำหรับบุคคลสำคัญและผู้ดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยว

เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นกับการปรับปรุงสภาพทางกายภาพ
ของชุมชนริมคลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อทราบแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนริมคลองบางหลวง

2. เพื่อทราบแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางภาพสำหรับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของ
ชุมชนริมคลองบางหลวง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

- 1) ชื่อ.....นามสกุล.....
- 2) อายุ.....ปี
- 3) อยู่อาศัยในชุมชน.....ปี
- 4) อาชีพ.....
- 5) ท่านสำเร็จการศึกษาสูงสุด.....

ส่วนที่ 2 แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนริมคลองบางหลวง

- 1) จุดเริ่มต้นของการส่งเสริมให้ชุมชนริมคลองบางหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างไร
- 2) ท่านมีแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนริมคลองบางหลวงอย่างไร

ส่วนที่ 3 แนวทางปรับปรุงสภาพกายภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

- 1) เมื่อท่านได้ส่งเสริมให้ชุมชนริมคลองบางหลวงเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ท่านได้ปรับปรุงองค์ประกอบ
ทางกายภาพของชุมชนอย่างไรบ้าง
- 2) ท่านพบปัญหา/อุปสรรค/ข้อจำกัดหรือไม่ และท่านจะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร
- 3) องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก
คือ.....เพราะ.....

และมีแนวทางปรับปรุงในรูปแบบใด มีความกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชน/ไม่แตกต่างจากเดิม
 แปรกต่าง/แตกต่างจากสภาพเดิม

ขอบพระคุณค่ะ

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม สำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมคลองบางหลวง

แบบสอบถาม สำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนริมคลองบางหลวง

เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นกับการปรับปรุงสภาพทางกายภาพ

ของชุมชนริมคลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ เพื่อทราบความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชุมชนริมคลองบางหลวงต่อการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

- 1) เพศ ชาย หญิง
- 2) อายุ 15-25 ปี 25-40 ปี 41-60 ปี 60 ปีขึ้นไป
- 3) อาชีพ ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
 นักเรียน/นักศึกษา ประกอบอาชีพอิสระ ไม่ได้ทำงาน อื่น ๆ.....
- 4) การศึกษา ประถม มัธยม อนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโท
 ปริญญาเอก อื่น ๆ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

ประเด็นคำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1) การส่งเสริมให้ชุมชนริมคลองบางหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้มีการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน ดังนี้					
อาคาร					
บ้าน/เรือนแถวไม้					
สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ					
รั้ว/กำแพง					
ป้าย/ป้ายประกาศโฆษณาต่าง ๆ					
ม้านั่ง					
โคมไฟ					

ประเด็นคำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ไม้ยืนต้น					
ไม้ดอก/ไม้ประดับ					
กระบะต้นไม้					
ผิวพื้นถนน					
<u>ทางสัญจรต่าง ๆ</u>					
ถนน ตรอก ซอย					
ทางเดินเท้า					
ทางจักรยาน					
ทางเดินริมน้ำ					
สะพานข้ามคลอง					
<u>สิ่งอำนวยความสะดวก</u>					
ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม					
ร้านขายของที่ระลึก					
ห้องสุขา					
ไฟฟ้าและแสงสว่าง					
พื้นที่จอดรถ					
แม่น้ำ ลำคลอง บริเวณพื้นที่ริมน้ำ					

2) ประโยชน์ที่ท่านได้รับการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ได้อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ที่ดี   มีที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น
 สะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชน   การสัญจรภายในชุมชนสะดวกราบรื่น
 มีระบบป้ายข้อมูล/ป้ายแจ้งเตือนที่ชัดเจน

3) การเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- มีเวรยามเดินตรวจจุดต่าง ๆ มีการตรวจสอบ ซ่อมแซม พื้นผิวถนน
- มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดที่สามารถใช้งานได้ตามจุดต่าง ๆ มีไฟฟ้าส่องสว่างทั่วถึงตามจุดต่าง ๆ
- มีอุปกรณ์ชูชีพบริเวณท่าเรือสามารถใช้งานได้ มีการตรวจสอบความแข็งแรงของโป๊ะ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก

คือ.....

เพราะ.....

และอยากให้มีการปรับปรุงในรูปแบบใด มีความกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชนไม่แตกต่างจากเดิม

แปลกตา/แตกต่างจากสภาพเดิม

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ภาคผนวก ค
แบบสอบถาม สำหรับนักท่องเที่ยว

แบบสอบถาม สำหรับนักท่องเที่ยว

เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นกับการปรับปรุงสภาพทางกายภาพ

ของชุมชนริมคลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ เพื่อทราบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพของ

ชุมชนริมคลองบางหลวง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

- 1) เพศ ชาย หญิง
- 2) อายุ 15-25 ปี 25-40 ปี 41-60 ปี 60 ปีขึ้นไป
- 3) อาชีพ ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
 นักเรียน/นักศึกษา ไม่ได้ทำงาน อื่น ๆ.....
- 4) การศึกษา ประถม มัธยม อนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโท
 ปริญญาเอก อื่น ๆ.....

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยว

- 1) ท่านรู้จักชุมชนริมคลองบางหลวงได้อย่างไร
 หนังสือแนะนำการท่องเที่ยว นิตยสาร/วารสาร ป้ายประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
 อินเทอร์เน็ต รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ หนังสือพิมพ์ เพื่อนแนะนำ
 อื่น ๆ.....
- 2) จำนวนครั้งที่ท่านเคยมาชุมชนริมคลองบางหลวง
 ครั้งแรก 2 ครั้ง 3 ครั้ง มากกว่า 3 ครั้ง
- 3) ท่านเดินทางมาชุมชนริมคลองบางหลวงด้วยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 การเดินเท้า จักรยาน รถรับจ้าง รถประจำทาง รถยนต์ส่วนบุคคล
 รถจักรยานยนต์ส่วนบุคคล เรือรับจ้าง อื่น ๆ.....
- 4) ท่านทำกิจกรรมใดบ้าง ในชุมชนริมคลองบางหลวง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ชมเมืองโดยรวม พักผ่อนหย่อนใจริมน้ำ ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก จับจ่ายซื้อของ
 รับประทานอาหาร นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (วัดกำแพง/วัดคูหาสวรรค์) อื่น ๆ.....

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชนริมคลองบางหลวง

คำอธิบาย องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน ได้แก่ อาคาร (บ้าน เรือนแถวไม้) สิ่งก่อสร้างและสิ่งประกอบบริเวณ (รั้ว กำแพง ป้าย/ป้ายประกาศโฆษณาต่าง ๆ ม้านั่ง โคมไฟ เสาไฟฟ้า ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้ดอก ไม้ประดับ กระบะต้นไม้ ถังขยะ ผิวพื้นถนน) ทางสัญจรต่าง ๆ (ถนน ตรอก ซอย ทางเดินเท้า ทางจักรยาน ทางเดินริมน้ำ) สิ่งอำนวยความสะดวก (ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา ไฟฟ้าและแสงสว่าง ลานจอดรถ) แม่น้ำ ลำคลอง

1) องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่ท่านต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก

คือ.....

เพราะ.....

และอยากให้มีการปรับปรุงอย่างไร มีความกลมกลืนกับสภาพเดิมของชุมชนไม่แตกต่างจากเดิม

แปลกตา/แตกต่างจากสภาพเดิม

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ขอบพระคุณค่ะ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวพัชรินทร์ โยธาทักดี
วัน เดือน ปี เกิด	25 กันยายน 2531
สถานที่เกิด	กาฬสินธุ์
วุฒิการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (วิทยาศาสตรและเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยมหิดล
ที่อยู่ปัจจุบัน	110 หมู่ 4 ตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ 46150

